

การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม
และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

วิราษ ภูมาศรี และคณะ

2564

รายงานการวิจัย
การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม
และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่
STRENGTHENING IN AN ANTI-CORRUPTION BY ACTIVITIES
AND BUDDHIST PRINCIPLES IN CHIANG MAI PROVINCE

วิราษ ภูมาศรี
พระครูสังฆรักษ์ วีรวัฒน์ วีรวฑฒโน
มงคลชัย สมศรี
จรรยาศักดิ์ แพง

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย
การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม
และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่
STRENGTHENING IN AN ANTI-CORRUPTION BY ACTIVITIES
AND BUDDHIST PRINCIPLES IN CHIANG MAI PROVINCE

วิรัช ภูมาศรี
พระครูสังฆรักษ์ วีรวัฒน์ วีระวฑฒโน
มงคลชัย สมศรี
จรรยาศักดิ์ แพง

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อสังเคราะห์การศึกษารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อสังเคราะห์การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตฯ และ 4) เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตฯ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดย วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากหัวหน้าโครงการย่อยและคณะทำงานทั้ง 4 โครงการ ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริตฯ เกิดองค์ความรู้ 1) การจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธศาสนาอย่างมีส่วนร่วม 2) การจัดการความรู้ และ 3) ปัจจัยสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันทุจริต คือ กระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี ระบบที่ดี สร้างความตระหนักรู้ เป็นพลเมืองที่ดี และมีปัจจัย 5

2) ผลการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตฯ คือ 1) รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ด้วยการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชิงพุทธ อบรมเป็นแผนประจำปี และ 2) รูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรทางพุทธศาสนา

3) ผลการสังเคราะห์เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตฯ พบว่า 1) วัตถุประสงค์เป้าประสงค์ที่ชัดเจน 2) การจัดรูปแบบองค์กรเป็นรูปธรรม 3) การยกย่ององค์กรที่สุจริต 4) เชื่อมประสานระหว่างองค์กรเครือข่าย 5) งบประมาณ 6) การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ 7) ระบบการตรวจสอบที่ชัดเจน และ 8) สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

4) ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตฯ คือ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1) การนำกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านทุจริต เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษา และข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 2) การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรพัฒนารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรทางพุทธศาสนา

คำสำคัญ : 1. การสร้างความเข้มแข็ง 2. การต่อต้านทุจริต 3. กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) To synthesize knowledge of anti-corruption by using activities and Buddhist principles in Chiang Mai 2) To synthesize a study on strengthening anti-corruption models by using activities and Buddhist principles in Chiang Mai 3) To synthesize the building of a strong anti-corruption network and 4) To synthesize policy proposals for strengthening anti-corruption is a qualitative research Examples used in research by Specific sampling method from the head of the sub-project and the working group of all 4 projects. The results revealed that

1) The results of the synthesis of knowledge in anti-corruption knowledge

1. Organizing the Buddhist learning process with participation
2. Knowledge management
3. Factors to strengthen the network to prevent fraud is the learning process. Good perception, good system, building awareness of being a good citizen and having 5 factors.

2) The results of the synthesis of strengthening anti-corruption models are:

1. Strengthening anti-corruption model. by promoting Buddhist activities Training is an annual plan.
2. A model of networking between educational institutions. and Buddhist organizations

3) The results of the synthesis of strong anti-corruption network found that

1. clear objectives
2. The organizational format is concrete.
3. Honoring an honest organization
4. Connecting between network organizations
5. Budget
6. Sufficient supporting resources
7. Clear inspection system
8. Create learning together.

4) The result of the synthesis of policy proposals for strengthening anti-corruption is Policy Proposal 1: Bringing Strengthening Activities and Dharma to Buddhist Education Organizations. To strengthen anti-corruption, enter the group of educational institutions and Policy Proposal 2: Developing a Curriculum to Strengthen Anti-Corruption to the course of teaching to develop future curricula and to adapt to the changing situation of the world in the 21st century.

Research Recommendations. Strengthening anti-corruption model should be developed. by using activities and Buddhist principles and should promote building networks to strengthen anti-corruption among educational institutions and Buddhist organizations

Keywords: 1. Policy Proposals for Strengthening 2. Anti-Corruption 3. Activities and Buddhist Principles.

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ ฉบับนี้สำเร็จได้ไปด้วยเนื่องจากได้รับความเมตตา จากพระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. ร่องอธิการบดี วิทยาเขตล้านนา ผศ.ดร.ประทีป พีชทองกลาง ที่ปรึกษาโครงการ พระเมธาวิเชียรสร, รศ.ดร. และ ดร.สุวรรณ ม่วงนวล ผู้เชี่ยวชาญอ่าน ตรวจสอบงานวิจัยที่ได้ให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด จนโครงการวิจัยเล่มนี้เสร็จ สมบูรณ์ ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย ที่ได้เสียสละเวลาที่มีค่าในการให้ คำปรึกษาทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการวิจัย แนวทางการแก้ไขในด้านเครื่องมืองานวิจัย รวมทั้งได้เพิ่ม รายละเอียดในการสร้างเครื่องงานวิจัยเพื่อให้ได้คุณภาพของเครื่องมือวิจัย รวมทั้งปรับกรอบแนวคิด องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเชิงคุณภาพให้สมบูรณ์ ขอขอบคุณผู้บริหารจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โรงเรียนเมตตาศึกษาและโรงเรียน สามัคคีวิทยาทานทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ประเด็นที่สำคัญต่อการพัฒนางานวิจัย และกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์ทุกท่านที่เสียสละเวลาในการสะท้อนผลการทดลอง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งและขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมฟังความคิดเห็น และวิพากษ์เพื่อให้การวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สุดท้ายขอขอบคุณคณะกรรมการวิจัยและผู้ประสานงานทุกท่านที่ให้การสนับสนุน การ ดำเนินงานการวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จเสร็จสิ้นลุล่วงไปได้ด้วยดี

วิรัช ภูมาศรี

หัวหน้าโครงการวิจัยชุด และคณะ

26 มกราคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.4 นิยามศัพท์	3
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	4
2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดการจัดการความรู้	5
2.2 แนวคิดการสร้างความเข้มแข็ง	11
2.3 การสร้างและบริหารเครือข่ายความเข้มแข็ง	20
2.4 รูปแบบการพัฒนาชุมชนเสนอแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง	25
2.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	27
2.6 แนวคิดธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ	29
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการทุจริต	31
2.8 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเครือข่ายมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต	33
2.9 ยุทธศาสตร์แผนพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาล ต่อต้านการทุจริต พ.ศ. 2560 – 2564	35
2.10 แนวคิดเกี่ยวกับบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต	42
2.11 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
2.12 สรุปกรอบแนวความคิด	56
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 รูปแบบการวิจัย	57
3.2 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	58
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	59
3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	60
3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	60
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	62
4.2 ผลการสังเคราะห์การศึกษารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	65
4.3 ผลการสังเคราะห์การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	66
4.4 ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	68
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	72
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	73
5.3 ข้อเสนอแนะ	76
บรรณานุกรม	78
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	85
ภาคผนวก ข เครื่องมือเพื่อการวิจัย	88
ประวัตินักวิจัย	90

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทุจริตคอร์รัปชันก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของ ไทยอย่างรุนแรง เกิดการเร่งรัดใช้จ่ายทรัพยากรธรรมชาติ สาธารณะสมบัติ งบประมาณ ฯลฯ การกระจายรายได้และทรัพย์สินที่ไม่เป็นธรรม เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม องค์กรเพื่อความโปร่งใส นานาชาติ (Transparency International) ได้เปิดเผยดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันในรัฐบาลทั่ว โลก (Corruption Perception Index - CPI) ในปี 2561 ประเทศไทยได้ 36 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ลดอันดับลงจากปี 2560 ที่อันดับ 96 ของโลก เป็นอันดับที่ 99 ของโลก (BBC ไทย, 2562) นอกจากนั้น องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ได้จัดอันดับ 10 ประเด็นคอร์รัปชันในไทย ซึ่งแบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ประเด็นร้อนในสังคม ประเด็นที่เกี่ยวกับความล่าช้า ประเด็นปัญหาเชิงโครงสร้าง และประเด็นที่รอการแก้ไขระยะยาว การคอร์รัปชันถือเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ขัดขวาง กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดความไม่ความ เท่าเทียมกันในสังคมซึ่งวัดโดยความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในสังคม (Chansarn, 2013)

ปัจจุบันการคอร์รัปชันดูเหมือนจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ รัฐต้องสูญเสียเงินเป็นจำนวนพัน ๆ ล้าน แม้จะมีการสร้างเครือข่ายต่อต้าน สร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันดีขึ้นในรอบ 7 ปี แต่ปัญหาคอร์รัปชันเริ่มกลับมาจากกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเข้ามา ซึ่งปัญหาก็จะเกิดขึ้น ซึ่งประเมิน ว่าจะรุนแรงในรอบ 3 ปี จากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของรัฐบาล ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน พยายามหาช่องว่างในการจ่ายใต้โต๊ะ ซึ่งจากผลสำรวจพบว่า ในเดือน ธ.ค. 2560 เปอร์เซนต์การ จ่ายเงินเพิ่มพิเศษ หรือ การจ่ายใต้โต๊ะของเอกชนแก่หน่วยงานรัฐ และนักการเมืองเพื่อให้ได้งาน มีทิศทางเพิ่มขึ้น เฉลี่ยอยู่ที่ 5-15% ของมูลค่างบประมาณลงทุน ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยการจ่ายเงินใต้โต๊ะ เท่ากับก่อนหน้าที่มีการทำรัฐประหาร ในปี 2557 ซึ่ง การเรียกเงินสินบนเฉลี่ย 5-15% จะทำให้เกิด ความเสียหาย 1-2 แสนล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตใน ภาครัฐ, 2558)

จากรายงานผลการดำเนินการปราบปรามการทุจริตของสำนักงาน ป.ป.ท. ประจำเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2562 “การกล่าวหา ร้องเรียนการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ ปีงบประมาณ 2561 มีจำนวน 3,196 คดี” จากการสรุปผลการดำเนินการเรื่องร้องเรียน ประจำปี 2560 ของสำนักงานป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) พบว่า หน่วยงานที่ถูกร้องเรียนให้ตรวจสอบ 5 อันดับแรก คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 17.35% กระทรวงมหาดไทย 15.11% สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 9.96% กระทรวงศึกษาธิการ 4.11% กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2.34% ส่วนจังหวัดที่มีการ ร้องเรียนมากที่สุด 5 อันดับแรก ประกอบด้วยกรุงเทพมหานคร 13.19% นครราชสีมา 3.19% เชียงใหม่ 2.91% อุบลราชธานี 2.61% นครสวรรค์ 2.59% (กรุงเทพธุรกิจ, 2561) เชียงใหม่เป็น อันดับที่ 3 ของจังหวัดที่มีการร้องเรียนในการทุจริต รองจากกรุงเทพมหานคร และนครราชสีมา และ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริตจังหวัดเชียงใหม่ มีสถิติเรื่องร้องเรียน

เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับทุจริต จริยธรรม จำนวนเรื่องทั้งหมด 47 เรื่อง การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่เร่งด่วนจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ เชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีประชาชนจากทั่วทุกมุมโลกเดินทางเข้ามา หากปล่อยให้การทุจริตคอร์รัปชันยังเป็นปัญหาอยู่ จะนำไปสู่ภาพพจน์ที่ไม่ดีอันจะเป็นผลเสียต่อการธุรกิจหลายๆ อย่าง โดยเฉพาะธุรกิจการท่องเที่ยว

การสร้างความสำเร็จในการต่อต้านการทุจริตนั้นจะเกิดผลได้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่จะเป็นระดับชุมชนไปจนถึงระดับชาติ ซึ่งกระบวนการและวิธีการในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เกิดจากการประกาศเจตนารมณ์ของสมาชิกชุมชนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในพื้นที่ของตน ซึ่งมีการเข้าร่วมในรูปแบบจิตอาสา จนเกิดเป็นองค์กรชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต ถือปัจจัยหลักของความสำเร็จ ที่ทำให้เกิดการสร้างความสำเร็จให้กับชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต (ชุมแพ แสนยะบุตร และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ, 2560) หน่วยงานภาครัฐเองก็ต้องมีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ มีสมรรถนะสูง ยึดหลักธรรมาภิบาลมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมัธยัสถ์ และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, 2561–2580) สร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย ให้ครอบคลุมภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาชน พร้อมทั้งสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12)

งานวิจัยเรื่องการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่นี้ เป็นการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมอบรมและสร้างเครือข่ายในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านการทุจริต เพื่อให้สังคมไทยมีวินัย โปร่งใส ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย พร้อมทั้งเพื่อสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต

1.2 ปัญหาวิจัย

ผลการสังเคราะห์จากผลการศึกษาศึกษาการสร้างความสำเร็จในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 4 โครงการย่อยเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 เพื่อสังเคราะห์การศึกษารูปแบบการสร้างความสำเร็จในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3.3 เพื่อสังเคราะห์การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3.4 เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.4 นิยามศัพท์

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ไว้ดังนี้

1.4.1 องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต หมายถึง ความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้รู้ทันพฤติกรรม ประพฤติไม่ซื่อตรงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วย

1.4.2 กิจกรรมการต่อต้านทุจริต หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้สำหรับงานปัจจุบัน มุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ทันทีหรือมีพฤติกรรมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการขององค์กร การฝึกอบรมมีความเสี่ยงอยู่บ้าง ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่อาจทำงานได้ตามความมุ่งหวังขององค์กร อาจเป็นเพราะการจัดหลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ขั้นตอนการทำงาน เทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้ หรือสภาพการแข่งขันผันแปรไปจากที่ได้คาดคะเนไว้

1.4.3 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง หลักคำสอนทางศาสนา ที่เป็นความจริง เป็นความดีงาม ความถูกต้อง เมื่อนำไปปฏิบัติแล้ว ช่วยให้เกิดความดีงามในชีวิต และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยหลักธรรมหลักที่นำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือ หิริ ความละอายแก่ใจในการทำบาป โอตตัปปะ ความสะดุ้งกลัวต่อผลแห่งบาปความสันโดษ คือ ยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ จุใจ สุขใจ กับของของตน รู้จักพอ รู้จักประมาณ ลักษณะของความสันโดษ และ หลักสุจริต 3 คือ ประพฤติดี ประพฤติชอบ ประกอบด้วย 1) กายสุจริต ความประพฤติชอบด้วยกาย 2) วาจาสุจริตความประพฤติชอบด้วยวาจา 3) มโนสุจริต ความประพฤติชอบ

1.4.4 รูปแบบการสร้างความเข้มแข็ง หมายถึง รูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขององค์กร กระบวนการทำงานจากพื้นที่ 1) โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน 2) โรงเรียนเมตตาศึกษา 3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และ 4) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ผู้การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต

1.4.5 การต่อต้านทุจริต หมายถึง กิจกรรมหรือวิธีการดำเนินการปฏิบัติ ในองค์กรต่อการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

1.4.6 กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ หมายถึง การนำกิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ มาใช้ในการต่อต้านทุจริตในองค์กร

1.4.7 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต หมายถึง การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตของสถานศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 4 สถานศึกษา คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตเขตล้านนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน, และโรงเรียนเมตตาศึกษา

1.4.8 ข้อเสนอเชิงนโยบาย หมายถึง ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต จากเครือข่ายวิจัยในสถาบันการศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน

โรงเรียนเมตตาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.5.1 ได้ทราบถึงผลการศึกษาค้นคว้าความรู้ กระบวนการสร้างความเข้มแข็ง และสภาพความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.5.2 ได้รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.5.3 ได้คู่มือการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้ในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5.4 เกิดผลการบูรณาการกิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ ส่งผลให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันในการต่อต้านทุจริต

1.5.5 เกิดผลจากการพัฒนาการพัฒนากลไกการพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ การทำงานบูรณาการร่วมของเครือข่ายสถาบันการศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ 1) โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน 2) โรงเรียนเมตตาศึกษา 3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และ 4) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.5.6 เกิดองค์ความรู้ ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับฐานรากของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.5.7 เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งสามารถร่วมกันคิดและร่วมกันต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1) โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน 2) โรงเรียนเมตตาศึกษา 3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และ 4) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา และจัดอบรมให้ความรู้ภายในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการวิจัยเป็นสำคัญ

1.5.8 เกิดการบูรณาการประสานงานทั้งด้านวิชาการและการดำเนินงานวิจัยระดับพื้นที่ชุมชน โดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จะสามารถองค์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน การบริการวิชาการชุมชนและสังคม และการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ สามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อยอดการพัฒนา และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5.9 นำผลการวิจัยไปเขียนบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ในเวทีวิชาการต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาวิจัยที่ต้องเป็นการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมอบรมและสร้างเครือข่ายในการสร้างความเข้มแข็ง การต่อต้านการทุจริต เพื่อให้สังคมไทยมีวินัย โปร่งใส ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและคุณธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย พร้อมทั้งเพื่อสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริตโดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

- 2.1 แนวคิดการจัดการความรู้
- 2.2 แนวคิดการสร้างความเข้มแข็ง
- 2.3 การสร้างและบริหารเครือข่ายความเข้มแข็ง
- 2.4 รูปแบบการพัฒนาชุมชนเสนอแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง
- 2.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 2.6 แนวคิดธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ
- 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการทุจริต
- 2.8 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเครือข่ายมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต
- 2.9 ยุทธศาสตร์แผนกพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาล ต่อต้านการทุจริต พ.ศ. 2560 – 2564
- 2.10 แนวคิดเกี่ยวกับบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต
- 2.11 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.12 สรุปกรอบแนวคิด

2.1 แนวคิดการจัดการความรู้

2.1.1 ความหมายของการจัดการความรู้ หรือ KM : Knowledge Management

คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม 2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น

การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม นพ.วิจารณ์ พานิช ได้ระบุว่าจัดการความรู้สามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ 1) บรรลุเป้าหมายของงาน 2) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน 3) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรเรียนรู้ 4) บรรลุความเป็นชุมชน เป็นหมู่คณะ ความเอื้ออาทรระหว่างกันในที่ทำงาน (ภูมิพลังแห่งปัญญา (ออนไลน์), มปป)

การจัดการความรู้เป็นการดำเนินการอย่างน้อย 6 ประการต่อความรู้ ได้แก่ 1) การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร 2) การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ 3) การปรับปรุง ดัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วน ให้เหมาะต่อการใช้งานของตน 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตน 5) การนำประสบการณ์จากการทำงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสกัด “ขุมความรู้” ออกมาบันทึกไว้ 6) การจดบันทึก “ขุมความรู้” และ “แก่นความรู้” สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึกและเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้น โดยที่การดำเนินการ 6 ประการนี้ บูรณาการเป็นเนื้อเดียวกัน ความรู้ที่เกี่ยวข้องเป็นทั้งความรู้ที่ชัดแจ้ง อยู่ในรูปของตัวหนังสือหรือรหัสอย่างอื่นที่เข้าใจได้ทั่วไป (Explicit Knowledge) และความรู้ฝังลึกอยู่ในสมอง (Tacit Knowledge) ที่อยู่ในคน ทั้งที่อยู่ในใจ (ความเชื่อ ค่านิยม) อยู่ในสมอง (เหตุผล) และอยู่ในมือ และส่วนอื่นๆ ของร่างกาย (ทักษะในการปฏิบัติ) การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่คนจำนวนหนึ่งทำร่วมกันไม่ใช่กิจกรรมที่ทำโดยคนคนเดียว เนื่องจากเชื่อว่า “จัดการความรู้” จึงมีคนเข้าใจผิด เริ่มดำเนินการโดยรีเข้าไปที่ความรู้ คือ เริ่มที่ความรู้ นี่คือความผิดพลาดที่พบบ่อยมาก การจัดการความรู้ที่ถูกต้องจะต้องเริ่มที่งานหรือเป้าหมายของงาน เป้าหมายของงานที่สำคัญ คือ การบรรลุผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ที่เรียกว่า Operation Effectiveness และนิยามผลสัมฤทธิ์ ออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) การสนองตอบ (Responsiveness) ซึ่งรวมทั้งการสนองตอบความต้องการของลูกค้า สอนงตอบความต้องการของเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้น สอนงตอบความต้องการของพนักงาน และสนองตอบความต้องการของสังคมส่วนรวม 2) การมีนวัตกรรม (Innovation) ทั้งที่เป็นนวัตกรรมในการทำงาน และนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ 3) ชีตความสามารถ (Competency) ขององค์กร และของบุคลากรที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสะท้อนสภาพการเรียนรู้ขององค์กร และ 4) ประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึงสัดส่วนระหว่างผลลัพธ์ กับต้นทุนที่ลงไป การทำงานที่ประสิทธิภาพสูง หมายถึง การทำงานที่ลงทุนลงแรงน้อย แต่ได้ผลมากหรือคุณภาพสูง เป้าหมายสุดท้ายของการจัดการความรู้ คือ การที่กลุ่มคนที่ดำเนินการจัดการความรู้ร่วมกัน มีชุดความรู้ของตนเอง ที่ร่วมกันสร้างเอง สำหรับใช้งานของตน คนเหล่านี้จะสร้างความรู้ขึ้นใช้เองอยู่ตลอดเวลา โดยที่การสร้างนั้นเป็นการสร้างเพียงบางส่วน เป็นการสร้างผ่านการทดลองเอาความรู้จากภายนอกมาปรับปรุงให้เหมาะต่อสภาพของตน และทดลองใช้งาน จัดการความรู้ไม่ใช่กิจกรรมที่ดำเนินการเฉพาะหรือเกี่ยวกับเรื่องความรู้ แต่เป็นกิจกรรมที่แทรก/แฝง หรือในภาษาวิชาการเรียกว่า บูรณาการอยู่กับทุกกิจกรรมของการทำงาน และที่สำคัญตัวการจัดการความรู้เองก็ต้องการการจัดการด้วย ตั้งเป้าหมายการจัดการความรู้เพื่อพัฒนา 3 ประเด็น

- งาน พัฒนางาน
- คน พัฒนาคน
- องค์กร เป็นองค์กรการเรียนรู้ (ภูมิพลังแห่งปัญญา (ออนไลน์), มปป)

ความเป็นชุมชนในที่ทำงาน การจัดการความรู้จึงไม่ใช่เป้าหมายในตัวของมันเองนี่คือ หลุมพรางข้อที่ 1 ของการจัดการความรู้ เมื่อไรก็ตามที่มีการเข้าใจผิด เอาการจัดการความรู้เป็น เป้าหมาย ความผิดพลาดก็เริ่มเดินเข้ามา อันตรายที่จะเกิดตามมาคือ การจัดการความรู้เทียม หรือ ปลอม เป็นการดำเนินการเพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่ามีจัดการความรู้ การริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้ แรงจูงใจ การริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้เป็นก้าวแรก ถ้าก้าวถูกทิศทาง ถูกวิธี ก็มีโอกาสำเร็จสูง แต่ถ้าก้าวผิด ก็จะไปสู่ความล้มเหลว ตัวกำหนดที่สำคัญคือแรงจูงใจในการริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้ การจัดการความรู้ที่ดีเริ่มด้วย

สัมมาทิฐิ : ใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุความสำเร็จและความมั่นคงในระยะยาว

การจัดทีมริเริ่มดำเนินการ

การฝึกอบรมโดยการปฏิบัติจริง และดำเนินการต่อเนื่อง

การจัดการระบบการจัดการความรู้

แรงจูงใจในการริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้ แรงจูงใจต่อการดำเนินการจัดการความรู้ คือ เป้าหมายที่งาน คน องค์กร และความเป็นชุมชนในที่ทำงานดังกล่าวแล้ว เป็นเงื่อนไขสำคัญ ในระดับที่เป็นหัวใจสู่ความสำเร็จในการจัดการความรู้ แรงจูงใจเทียมจะนำไปสู่การดำเนินการจัดการความรู้แบบเทียม และไปสู่ความล้มเหลวของการจัดการความรู้ในที่สุด แรงจูงใจเทียมต่อการดำเนินการจัดการความรู้ในสังคมไทย มีมากมายหลายแบบ ที่พบบ่อยที่สุด คือ ทำเพียงเพื่อให้ได้ชื่อ ว่าทำ ทำเพราะถูกบังคับตามข้อกำหนด ทำตามแฟชั่นแต่ไม่เข้าใจความหมาย และวิธีการดำเนินการจัดการความรู้อย่างแท้จริง

องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ (Knowledge Process)

1. “คน” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์
2. “เทคโนโลยี” เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้อย่างง่าย และรวดเร็วขึ้น
3. “กระบวนการความรู้” เป็นการบริหารจัดการ เพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้รู้ เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุง และนวัตกรรม

2.1.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้

จัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน

1. การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) เป็นการพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าหมายคืออะไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ต้องใช้อะไร ปัจจุบันมีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด และอยู่ที่ใคร
2. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) เป็นการสร้าง แสวงหา รวบรวมความรู้ทั้งภายใน/ภายนอก รักษาความรู้เดิม แยกความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้วออกไป

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เป็นการกำหนดโครงสร้างความรู้ แบ่งชนิด ประเภท เพื่อให้สืบค้น เรียกคืน และใช้งานได้ง่าย

4. การประมวลผลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) เป็นการปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน ปรับปรุงเนื้อหาให้ครบถ้วนสมบูรณ์

5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นการแบ่งปัน สามารถทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) อาจจัดทำเป็นเอกสารฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีที่เป็นความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) จัดทำเป็นระบบทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

7. การเรียนรู้ (Learning) เป็นการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และทำให้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้ การนำความรู้ในไปใช้เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์ใหม่ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2.1.3 เครื่องมือในการจัดการองค์ความรู้

การจัดการความรู้ประกอบด้วย กระบวนการหลัก ๆ ได้แก่ การค้นหาความรู้ การสร้างและแสวงหา ความรู้ใหม่ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลผลและกลั่นกรองความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ สุดท้ายคือ การเรียนรู้ และเพื่อให้มีการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร เครื่องมือหลากหลายประเภทถูกสร้างขึ้นมานำไปใช้ในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งอาจแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. เครื่องมือที่ช่วยในการ “เข้าถึง” ความรู้ ซึ่งเหมาะสำหรับความรู้ประเภท Explicit มักเป็นแบบทางเดียว

2. เครื่องมือที่ช่วยในการ “ถ่ายทอด” ความรู้ ซึ่งเหมาะสำหรับความรู้ประเภท Tacit อาศัยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหลัก

ในบรรดาเครื่องมือดังกล่าวที่มีผู้นิยมใช้กันมากประเภทหนึ่งคือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หรือชุมชน นักปฏิบัติ (Community of Practice : CoP)

2.1.3 หัวใจในการจัดการความรู้

หลายแง่หลายมุมที่อาจรวบรวมมาซึ่งคำตอบว่า หัวใจของ KM อยู่ที่ไหนได้ โดยอาจกล่าวเป็นลำดับขั้นหัวใจของ KM เหมือนกับลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of needs) ของ Mcgregor ได้ โดยเริ่มจากข้อสมมุติฐานแรกที่เป็นสากลที่ยอมรับทั่วไปว่าความรู้คือพลัง (DOPA KM Team)

1. Knowledge is Power: ความรู้คือพลัง

2. Successful knowledge transfer involves neither computers nor documents but rather in interactions between people. (Thomas H Davenport):

ความสำเร็จของการถ่ายทอดความรู้ไม่ใช่อยู่ที่คอมพิวเตอร์หรือเอกสาร แต่อยู่ที่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนด้วยกัน

3. The great end of knowledge is not knowledge but action: จุดหมายปลายทางสำคัญของความรู้มิใช่ที่ตัวความรู้แต่อยู่ที่การนำไปปฏิบัติ

4. Now the definition of a manager is somebody who makes knowledge productive : นิยามใหม่ของผู้จัดการ คือผู้ซึ่งทำให้ความรู้ผลิตดอกออกผล

จะเห็นว่าจากข้อความที่กล่าวถึง ความรู้ดังกล่าวพอทำให้มองเห็นหัวใจของ KM เป็นลำดับขั้นมาเริ่มแต่ข้อความแรกที่ว่า ความรู้คือพลังหรือความรู้คืออำนาจ ซึ่งเป็นข้อความที่เป็นที่ยอมรับที่เป็นสากลทั้งภาคธุรกิจ เอกชน และภาคราชการ จากการยอมรับดังกล่าวมาสู่การเน้นที่ปฏิสัมพันธ์ของคนว่ามีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้กว่าเครื่องมือหรือเอกสารใดและมักกล่าวถึงว่า แม้ความรู้จะถูกจัดระบบและง่ายต่อการเข้าถึงของบุคคล ต่าง ๆ ดีเพียงใดก็ตาม ถ้ามีความรู้ เกิดความรู้ขึ้นแล้ว หากไม่นำไปใช้ประโยชน์ ก็ไม่ใช่จุดหมายปลายทางของ ความรู้และที่ชัดเจนก็คือ ประโยคสุดท้ายที่เน้นการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ให้เกิดมรรคผลมีคุณค่าประโยชน์เป็นรูปธรรมว่านั่นเป็นนิยามใหม่ของผู้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเลยทีเดียว ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าหัวใจของ KM อยู่ที่ยการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม อ.นพ.วิจารณ์ พานิช กล่าวไว้น่าคิด หลังจากการไปร่วมสัมมนา “นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข” โดยได้ฟังการบรรยายของ ศ. นพ. ประเวศ วะสี ดีความ “การเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข” ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องการจัดการความรู้อย่างลึกซึ้งมาก จึงขอนำมาเล่าสู่กันฟัง ท่านบอกว่า การพัฒนาชุมชนต้องมี 4 องค์ประกอบ

1. ชุมชน หมายถึงการอยู่ร่วมกัน ความเป็นชุมชนมีเป้าหมายที่การอยู่ร่วมกัน
2. เป็นสุข หมายถึงความเป็นทั้งหมด ความเป็นปกติ สมดุล บูรณาการของปัจจัยต่าง ๆ อย่างน้อย 8 ด้าน ได้แก่ ชีวิต สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศาสนธรรม ครอบครัว และชุมชน
3. การเรียนรู้ หมายถึงการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนนั้น ๆ ผ่านการปฏิบัติ
4. การสร้างเสริม หมายถึงการเข้าไปเอื้ออำนวย ส่งเสริม เสริมพลัง (empower) ไม่ใช่เข้าไปสอนหรือถ่ายทอดความรู้

ทั้ง 4 องค์ประกอบ คือหัวใจของการจัดการความรู้ในทุกบริบท ไม่ใช่แค่การจัดการความรู้ของชาวบ้านหรือของชุมชน ในเรื่องการจัดการความรู้นี้ การเรียนรู้สำคัญกว่าตัวความรู้ เพราะถ้าไม่ระวัง ตัวความรู้จะเป็นความรู้ที่หยุดนิ่งตายตัว การเรียนรู้จะมีลักษณะ “ตื่นได้” คือมีชีวิต เป็นพลวัต การเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้ร่วมกัน เป็น collective learning และเป็นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติ (interaction learning through action)

อ.บดินทร์ วิจารณ์ เป็นบุคคลหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งในด้าน การจัดการความรู้ (Knowledge Management - KM) และองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ได้กล่าวไว้เมื่อคราวสัมมนาวิชาการ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2548 ณ ห้องประชุม 2 อาคาร HS05 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ว่า การจัดการความรู้ (KM) สิ่งสำคัญมันอยู่ที่การลงมือปฏิบัติให้ได้ ใช้ภาษาเดียวกัน สื่อความหมายกันให้ได้ การเรียนรู้ของบุคคลหัวใจสำคัญอยู่ที่เราจะได้เรียนรู้จากการสอนคนอื่น (Learning from Teaching) และ สิ่งที่สำคัญของการจัดการความรู้ ก็คือ เรื่องของ

คน การพัฒนาคน คนพัฒนาตนเอง การวางแผนทำงาน การจัดลำดับความสำคัญ ของงาน ขององค์กร (ภูมิพลังแห่งปัญญา (ออนไลน์), มปป)

2.1.4 การจัดการเรียนรู้กับองค์กรแห่งการเรียนรู้

ความรู้ หรือ Knowledge Management เป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นจากการค้นพบว่า องค์กรต้องสูญเสียความรู้ไปพร้อมๆ กับการที่บุคลากรลาออกหรือเกษียณ อายุราชการ อันส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการขององค์กรเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจากแนวคิดที่มุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ มากแต่เพียงอย่างเดียวจึงเปลี่ยนไป และมีคำถามต่อไปว่าจะทำอย่างไรให้องค์กรได้เรียนรู้ด้วย ดังนั้น การบริหารจัดการความรู้จึงสัมพันธ์กับเรื่อง องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เป็น อย่างยิ่ง หากองค์กรจะพัฒนาตนเองให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็จำเป็นต้องบริหารจัดการความรู้ ภายในองค์กรให้เป็นระบบเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้ได้จริงและต่อเนื่อง หากองค์กรใดมีการ จัดการความรู้โดยไม่มีการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในองค์กร ก็นับเป็นการลงทุน ที่สูญเปล่าได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการความรู้ มีความซับซ้อนมากกว่าการพัฒนา บุคลากรด้วยการฝึกอบรม เพราะเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการต่อภายหลังจากที่บุคลากรมี ความรู้ความชำนาญแล้ว องค์กรจะทำอย่างไรให้บุคลากรเหล่านั้นยินดีถ่ายทอด และแลกเปลี่ยน ความรู้กับผู้อื่น และในขั้นตอนสุดท้าย องค์กรจะต้องหาเทคนิคการจัดเก็บความรู้เฉพาะไว้กับองค์กร อย่างมีระบบเพื่อที่จะนำออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทยักษ์ใหญ่หลายแห่งในสหรัฐอเมริกา ยังคงแข่งขันกันหาวิธีบริหารจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง เพื่อให้อยู่ในโลกของการแข่งขันได้ สำหรับประเทศไทยนั้นคงเป็นเรื่องท้าทายสำหรับผู้บริหารที่จะหาวิธีในการดึงความรู้ออกมาจาก ตัวบุคคล และการกระตุ้นให้บุคลากรถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนร่วมงาน ซึ่งการถ่ายทอดความรู้บาง ประเภทนั้น การฝึกอบรมอาจจะไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด อุปสรรคที่มักพบอยู่เสมอของการบริหารจัดการ ความรู้คือพฤติกรรม "การหวงความรู้" และวัฒนธรรม "การไม่ยอมรับในตัวบุคคล" หากองค์กร สามารถกำจัดการจุดอ่อนทั้งสองอย่างนี้ได้การบริหารจัดการความรู้ก็มีใช้เรื่องยากจนเกินไป สืบเนื่องจากการปฏิรูประบบราชการครั้งสำคัญที่ผ่านมาเมื่อเดือนตุลาคม 2545 ได้มีการวางกรอบแนวทางการ บริหารราชการแผ่นดินไว้อย่างชัดเจน ซึ่งรวมถึงการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 เป็นเรื่องของการกำหนดขอบเขต แบบแผน วิธี ปฏิบัติ โดยเฉพาะมาตรา 11 ได้กำหนดเป็นหลักการว่าส่วนราชการต้องมีหน้าที่ในการพัฒนาความรู้ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งสร้างควมมีส่วนร่วมในหมู่ ราชการให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน (ภูมิพลังแห่งปัญญา (ออนไลน์), มปป)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการจัดการความรู้คือการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถ เข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน และ 2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง เป็นต้น

2.2 แนวคิดการสร้างความเข้มแข็ง (Strengthening)

แนวคิดและทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน

ความหมายของคำว่า ชุมชนเข้มแข็ง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึงการที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกัน เป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อผู้ภายนอกชุมชนสำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จะต้อง เป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524) ให้ความหมายว่าชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

สนธยา พลศรี (2547) ให้ความหมายของชุมชนว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือ เรียกเป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกัน ภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกันร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

ประเวศ วะสี (ออนไลน์, 2546) ได้อธิบายความเป็นชุมชนว่า ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำมีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุป ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำมีการติดต่อสื่อสาร การจัดการและการแก้ไขปัญหาพร้อมกันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบต่อผู้ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น ตามลำดับการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

องค์ประกอบของชุมชน

สำหรับองค์ประกอบของชุมชน ไพร์ตัน เดเชรินทร์ (2554) ได้จำแนก องค์ประกอบของชุมชนไว้ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านมนุษย์ (Human Component) เป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญ ยิ่งในชุมชน จากวิวัฒนาการของมนุษย์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม จะเห็นได้ว่าในทุกชุมชนไม่มีใครถูกทอดทิ้งอยู่คนเดียว โดยไม่มีการไปมาหาสู่กัน การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีหลากหลายลักษณะและหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัว กลุ่มพ่อค้า กลุ่มองค์กร กลุ่มเครือข่ายที่อยู่ในชุมชน เป็นต้น คือ มีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มปฐมภูมิ และ กลุ่มทุติยภูมิ ความจำเป็นที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่น ก็เนื่องจากกิจกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และคนที่เป็สมาชิกของกลุ่มใด ๆ ก็ตาม

ย่อมมี ความสัมพันธ์ต่อสมาชิกในกลุ่มเดียวกันหรือกับกลุ่มอื่น ๆ อีกเป็นลูกโซ่เกี่ยวพันกันไปสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญขององค์ประกอบด้านมนุษย์

2. องค์ประกอบด้านสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น (Man - Made Component) สิ่งที่มีมนุษย์ คิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมีหลากหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมและได้นำไปใช้ในชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องทุนแรง รถยนต์ วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม นอกจากสิ่งที่เป็นวัตถุแล้ว มนุษย์ยังสร้างแนวความคิด ปรัชญา ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งนั้น องค์ประกอบเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ซึ่งมีสภาพและระดับต่างกัน การประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด และสืบต่อกันไปตลอดเวลา สิ่งทั้งหลายที่มีมนุษย์คิดค้นขึ้นมาจะมีความสัมพันธ์กันต่อกันในแต่ละชนิดของมันเอง ความสัมพันธ์เหล่านี้คล้าย ๆ กับลูกโซ่ที่ต่อกันเป็นช่วง ๆ อันเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบของสิ่งที่มีมนุษย์คิดค้นขึ้น เช่น สร้างรถยนต์ขึ้นมาก็นำไปวิ่งบนถนนที่สร้างขึ้น และอาจจะทำให้เกิดฝุ่นปลิวไปสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านหรือสามารถที่จะชนผลผลิตพวกพืชผักผลไม้ไปขายในตลาดได้เร็วขึ้น เป็นต้น

3. องค์ประกอบด้านสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น (Natural Component) สิ่งทีธรรมชาติสร้างขึ้นมา หมายรวมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับพืช สัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ซึ่งทุกชุมชนจะมีสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นส่วนประกอบอยู่ทั้งนั้น สิ่งต่าง ๆ แต่ละชนิดในชุมชนที่ธรรมชาติสร้างขึ้นจะมีความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วทั้ง 2 ประเภท เช่น สภาพอากาศที่แห้งแล้งจะทำให้ดินแตกระแหงและไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเจริญเติบโตของพืชผลทั้งหลาย เป็นต้น

องค์ประกอบของชุมชนทั้ง 3 ประการ จะมีความสัมพันธ์และมีการปฏิบัติต่อกัน องค์ประกอบที่อยู่ภายในชุมชนหนึ่ง ๆ เริ่มจากองค์ประกอบด้านมนุษย์ นอกจากจะมีความสัมพันธ์และ ปฏิบัติต่อกันแล้วยังจะต้องไปมีความสัมพันธ์ต่อสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นด้วย เช่น มนุษย์ร่วมมือกันไป ช่วยกันตัดไม้ในป่าแล้วนำมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นต้น

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบดังกล่าวนี้จะไม่เท่าเทียมกัน เพราะว่ามีตัวบงการ (Control Point) หรือกลไกที่มีบทบาทในการควบคุม สนับสนุน หรือส่งเสริมองค์ประกอบทั้ง 3 ของชุมชนให้เจริญก้าวหน้า หยุดอยู่กับที่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงไป ตัวบงการสำคัญนี้คือระบบต่าง ๆ ในชุมชนนั่นเอง ซึ่งมี รายละเอียดดังต่อไปนี้ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2554)

1. ระบบการปกครอง การบริหารประเทศย่อมขึ้นอยู่กับการจัดรูปการปกครองอาจเป็นแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) หรือเป็นรูปแบบรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง (Centralization) และรูปแบบการปกครองย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดหรือบงการองค์ประกอบของชุมชนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ แบบเสรีประชาธิปไตย ชุมชนที่มีระบบการปกครองต่างกันย่อมมีเสรีภาพ อิสระภาพ แสดงออกต่างกันและย่อมส่งผลสะท้อนมาถึงวิถีชีวิตของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อกันกับองค์ประกอบอื่น ๆ ย่อมผิดแผกแตกต่างกันไป

2. ระบบเศรษฐกิจ ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อระบบของชุมชน สังคม การที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือประเทศใดประเทศหนึ่งจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมนั้น ระบบเศรษฐกิจถือเป็นตัวกำหนดเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังประเทศไทยมักกล่าวกันอยู่เสมอว่าเป็น

ระบบเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรม ผลผลิตและรายได้ประชาชาติส่วนใหญ่ได้จากผลผลิตทางการเกษตร เครื่องมือที่ใช้ในชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อการเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาเรื่องการตลาด การผลิต จึงเป็นปัญหาของการเกษตร แต่หากเป็นชุมชนที่ระบบเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมมากกว่า การเกษตร ชุมชนนั้นก็จะมีเครื่องมือเครื่องมือที่ใช้เพื่ออุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตรกรรม

3. ระบบการศึกษา ระบบการศึกษามีอิทธิพลต่อความเจริญและความล้ำหลังของชุมชน สมาชิกในชุมชนได้มีการศึกษาสูง ย่อมเกิดการถ่ายทอดวิชาความรู้และการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ มากขึ้นกว่าชุมชนที่สมาชิกในชุมชนนั้นไม่มีการศึกษา และที่สำคัญปัจจุบันการขับเคลื่อนการพัฒนา ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ย่อมมีพื้นฐานสำคัญที่การศึกษา ดังนั้นหากระบบการศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถ สร้างคนให้มีประสิทธิภาพได้ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืน

4. ศาสนา ตัวกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชนหนึ่ง ๆ ที่มีความสำคัญ ไม่น้อย โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังอยู่ในขั้นพัฒนา (Developing Community) คือ ศาสนา ศาสนาในที่นี้ ย่อมหมายถึงความรวมถึงความเชื่อในสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ และการกระทำต่าง ๆ ทางศาสนาซึ่งนักมานุษยวิทยา พบว่า อิทธิพลเรื่องความเชื่อศาสนาหรือลัทธิศาสนาของชุมชนนั้น มีอิทธิพลมากที่จะสร้างความสัมพันธ์ หรือเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่ง ๆ เช่น ชุมชนที่เอามนุษย์มาฆ่าเพื่อบูชายัญ โดยเชื่อว่าพระเจ้าจะบันดาลประโยชน์ให้หากได้มีการบูชายัญแล้ว

5. ตัวบ่งการอื่น ๆ นอกจากตัวบ่งการใหญ่ทั้งสี่ประการดังกล่าวมาแล้วยังอาจมีตัวบ่งการอื่น ๆ อีก เช่น ตัวบ่งการที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ให้ เช่น สัตว์ การเกิดอุทกภัย หรือมีอากาศหนาวจัด ร้อนจัด มีภูเขาไฟ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบของชุมชนอยู่มาก

สายัณห์ ไพชาญจิต (2549) ได้กล่าวถึง ความเป็นชุมชนว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ด้วยกัน ได้แก่

1. มีขอบเขต/ขนาดที่ไม่เกินความสามารถของมนุษย์ที่จะสามารถทำความรู้จักคุ้นเคยได้ (Human Scale) คือ มีขนาดตั้งแต่พอประมาณจนถึงใหญ่ ไม่เป็นส่วนตัว มีศูนย์รวมจิตใจที่โยงยึด ผู้คนเข้าด้วยกันอย่างเหนียวแน่น เป็นระบบปฏิสัมพันธ์ของคนส่วนใหญ่ ซึ่งขนาดของหน่วยหรือชุมชน มักมีขอบเขตอยู่ในระดับที่สมาชิกคนหนึ่งสามารถทำความรู้จักมักคุ้นกับคนอื่น ๆ ได้เท่าที่ต้องการ และก็เป็นขนาดที่ทุกคนในนั้นสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวมได้โดยไม่ถืออุปสรรค ชุมชนต้องมีโครงสร้างไม่ใหญ่โตเกินกว่าที่คนที่สมาชิกจะสามารถรู้สึกได้ถึงความเป็นเจ้าของ และ รู้สึกว่ามีอำนาจ ควบคุมความเป็นไปในชุมชนได้ ซึ่งในความเป็นจริงเราไม่สามารถระบุตัวเลข เฉพาะเจาะจงลงไปได้ว่าจะต้องมีจำนวนคนเท่าไร บางครั้งก็อาจจะเป็นเพียงกลุ่มคนจำนวนไม่กี่คนไปจนถึงเป็นพันเป็นหมื่นหรือจำนวนมากในระดับประเทศก็ได้

2. มีอัตภาวะ (ความเป็นตัวตน) และความเป็นเจ้าของ (Identity And Belonging) ในความเป็นชุมชนโดยทั่วไปมักมีสาระเกี่ยวกับความรู้สึกเป็นเจ้าของแฝงอยู่ หรือไม่ก็มีการยอมรับ และเห็นคุณค่าร่วมกันภายในกลุ่มอันเป็นที่มาของคำว่า สมาชิกของชุมชน มีความหมายครอบคลุม คำว่าความเป็นเจ้าของ การยอมรับจากคนอื่น ๆ ความจงรักภักดีและการยอมรับในความคาดหวังของกลุ่มด้วย ความเต็มใจ ซึ่งความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือเป็นสมาชิกมักจะแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นตัวตนในปัจเจกบุคคลที่สร้างความรู้สึกว่าเป็นใครอยู่ที่ไหน ซึ่งมีความสำคัญมากในสังคมโลกปัจจุบัน เนื่องจาก สถาบันชุมชนที่เคยเอื้อต่อการแสดงตัวตนของคนในอดีตได้คลายความสำคัญลงไป

มาก ไม่ว่าจะเป็น ตระกูล เผ่า หมู่บ้าน โบสถ์ หรือวัด ที่เคยสร้างความรู้สึกร่วมกัน ในขณะที่ทุกวันนี้ สถานที่ทำงาน โรงงาน บริษัท องค์กร สถาบันการศึกษา ลักษณะอาชีพ กำลังมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะแหล่งกำหนด สถานภาพและบทบาทของบุคคลอย่างเป็นทางการ

3. มีพันธหน้าที่ (Obligations) สมาชิกของชุมชนต้องมีพันธกิจ หรือภาระหน้าที่ที่ชัดเจนที่รู้สึกได้โดยอัตโนมัติว่าต้องทำอะไรและอย่างไรให้กับชุมชนที่สังกัด โดยสมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่างของชุมชน เพื่อสร้างและดำรงวิถีชีวิตของชุมชน

4. มีความใกล้ชิดสนิทสนมแบบสังคมนิยม (Gemeinschaft) ชุมชนต้องมีโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมของหมู่สมาชิก สมาชิกสามารถมีสัมพันธภาพต่อกันและกันได้หลาย ๆ บทบาทในสภาพที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน ไม่มีเงื่อนไขที่ส่อไปในทางขีดวงจำกัด เฉพาะกลุ่มหรือ เฉพาะพวกซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลในการที่จะแสดงความสามารถในเรื่องต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากและเป็นคุณแก่ชุมชนโดยตรง

5. มีวัฒนธรรม (Culture) ชุมชนเป็นแหล่งกำเนิดของระบบคุณค่า การสร้างสรรค์ และการแสดงออกซึ่งวิถีวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งที่ต่างก็มีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่ติดตรึงอยู่กับชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นกลไกหนุนเสริมให้สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ผลิตวัฒนธรรมเพื่อใช้เองมากกว่าเป็นเพียงผู้บริโภควัฒนธรรมที่หยิบยืมมาจากชุมชนอื่น อีกทั้งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดความแตกต่างหลากหลายระหว่างชุมชนต่าง ๆ และเกิดภาวะการณ์มีส่วนร่วมที่กว้างขวางมากขึ้น โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของชุมชนนั้นมีลักษณะที่สำคัญคือมีพื้นที่ มีขอบเขตที่แน่นอน โดยคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เข้าใจตรงกันถึงขอบเขตและพื้นที่นั้น มีทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงมีวัฒนธรรม ประเพณีที่ชุมชนท้องถิ่นสร้างขึ้นหรือรับมาซึ่งสะท้อนรับรู้ หรือบ่งบอกได้ถึงความเป็นชุมชน ๆ นั้น

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

สมณะ โพธิรักษ์ (ออนไลน์, 2555) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย 14 ประการ ดังนี้

1. เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดถึงลักษณะของคนมีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม
2. เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นภาระผู้อื่น
3. มีงาน มีกิจการที่มั่นคง
4. ชยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น
5. อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง
6. ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรือง ฟุ้งเฟื่อง ไม่ผลาญพร่า สรุ่ยสร่าย
7. มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละพัดแจกจ่าย
8. ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม
9. มีความพร้อมเพรียง ความสามัคคี อบอุ่น เป็นเอกภาพ
10. สัมผัสได้ในความเป็นปึกแผ่น แน่นหนา ของความเป็นภราดรภาพ
11. มีความแข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด ยั่งยืน
12. เป็นสังคมที่สร้าง “ทุนทางสังคม” มีประโยชน์ คุณค่าต่อผู้อื่นและสังคม ทั่วไปใน

รอบกว้าง

13. อุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม ไม่กักตุนหรือกอบโกย
 14. มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละ อย่างเป็นสุข และเห็นเป็นคุณค่าของคนตามสังฆธรรม
 คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้ (2546) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหว
4. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมไปรงใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ
5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยสรุป 4 ประการ คือ 1) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชน มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้ง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ 2) เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการใน กิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือ ปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล 3) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชน มีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึงความภักดี ความรัก ความหวัง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน 4) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ เป็น ชุมชนที่มีความสงบสุขและคนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น และมีคุณภาพ และมีคุณธรรม

3) การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

อัจฉรา สโรบล โดยภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ เรื่องชุมชนกับการพัฒนา (2553) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการ เปลี่ยนแปลงที่มีมิติครอบคลุมการ เปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสังคมได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา ครอบครัว เครือ ญาติ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี บรรทัดฐาน ค่านิยม กฎเกณฑ์ ข้อบังคับของสังคม แนวทางการพัฒนา กระแสหลัก ถูกใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ เป็น การพัฒนาที่มองสังคมเหมือน สิ่งมีชีวิตประกอบจากส่วน ๆ เป็นระบบเพื่อการดำรงอยู่ได้ ผลหรือการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดคือการ พึ่งพิง

การพัฒนาชุมชน คือ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่ตั้งใจ กระทำให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท

ปรับปรุงสภาพการดำรงชีวิตโดยทั่วไปของชาวชนบท ส่งเสริมให้ชาวชนบทสามารถพึ่งพาตนเองได้ ปรับปรุงดัดแปลง ควบคุมทรัพยากรและสภาพแวดล้อมในการมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจสังคม และการเมืองกับชุมชนภายนอก และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

เป้าหมายการพัฒนา

- 1) การส่งเสริมให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้
- 2) ควบคุมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้
- 3) มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กับชุมชนภายนอก
- 4) การเพิ่มระดับความเป็นประชาธิปไตยเป็นการลดอำนาจการควบคุมจากศูนย์กลาง และเพิ่มอำนาจการปกครองตนเองให้แก่ท้องถิ่น

หลักการพัฒนาชุมชน

- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการหาสาเหตุของปัญหา ริเริ่มกิจกรรม การตัดสินใจ วางแผนดำเนินการปฏิบัติการดำเนินงาน ติดตามประเมินผล
- 2) ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

สำหรับแนวคิดและการหนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยภาครัฐนั้นได้ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยมาโดยลำดับและเด่นชัดขึ้นตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 - 2544) เป็นต้นมา ซึ่งมีหลักการ กระบวนการ และแนวทางการหนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยสังเขป ดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งด้วยชุมชนเองซึ่งชุมชนจะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งได้มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ชุมชนต้องมีความพร้อมในเบื้องต้น และมีภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาช่วยสนับสนุนเพื่อให้เติบโตอย่างมั่นคง และเป็นฐานสำหรับการพัฒนาไปสู่ด้านอื่น ๆ ต่อไป ขณะเดียวกันภาครัฐจะมีส่วนสนับสนุนในการเตรียมความพร้อมของชุมชนและองค์กรชุมชน การสนับสนุนเงินทุนแก่ชุมชน รวมทั้งสร้างบรรยากาศและการจูงใจให้ภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งสถาบันการเงินที่จะเข้ามาหนุนเสริมด้านอื่น ๆ อาทิการพัฒนาทักษะ การบริหารจัดการและการตลาด เป็นต้น ซึ่งมีแนวทางหลัก ๆ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ดังกล่าว ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของชุมชน
2. การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน
3. การสนับสนุนธุรกิจเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาธุรกิจชุมชนตามความพร้อมความถนัด และความสนใจในแต่ละองค์กรธุรกิจ
4. การสนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนาชุมชน
5. การเพิ่มบทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน
6. สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชนและชุมชนในชนบทนอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ยังได้สนับสนุนให้ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทรวมตัวกันอย่าง

เข้มแข็ง และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องของตนเอง ชุมชน และสังคมได้ในทุกมิติ โดยมีประเด็นสำคัญคือ

1. สนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชนในทุกรูปแบบ อาทิ

1.1 ให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรวมตัวกันของชุมชน ทั้งในเรื่องสิทธิหน้าที่บทบาทขององค์กรชุมชน รวมทั้งทักษะในการพัฒนาองค์กรให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะการบริหารจัดการองค์กร ทักษะในการบริหารจัดการการเงินและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

1.2 กระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของชุมชน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ออมทรัพย์ หรือ องค์กรในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการก่อตั้ง

2. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายชุมชนอย่างกว้างขวาง อาทิ

2.1 สนับสนุนให้องค์กรชุมชนประสานเครือข่ายการพัฒนาทั้งในพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระหว่างภูมิภาค เพื่อให้มีการประสานผลประโยชน์แลกเปลี่ยนความรู้และร่วมมือกันทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนจัดการปัญหาของชุมชนร่วมกัน เช่น ปัญหาป่าชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการดูแลทรัพย์สินสาธารณะ และความปลอดภัยของชุมชน และปัญหาการเอาเปรียบกันในชุมชน เป็นต้น

2.2 สร้างกลไกการประสานเครือข่ายการพัฒนาชุมชน ระหว่างประชาชน องค์กรชุมชนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลางอย่างเป็นรูปธรรมรวมทั้งสร้างเครือข่ายข้อมูลระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึงและเป็นจริง

2.3 เสริมสร้างเครือข่ายการประสานงานขององค์กรชุมชนในเมืองกับชุมชนในชนบท

2.4 สนับสนุนให้องค์กรชุมชนใช้กลไกทางสังคมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น และเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน โดยให้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม การทอดผ้าป่าต้นไม้ การสืบชะตาลำน้ำ รวมถึงการรณรงค์สร้างจิตสำนึกและค่านิยมที่ดีในการเคารพสิทธิมนุษยชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การมีวินัยและวิถีประชาธิปไตย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545 – 2549) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยมีประเด็นที่น่าสนใจโดยสังเขป ดังนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

1. การพัฒนาคุณภาพคนและคุ้มครองทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมให้คนมีงานทำโดยมุ่งสร้างผู้ประกอบการรายตัวและผู้ประกอบการขนาดเล็กกระจายโอกาสการมีงานทำให้ทุก ๆ พื้นที่ทั่วประเทศการปรับปรุงระบบคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรมเพื่อสร้างหลักประกันแก่คนทุกช่วงวัย การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน การส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กรทางศาสนา องค์กรชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัครและสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งในการดูแลและพัฒนาอาชีพในทุกด้านสร้างและปลูกจิตสำนึกใน

ความรักชาติและความเป็นไทยอย่างจริงจัง

2. การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่นั้นการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เป็นฐานรากที่มั่นคงของสังคม การแก้ปัญหาความยากจนในเขตชนบทและเมืองภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม การสร้างความเชื่อมโยงของการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างเกื้อกูลเพื่อกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้เท่าเทียมกัน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับฐานรากการจัดการพื้นที่เชิงบูรณาการที่ยึดพื้นที่ภารกิจและการมีส่วนร่วม และเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคนดีและระบบดีเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ

3. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยคุ้มครองและกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศของประเทศ การอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปะวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวให้เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการปัญหามลพิษอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาให้เมืองและชุมชนมีความน่าอยู่

สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) มุ่งต่อยอดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดหลักการสำคัญไว้ 6 ประการ โดยมี 2 ประการที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นมีความสำคัญกับการ พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ คือ

1. ยึด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกัน และการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการ พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคน ในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดี มีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศก็เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ การกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมเป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรม

2. ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลอนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

ขณะที่ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เป้าหมายที่ 5 มีสาระสำคัญคือ สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา

ชุมชน สื่อมวลชน และภาคเอกชน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็ง และการพึ่งตนเองของชุมชน ในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ 1. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ จัดระเบียบทางสังคม และกำหนดบทบาทของแก่ผู้ละเว้นการปฏิบัติตามบรรทัดฐานในสังคม 2. ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และมีชีวิต อาทิ พิพิธภัณฑ์ห้องสมุด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ โรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะที่ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความ เป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป้าหมายที่ 3 ได้มีสาระสำคัญถึงการเสริมสร้างศักยภาพ ชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง ได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดินและทรัพยากร ภายในชุมชน ได้มีแนวทางการพัฒนา คือ

1. สร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนให้มีขีดความสามารถในการสร้าง แรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา มีจุดยืนทางความคิด มีธรรมาภิบาลในการบริหารและ พัฒนา ชุมชนส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง รวมทั้งส่งเสริมและ สนับสนุน

2. ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย และการถ่ายทอด องค์ความรู้ในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่และการต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่เชิงพาณิชย์ รวมทั้ง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างการจัดการความรู้ในชุมชน

3. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับ ชุมชนการสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน การส่งเสริมการเชื่อมต่อกันระหว่างเครือข่ายอุตสาหกรรม (Cluster) ในพื้นที่กับเศรษฐกิจชุมชน การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา ในการร่วมกันพัฒนาความรู้ในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติเพื่อสร้างศักยภาพ ให้กับชุมชนในการประกอบธุรกิจการสนับสนุนการประกอบธุรกิจแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว

4. สนับสนุนการให้ความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงินแก่ชุมชนและครัวเรือน การปรับองค์กรการเงินของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินในระดับหมู่บ้านตำบลที่ทำหน้าที่ทั้ง การให้กู้ยืม การออม และจัดตั้งโครงข่ายการเงินฐานรากโดยมีธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์เป็นแม่ข่าย

5. สนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ บริการ และการจัดการทรัพยากรใน ชุมชนในลักษณะเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานภาครัฐ อปท. ในการดูแลคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเปิดรับสมาชิกทุกคนในท้องถิ่นโดยไม่เลือกปฏิบัติ ผลักดัน พ.ร.บ. โฉนดชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการ บริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกัน

เป้าหมายการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นมีแผนงานรองรับที่สำคัญคือ แผนงานการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง โดยมีสาระสำคัญคือ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่าน เครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคม/วิสาหกิจชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน และ วิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) และความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) ใน แต่ละพื้นที่ เพื่อการสร้างองค์ความรู้รูปแบบการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของ

วิสาหกิจในระยะยาวรวมทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก พร้อมทั้งประสานงานกับจังหวัดและท้องถิ่นเพื่อขยายผลจากชุมชนต้นแบบให้มีการนำไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ อย่างกว้างขวางเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างการเติบโตจากภายใน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

โดยสรุปจากการศึกษาแผนพัฒนาฯ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมาจนถึงฉบับปัจจุบันจะเห็นได้ว่าแนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้นั้นได้ถูกบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยมาอย่างยาวนานแสดงให้เห็นถึงแนวนโยบายของชาติที่ต้องการให้รากฐานของประเทศมีความเข้มแข็งมาจากฐานราก ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาหน่วยพื้นฐานต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็น คน ครอบครัว องค์กร รวมถึงพื้นที่/สภาพแวดล้อมจึงมีความจำเป็นและสำคัญ

2.3 การสร้างและบริหารเครือข่ายสู่ความเข้มแข็ง

2.3.1 การสร้างหรือการก่อรูปเครือข่าย

การสร้างเครือข่าย หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิตระหว่างองค์กรสมาชิก ซึ่งต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย เครือข่ายต่าง ๆ มีจุดเริ่มต้นมาใน 3 ลักษณะ เกิดตามธรรมชาติ เกิดจากการจัดตั้ง และเกิดจากวิวัฒนาการ

เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม เป็นเครือข่ายที่ประชาชนตระหนักต้นตอในปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วลงมือริเริ่มรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหา ภาคประชาชนจึงเป็นแกนหลัก ภาครัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนและผู้อำนวยการจัดตั้งเครือข่าย ทำให้ได้ง่ายขึ้น บทบาทภาครัฐจะน้อย กลุ่มองค์กรชุมชนประชาคมจะทำงานและมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ มาก เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้ง หรือรัฐเข้าไปเป็นผู้ริเริ่ม กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักในปัญหา สร้างความตื่นตัวให้เกิดความสนใจ และผลักดันให้เกิดการรวมตัวของประชาชน เช่น การที่ส่วนราชการ พยายามผลักดันการสร้างหน่วยเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

เครือข่ายที่เกิดจากวิวัฒนาการ มีกระบวนการพัฒนาที่เริ่มจากกลุ่มบุคคล องค์กรมารวมกัน ด้วยวัตถุประสงค์กว้าง ๆ ไม่ชัดเจน สนับสนุนและเรียนรู้ไปด้วยกัน หรือกลุ่มคนเกิดความคิดที่จะรวมตัวกันสร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง หลังถูกจุดประกายความคิดมาจากการได้รับฟัง ได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่น ๆ เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์เครือข่ายผู้สูงอายุ (คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, มปป)

กระบวนการสำคัญในการสร้างหรือเริ่มประสานเครือข่าย ประกอบด้วย 1) พัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) จัดตั้งเครือข่าย 3) ดำเนินการ และประเมินผล ดังรายละเอียด

1. พัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นการเตรียมการศึกษา วิเคราะห์ผู้ที่ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) ระบุผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการสร้างเครือข่าย 2) การแสวงหาแกนนำที่ดีของกลุ่มที่จะเป็นเครือข่ายและ 3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่ม โดยใช้ผังเครือข่าย

1) ระบุผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการสร้างเครือข่าย เมื่อชุมชนมีความตระหนักต่อปัญหา หรือมีความต้องการที่จะรวมกลุ่มแล้ว ควรเริ่มด้วยการระบุบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กับประเด็นที่กำลังขับเคลื่อน ประกอบด้วยคนที่ได้ประโยชน์ เสียประโยชน์ บุคคลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงกับประเด็น นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปหรือผู้ที่สนใจ โดยอาศัยหลักคิดของสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา ร่วมกับเทคนิคการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders analysis) ในการระบุดังกล่าวต้องผ่านการศึกษาพิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงความสนใจ พฤติกรรม ความต้องการ ความรู้ จุดประสงค์การทำงาน อิทธิพลอำนาจหน้าที่ที่มี จุดยืนต่อประเด็นที่ดำเนินการ รายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้ในกลุ่มที่มีอิทธิพลสูง ความสนใจสูง และกลุ่มที่มีอิทธิพลต่ำสนใจสูง ซึ่งรายชื่อบุคคล กลุ่มคน องค์กรเหล่านี้ที่อยู่ในกลุ่มอิทธิพลสูง ความสนใจสูง และกลุ่มอิทธิพลต่ำ ความสนใจสูงจะกลายมาเป็นผู้เล่นหลักและใช้เป็นการรอบในการพัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่การเป็นแนวร่วมของเครือข่าย

2) การแสวงหาแกนนำที่ดีของกลุ่มที่จะเป็นเครือข่าย กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่สนใจที่ระบุได้ ถือเป็นกลุ่มผู้เล่นหลัก (key actors) ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีอิทธิพลเพียงพอในการผลักดันการทำงานนำการเปลี่ยนแปลงและช่วยขยายเครือข่ายออกไปในแนวกว้าง อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดของงบประมาณและบุคลากร การหาผู้นำหลัก (key leaders) หรือบุคคลที่เป็นผู้นำของกลุ่มผู้เล่นหลักจึงมีความสำคัญ ตัวอย่างผู้นำหลักในกลุ่มสื่อมวลชน ต้องเป็นบุคคลผู้เป็นที่เคารพนับถือของคนในกลุ่มสื่อมวลชน และมีอิทธิพลมากพอที่จะโน้มน้าวทิศทางของกลุ่มหรือวิชาชีพ ผู้นำเหล่านี้มักมีบทบาทสำคัญในการนำและผลักดันคนที่อยู่ในแวดวงของตน ให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันสนับสนุนเครือข่ายจนประสบความสำเร็จ

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่ม โดยใช้ผังเครือข่าย การก่อรูปเครือข่าย อาจเริ่มจากกลุ่มองค์กรที่มีอยู่ ที่มีการรวมตัวกันอยู่แล้วอย่างหลวม ๆ ทำความรู้จัก ทำความเข้าใจเครือข่าย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ศูนย์อำนาจ ประเด็นที่เป็นจุดตัด คานงัดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเหล่านี้ ความสัมพันธ์ที่มีอยู่ที่ควรเข้าไปแตะ หาผู้เล่นหลักในกลุ่ม หาบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่เฉยๆ ที่ควรเข้ามาเกี่ยวข้อง รู้จักระบบที่กำลังจะเข้าไปและมองหาสิ่งที่จะนำไปขยายต่อ เครื่องมือที่จะช่วยให้เข้าใจเครือข่ายได้ดีขึ้น คือ ผังเครือข่าย ที่ช่วยให้เห็นถึงศักยภาพและทุนทางสังคมของเครือข่าย ซึ่งโครงการสามารถนำไปใช้ในการจัดวางระบบเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด วางแผนการเข้าหา และสร้างความร่วมมือที่ดีขึ้น รวมทั้งเข้าใจสัมพันธ์ภาพระหว่างชุมชนในพื้นที่ จากผู้นำในชุมชนเล็ก ๆ ไปสู่องค์กรอื่นในระดับประเทศ กรณีเครือข่ายมีการจัดตั้งอยู่แล้วอย่างเป็นทางการ สามารถวินิจฉัยเครือข่ายได้โดยการตอบคำถาม เครือข่ายมีการรับรู้ข่าวสารกันอย่างไรถึงหรือไม่ เครือข่ายแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่หลากหลายหรือไม่ สมาชิกใหม่เข้าไปร่วมได้ยากหรือง่าย และเครือข่ายสามารถทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้หรือไม่ การเริ่มต้นในกลุ่มที่มีการรวมตัวกันอยู่แล้ว และเป็นกลุ่มที่มีการตื่นตัวในประเด็นเดียวกันจะช่วยให้การก่อตั้งเครือข่ายเป็นไปได้รวดเร็ว เพราะกลุ่มเหล่านี้จะมีบุคลากรและสายสัมพันธ์ในพื้นที่ซึ่งจะช่วยประหยัดทรัพยากรในการริเริ่มไปเสนอหา เครือข่ายใหม่ ๆ วิธีหนึ่งที่ใช้

กันอยู่ในปัจจุบันและประสบความสำเร็จอย่างสูงในการขยายเครือข่ายในระดับ ชุมชน ได้แก่ การขยายแนวร่วมผ่านระบบความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวในลักษณะ “ดาวกระจาย” โดยเสาะหาคนที่มีความคิดหรือประสบปัญหาแบบเดียวกันแล้วดึงเข้ามาร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างความพึงพอใจ และความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้นก่อนที่จะไป “ขายความคิด” เพื่อเสาะหาสมาชิกร่วมเครือข่ายต่อไป

2. จัดตั้งเครือข่าย เป็นระยะของการเริ่มรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ประกอบด้วย

1) สร้างพันธสัญญาสู่เป้าหมายร่วมกัน 2) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ 3) พัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ความร่วมมือ 1) สร้างพันธสัญญาสู่เป้าหมายร่วมกัน เป็นการสร้างความผูกพันร่วมกันโดยการตกลงในการที่จะ ทำงานร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา กลุ่มองค์กรจะต้องมีความรู้ที่จำเป็น ซึ่งอาจจะทำโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ และอาจเรียกขั้นตอนนี้ว่ากลุ่มศึกษาเรียนรู้ (Learning group) และจะส่งผลให้ทุกภาคีอยากเข้าไปมีส่วนร่วมกันเป็นเครือข่าย ความรู้ใน 2 มิติที่เครือข่ายต้องมี คือ ความรู้เชิงประเด็นที่ดำเนินการ และความรู้เชิงพื้นที่หรือชุมชน ที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานของเครือข่าย 2) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ เครือข่ายเกิดจากการรวมตัวกัน ของสมาชิกที่แต่ละคนมีความต้องการของตนเอง การรวมตัวกันของสมาชิกมาจากเหตุผลของผลประโยชน์ร่วม ที่มากพอจะดึงดูดใจให้รวมกันเป็นเครือข่าย ผลประโยชน์นี้อาจเป็นตัวเงิน ชื่อเสียง การได้รับการยอมรับ โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข หรือความพึงพอใจ จุดร่วมของผลประโยชน์จะเป็นศูนย์กลางทำให้เกิดการรับรู้มุมมองร่วมถึงเหตุผลในการเข้าร่วม และผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย จุดร่วมหรือประเด็น (issues) อาจเป็นรูปธรรมหรือ นามธรรม มาจากความต้องการเฉพาะของประชาชน หรือความเดือดร้อนของชุมชน เช่น ภาวะวิกฤตทาง เศรษฐกิจในช่วงการระบาดของโควิดที่ทุกคนในชุมชนรับรู้และสัมผัสได้ ซึ่งทุกคนต้องการแก้ปัญหา แต่มีข้อจำกัดของกลุ่มในการแก้ปัญหา จุดร่วมของผลประโยชน์จะนำไปสู่การกำหนดเป็นเป้าหมายร่วม และวิสัยทัศน์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน วิสัยทัศน์ร่วม เป็นการมองภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เป้าหมายที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันช่วยให้เกิดเอกภาพในการทำงาน ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองความคิดที่แตกต่าง 3) พัฒนาแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือ เป็นการสร้างเครือข่ายให้ปรากฏเป็นรูปธรรม อย่างเป็นทางการ (Formal Agreement) มีการตกลงในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม กำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม กำหนดกิจกรรม จัดวางข้อตกลงในการทำงาน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งกำหนดบทบาทของสมาชิกและ สิทธิหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่ม นอกจากนี้ควรเริ่มเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่จะช่วยให้เกิดการประสาน nodes เพื่อความยั่งยืนของเครือข่าย อาทิที่ตั้งที่อาจเป็นพื้นที่ทางกายภาพหรือพื้นที่เสมือนในระบบออนไลน์ แพลตฟอร์มมาตรฐานเครือข่ายทางสังคม เช่น เฟสบุ๊ก เพื่อเป็นจุดเชื่อมโยงการทำงาน

3. ดำเนินการ และประเมินผล ประกอบด้วย 1) การพัฒนาความสัมพันธ์และ 2) ติดตามและ ประเมินผล ดังนี้

1) การพัฒนาความสัมพันธ์ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ช่วยให้เกิดการ

เรียนรู้ ระหว่างกันและสร้างความผูกพันภายใน สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบ และวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก สร้างความไว้วางใจ เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่ แน่นแฟ้นมากขึ้นโดยในช่วงเริ่มก่อรูปเครือข่ายควรมีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิก ได้ทำงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ต้องแน่ใจว่าทำได้ และกระจายงานได้ทั่วถึง ควรเลือกกิจกรรมที่ง่าย และมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ ผลงานที่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด สร้างความรู้สึกให้สมาชิก เครือข่ายได้รับรู้ถึงผลประโยชน์จากการเข้าเป็น เครือข่าย ความสัมพันธ์ในเครือข่ายจะยิ่งแน่นแฟ้น ขึ้น กิจกรรมที่ยากถ้าทำไม่สำเร็จโดยเฉพาะในครั้งแรกอาจทำให้เครือข่ายที่เริ่มก่อตัวแตกสลายได้

2) ติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่ เกิดจาก เครือข่ายความร่วมมือเพื่อไปสู่การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานนั้น (ทวีคุณสุวรรณรัตน์ สมหมาย ชินนาค และสิริพัฒน์ ลากิจิตร, 2552)

2.3.2 การบริหารเครือข่ายเพื่อความยั่งยืน

ในการบริหารเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนนั้น เงื่อนไขสำคัญ คือ ธรรมาภิบาล ซึ่งแนวคิดการจัดการ เครือข่ายเป็นแนวคิดหนึ่งของธรรมาภิบาลหรือการบริหารงานแนวใหม่ของภาครัฐ ที่เป็นการ จัดการแบบ ประชาธิปไตย เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบไปด้วยแนวคิดหลักในเรื่อง 1) การบริหารงาน แนวราบที่เน้นการสร้างความร่วมมือ 2) การสร้างความไว้วางใจ และ 3) ความ เสี่ยงของเครือข่าย ดังรายละเอียด

1. การบริหารแนวราบ แนวคิดสำคัญในการบริหารแนวราบ คือ การสร้างความร่วมมือ (Collaborating) การจัดระบบเครือข่ายที่ดีและการกำหนดกลไกสร้างระบบจูงใจ 1) การสร้างความ ร่วมมือ (Collaborating) ในเครือข่าย เพื่อกระจายอำนาจ โดยการช่วยสร้างศักยภาพของเครือข่ายที่ เป็นคู่ความร่วมมืออื่น เพื่อผลประโยชน์และเป้าหมายร่วมกัน (Core objectives/values) ทั้งการร่วม รับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำ เพื่อช่วยสร้างสถานะที่เท่าเทียมในความเป็น “หุ้นส่วน” ของเครือข่าย บนความสัมพันธ์แนวราบหน่วยงานภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการ ผูกขาดทางอำนาจและ ผลประโยชน์ที่เคยกระจุกตัวอยู่ที่ภาครัฐไปเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เท่า เทียมกันกับเครือข่ายที่มาจาก ภาคส่วนอื่น ต้องวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชนในการ เป็นสมาชิกเครือข่าย ยอมลดอำนาจของตนเองลงให้กับองค์กรอื่นที่เข้ามาร่วมมือ โดยที่แต่ละองค์กร จะไม่สูญเสียความเป็นอิสระในการจัดการองค์กรของตนเอง ไม่มีโครงสร้างของสายการบังคับบัญชา ไม่มีการแข่งขันภายในเครือข่าย แต่มีความสัมพันธ์ในเชิง ร่วมมือกันในการตัดสินใจจัดการบางอย่าง ร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดระบบที่ดีขึ้น และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของ สังคม ในรูปของการให้องค์กร ความร่วมมือเข้ามาช่วยเสริมศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย เพื่อ ไปสู่เป้าหมายและ ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน เช่น โรงเรียนในองค์กรเด็กเยาวชนเข้ามาจัดงานเพื่อลดความรุนแรงและ อาชญากรรมในพื้นที่ โดยการพัฒนาศักยภาพครูและฝึกนักเรียนในการจัดการกับความรุนแรง หรือ หน่วยงานด้านการเกษตรสร้างความร่วมมือให้กลุ่มสมาร์ทฟาร์มเมอร์เข้าไปเพิ่มศักยภาพของเกษตรกร รุ่นใหม่ใน การจัดการฟาร์ม การจัดการดิน เป็นต้น การทำงานแบบมีส่วนร่วมที่ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหา กัน มีการพึ่งพากันและกัน เกิดความสมดุลของอำนาจในการพึ่งพา สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากร การให้

การสนับสนุนเงินงบประมาณ เพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุเป้าหมาย 2) การจัดระบบเครือข่ายที่ดีเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างราบรื่น โดยการจัดโครงสร้างองค์กรที่มีความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ วิธีการทำงาน ตลอดจนการประสานงานระหว่างสมาชิก มีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายการทำงานและกติกาที่เป็นที่ยอมรับของสมาชิก มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอการกำหนดผู้นำที่เหมาะสม รวมทั้งมีระบบการช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหาบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน ทำให้สมาชิกแต่ละคนรู้จักบทบาทของตนเองและ มองเห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันในเครือข่าย ช่วยป้องกันความสับสนและความขัดแย้งจากการทำงานที่ซ้ำซ้อน การจัดแบ่งบทบาทหน้าที่สมาชิกเครือข่ายควรเป็นไปตามความสนใจ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และศักยภาพ รวมทั้งเป็นไปในลักษณะที่เอื้อให้สมาชิกเข้าร่วมได้แม้มีเวลาจำกัด ด้วยมีงานประจำที่ต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้การมีระบบการช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหาจะช่วยให้เครือข่ายที่อาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้ คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยหนุนเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ควรมีที่ปรึกษาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เป็นแหล่งข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า และช่วยอบรมภาวะการเป็นผู้นำให้กับสมาชิกเครือข่าย ระบบการช่วยเหลือควรครอบคลุมถึงการดำเนินการใกล้เคียงให้เกิดความเข้าใจกันใหม่ หากมีความความขัดแย้งเกิดขึ้นเพื่อป้องกันความเสื่อมถอยและความสิ้นสุดลงของเครือข่าย 3) การกำหนดกลไกสร้างระบบใจเป็นสิ่งสำคัญ เครือข่ายจะยังคงอยู่ตราบเท่าที่มีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม การกำหนดกลไกที่เป็นระบบจะช่วยสร้างความยั่งยืนของเครือข่าย โดยการวิเคราะห์และจัดหาสิ่งจูงใจบนพื้นฐานความแตกต่างของบุคคลในแต่ละกลุ่มย่อยของสมาชิกเครือข่าย กลุ่มของสิ่งจูงใจอาจเป็นค่าตอบแทน เกียรติยศชื่อเสียงหรือการได้รับการยอมรับชื่นชมทั้งนี้หากใช้เป็นค่าตอบแทน ควรเป็นการแลกเปลี่ยนกับผลงานที่สนับสนุนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเครือข่ายมากกว่า การให้ผลตอบแทนในลักษณะเหมาจ่าย และควรแบ่งให้เป็นงวด ๆ ตามผลงาน รวมทั้งควรมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนเพื่อสร้างทักษะผูกพันระหว่างผู้รับทุนและผู้ให้ทุน กรณีที่ใช้เกียรติยศและชื่อเสียงเป็นสิ่งจูงใจ โดยเฉพาะในงานพัฒนาสังคมที่มักจะไม่มียกเว้นค่าตอบแทน การหาสิ่งจูงใจอื่นมาชดเชยสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงินในรูปของ “สัญลักษณ์” บางอย่างที่มีสื่อถึงการได้รับเกียรติยศ การยกย่องและมีคุณค่าทางสังคมที่มีคุณค่าพอที่จะจูงใจสมาชิก เช่น การประกาศเกียรติยศ เข็มเชิดชูเกียรติ โล่เกียรติยศ และควรมีเกียรติยศหลายระดับที่จูงใจสมาชิกเครือข่ายให้ร่วมมือลงแรงเพื่อไต่เต้า ไปสู่ระดับที่สูงขึ้นต่อไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่รายชื่อคนกลุ่มนี้อย่างกว้างขวาง

2. การสร้างความไว้วางใจ (trust) ความไว้วางใจได้มาจากความยุติธรรม (Fairness) การทำให้เกิดสถานะที่เท่าเทียมกัน และการกระจายผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน แนวทางสำคัญในการสร้างความไว้วางใจมีดังนี้ รับรู้ถึงความเท่าเทียมกันในอำนาจและความรับผิดชอบ มีความเท่าเทียมในการเข้าถึงการแบ่งปันข้อมูลและความรู้ รับรู้ถึงคุณค่าของตนเองแม้จะมีความแตกต่างกันในความร่วมมือกัน ยินดีที่จะรับคำแนะนำเมื่อผิดพลาดเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ไม่ทอดทิ้งและพร้อมที่จะไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และให้ค่ากับการพึ่งพากันและกัน โดยธรรมชาติสมาชิกของเครือข่ายมีข้อจำกัดของตนเองในด้านทรัพยากรความรู้ เงินทุน กำลังคนจึงไม่

สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเอง การพึ่งพากันและการเสริมสร้างกัน ภายใต้จุดแข็งของตนเองที่มีอยู่จะช่วยให้เครือข่ายดำเนินการได้อย่าง ต่อเนื่องไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างไว้เนื้อเชื่อใจกัน เช่น นักวิชาการมีความรู้เชิงทฤษฎีเข้าไปทำงานร่วมกับ ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้เชิงพื้นที่ที่จะช่วยให้เกิดการระดมองค์ความรู้ของท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ มีประโยชน์ต่อชุมชน สื่อสารอย่างเปิดเผย และซื่อสัตย์ ทุกกลุ่มเครือข่ายต้องการการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ผู้ที่จะสร้างให้เครือข่ายเกิดขึ้นได้ ต้องสร้างความไว้วางใจผ่านการกระทำและคำพูด เปิดเผยตนเองหรือเปิดเผยความคิด ความรู้สึก ข้อมูลของตนเองต่อผู้อื่น รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะอย่างเปิดเผย การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเครือข่ายแบบเปิดจะช่วยสร้างความเข้าใจและคุณค่าร่วม จัดการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ การจะทำให้เครือข่ายอื่นไว้วางใจ เชื่อใจต้องทำให้เครือข่ายสามารถที่จะคงไว้ในความไว้วางใจ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาจากภายนอกที่ห้ามไม่ให้บาง เครือข่ายเข้าไปยุ่งเกี่ยว ต้องทำให้มั่นใจว่าความไว้วางใจที่มีต่อกันในกลุ่มเครือข่ายจะถูกปกป้องจากความ ไม่ไว้วางใจที่เกิดขึ้นในองค์กรหลักที่สร้างเครือข่ายมา

3. ความเสี่ยงของเครือข่าย และธรรมาภิบาล (governance) ความเสี่ยงของเครือข่ายมาจาก ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกเครือข่าย 1) ปัจจัยภายในเครือข่าย ได้แก่ ความไม่ชัดเจนของ วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของ เครือข่าย การขาดผู้นำผู้ประสานที่ดี การสื่อสารไม่ทั่วถึง การบริหารรวมศูนย์ ความไม่โปร่งใส ความไม่ สมดุลในการจัดการผลประโยชน์ 2) ปัจจัยภายนอก เครือข่าย ได้แก่ การถูกรบกวนงำโดยกลุ่มบุคคลหรือองค์กรภายนอก การขึ้นนำโดยแหล่งทุน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การตลาด (นฤมล นิราทร, 2543)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการสร้างเครือข่าย หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดการกิจกรรม หรือการผลิตรายหว่างองค์กร สมาชิก ซึ่งต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย เครือข่าย ต่าง ๆ มีจุดเริ่มต้นมาใน 3 ลักษณะ เกิดตามธรรมชาติ เกิดจากการจัดตั้ง และเกิดจากวิวัฒนาการ

2.4 รูปแบบการพัฒนาชุมชนเสนอแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

จากการวิเคราะห์สามารถนำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาการ รวมถึงการบริหารจัดการด้านการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ได้ดังนี้

1) การกำหนดนโยบายการพัฒนา ยุทธศาสตร์ กระบวนการในการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ควร ใช้ฐานของชุมชนแต่ละชุมชนเป็นหลัก เช่น ฐานองค์ความรู้ (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ฐานวัฒนธรรม ของชุมชน (วิถีชีวิต) ฐานทรัพยากรท้องถิ่นและฐานอาชีพของชุมชน

2) ส่งเสริมให้ทุกกระบวนการขั้นตอนการดำเนินการต้องให้คนทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดในทุกขั้นตอน

3) การดำเนินการด้านการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งควรพัฒนาชุมชนแบบเน้นคุณภาพ มากกว่า ปริมาณการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนา ควรมีการเน้นไปที่ชุมชนที่มีศักยภาพจริง ๆ และมีการ ประเมินและวัดผลสำเร็จของโครงการ สำนักงานโครงการให้มีอย่างต่อเนื่อง แล้วค่อยขยายโครงการไป

ยังชุมชนใกล้เคียงที่มีศักยภาพมีความพร้อมใกล้เคียงกัน ส่วนราชการ สถาบันการศึกษาภาคเอกชน ควรมีการบูรณาการการทำงานในการส่งเสริมและสนับสนุนในการดำเนินการด้านการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งร่วมกัน

4) ควรผลักดันการดำเนินการด้านการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่การเป็นนโยบายสาธารณะ เป็นวาระแห่งชาติ มีแบบแผนในการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม มีตัวบทกฎหมายรองรับชัดเจน มีปัจจัยด้านบวกสนับสนุนให้ชุมชน สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มพลัง และแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง

5) กระบวนการเรียนรู้เรื่องแผนชุมชนควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน รวมถึงผู้นำชุมชน และประชาชน ช่วยกันขับเคลื่อนเพื่อจุดมุ่งหมายให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

6) รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มี 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 แบบรัฐจัดการ รัฐไปบอกว่าชาวบ้านจะต้องทำอย่างไร อะไรที่นอกจากนี้ รัฐจะไปทำกรณีนี้เรียกแบบรัฐจัดการ

รูปแบบที่ 2 แบบที่ชุมชนบริหารจัดการตนเอง รัฐอย่าเข้ามายุ่งกับเขา ยกเว้นชุมชนต้องการให้เข้ามาช่วยเหลือรัฐค่อยเข้ามา ในรูปแบบที่ 2 ที่ผ่านมา ภายหลังจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ตอนนั้นชุมชนเริ่มขับเคลื่อนกันเยอะ กรมการพัฒนาชุมชนเองเราก็อยากเห็นแบบที่ 2 แบบที่ชาวบ้านคิดและแก้ไขบริหารจัดการชุมชนของตนเอง และเมื่อเกินความสามารถของชุมชน รัฐก็เข้าไปช่วยในส่วนที่เกินกำลังของเขา โดยเราไม่เคยเอากรอบไปวางให้เขาเลย แต่ที่ผ่านมาก็จะมีคนที่มีอำนาจเข้าไปจัดการแทนชุมชนทำให้ชุมชนยังไม่เข้มแข็ง รัฐ มองชุมชนเป็นกิจกรรม ไม่ได้มองภาพรวม เราต้องให้โอกาสท้องถิ่นจัดการตนเอง ซึ่งมีอยู่คำหนึ่ง “ให้เขามีอิสระภายใต้ขอบเขตที่เรากำหนด” ไม่ใช่กำหนดทุกเรื่อง เช่น ในเรื่องสิ่งแวดล้อมชุมชนต้องไปจัดการเอง แต่ในเรื่องความมั่นคง รัฐต้องเป็นผู้กำกับและดูแล เช่นนี้เป็นต้น ตกลงกันก่อนว่า ชุมชนจะมีอิสระที่จะต้องทำอะไรได้บ้าง วางกรอบตั้งแต่ต้น ระหว่างชุมชนกับรัฐเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากรัฐต้องวางระบบโครงสร้างพื้นฐานให้กับชุมชนแล้ว รัฐต้องเปิดโลกทัศน์ให้กับชุมชน ให้ชุมชนเห็น สอนวิธีคิด รวมกลุ่ม เริ่มต้นจากปัญหาเปิดโอกาสให้เขาคุยกันว่าปัญหามีทางแก้ และเขาต้องเป็นผู้เลือกแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองทางเลือกที่ 1 ต้นทุนเท่าไร ศักยภาพชุมชนมีไหม ทางเลือกที่ 2 ต้นทุนเท่าไร ศักยภาพชุมชนมีไหม ชุมชนต้องเป็นผู้เลือกเอง บนฐานการคิดร่วมกันของคนในชุมชน

7) รูปแบบที่ควรจะเป็นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ค่อนข้างดีแล้ว แต่ที่ควรปรับ คือโครงสร้างสังคมสลับซับซ้อน โครงสร้างอายุของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่จะต้องพัฒนา คือ กลไกและรูปแบบ ตัวอย่างที่ชุมชนจะนำไปใช้กิจกรรมในชุมชนซึ่งลอกเลียนแบบกันไม่ได้ แต่ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน เช่น บางชุมชนทำเรื่องขยะ การออม เกษตรสมัยใหม่ ท่องเที่ยว เป็นต้น ดังนั้น รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ 1) ทิศทางต้องชัดเจน และ 2) รูปแบบต้องมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน

8) รัฐบาลปัจจุบัน มีแนวนโยบายที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน โดยเฉพาะนโยบาย ไทยนิยมยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ชุมชนมีเวทีของตนเองที่จะคิด และหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ทั้งประเภททำเอง ทำร่วมกับรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหากเกินความสามารถ ก็เสนอของบประมาณจากภาครัฐ ดังนั้น ชุมชนควรใช้โอกาส

นี้ที่จะร่วมมือร่วมใจกัน ในการพัฒนาชุมชนของตนให้เข้มแข็ง ภายใต้นโยบายไทยนิยมยั่งยืน

9) น้อมนำหลักการทรงงาน 23 ข้อ ของ ร.9 มาปฏิบัติ

10) ปรับ Model การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ เช่น จีน มาใช้กับบริบทของไทย

11) ถอดบทเรียนที่ดีในไทยมาต่อยอดขยายผลชุมชนอื่น ๆ

12) ชุมชน สังคมเข้มแข็ง สามารถนำพลังศรัทธาและสามัคคี รวมถึงวัฒนธรรมความเป็นพี่น้องของไทย ให้เกิดการพัฒนาได้เป็นอย่างดี

13) ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง 9 ก ประกอบด้วย (แนวคิดของท่านไมตรี อินทุสุต อดีต ปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

13.1 แกนนำต้องสร้างแกนนำที่สามารถนำชุมชนได้

13.2 กำหนดเป้าหมายของชุมชน ชุมชนต้องกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้มีทิศทางที่

ชัดเจน

13.3 กฎ กติกาของชุมชน ชุมชนต้องมีกฎ กติกาที่ใช้ร่วมกัน เพื่อเป็นกรอบการทำงานร่วมกัน

13.4 กระบวนการมีส่วนร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมมีความสำคัญที่จะทำให้ชุมชนตัดสินใจ

ร่วมกัน

13.5 กองทุนชุมชนต้องมีกองทุนที่สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนและช่วยเหลือกันในชุมชน

13.6 กลุ่มชุมชนต้องมีกลุ่มที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กลุ่ม อาชีพ กลุ่ม

แม่บ้าน เป็นต้น

13.7 กิจกรรมชุมชนต้องมีกิจกรรมการทำงานร่วมกันของชุมชน ตามความถนัดของคนใน

ชุมชน

13.8 การปกครอง และท้องถิ่นสนับสนุนชุมชนจะเข้มแข็งต้องได้รับการสนับสนุนจากทั้ง

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรปกครองท้องถิ่น

13.9 ภัยแล้งมิตรชุมชนจะเข้มแข็งต้องมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนสนับสนุนทั้ง

งบประมาณ องค์ความรู้ และกิจกรรมของชุมชน

14) ควรกำหนดนโยบาย โดยคำนึงถึงการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนภายใต้หลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และใช้การพัฒนาแบบ “ระเบิดจากข้างใน” โดยพัฒนาจากศักยภาพ ปัญหาความต้องการบริบทของชุมชนบนพื้นฐานของความเป็นจริง สามารถตรวจสอบและวัดผลได้

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนเสนอแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง จะต้องมีการกำหนดนโยบายการพัฒนา ยุทธศาสตร์ กระบวนการในการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ต้องใช้ฐานของชุมชนแต่ละชุมชนเป็นหลัก เช่น ฐานองค์ความรู้ (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ฐานวัฒนธรรมของชุมชน (วิถีชีวิต) ฐานทรัพยากรท้องถิ่นและฐานอาชีพของชุมชน ส่งเสริมให้ทุกกระบวนการขั้นตอนการดำเนินการต้องให้คนทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดในทุกขั้นตอน เพื่อพัฒนาชุมชนและนำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

2.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นวิจัยรูปแบบหนึ่งของการบูรณาการข้อดีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR) ซึ่งเป็น

รากฐานของการวิจัยประยุกต์ (Adelman, 1993) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research: PR) เข้าด้วยกัน (Phuangsomjit, 2014) เป็นการศึกษารวบรวม หรือการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน โดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้หลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ หรือแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ได้สำเร็จ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นวงจร
วงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ การสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผนการปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การสังเกต การสังเกตที่ดีต้องการการเฝ้ามองดูว่าอะไรเกิดขึ้นและพรรณนาตามความเป็นจริง เพื่อเตรียมข้อมูลในการสะท้อนคิด โดยการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

การสะท้อนคิด ขั้นตอนการสะท้อนคิดประกอบด้วย

1) ถอยกลับมาและสะท้อนคิดว่าจะเกิดอะไรขึ้น ให้เวลากับการเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนที่มีมุมมองและการตีความที่ต่างกัน

2) พัฒนาการคิดต่าง ๆ หรือทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น มีการระดมสมองโดยการพูดคุยกัน การแลกเปลี่ยนกันอย่างลึกซึ้งและการนำสิ่งต่าง ๆ มาประติดประต่อกัน

3) การแลกเปลี่ยนความคิดต่าง ๆ กับผู้อื่นเกี่ยวกับการตีความ และการให้ความหมาย ได้แก่การเปรียบเทียบสิ่งที่เราสังเกตเห็นกับสิ่งที่ปรากฏ

4) คำว่า “แลกเปลี่ยน” หมายถึงการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการกระทำใหม่ๆ อย่างไม่เป็นการทางการ และความเข้าใจใหม่ๆ ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และยังหมายถึงการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยด้วยคำถาม การปฏิบัติและสิ่งค้นพบต่าง ๆ ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกระทำใหม่ การแลกเปลี่ยนยังรวมถึงการรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ

การวางแผน ประกอบด้วย 1) ตั้งคำถามที่จะต้องหาคำตอบให้ชัดเจน 2) ระบุกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทดลอง 3) การพัฒนาแผนปฏิบัติการ

การลงมือปฏิบัติ (Act) ประกอบด้วย 1) เป็นการทำตามที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ 2) การสื่อสารกับผู้อื่นและเข้าร่วมในกระบวนการ 3) ติดตามสิ่งที่เกิดขึ้น

การแลกเปลี่ยน (share) ประกอบด้วย 1) นำสิ่งที่ยังมีคำตอบไม่แน่นอนมาแลกเปลี่ยนในกลุ่ม 2) เชิญชวนคนอื่น ๆ ให้สะท้อนคิดที่แต่ละคนได้พบอะไร 3) กำหนดขอบเขตข้อสรุปของแต่ละคนและพิจารณาสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อวางแผนในวงจรต่อไป

วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีกรอบแนวคิดและเครื่องมือสำหรับการพัฒนาและกลยุทธ์ในการปฏิบัติ อย่างไรก็ตามไม่มีกลยุทธ์ใดที่เหมาะสมกับทุก ๆ บริบท แต่ต้องมีการปรับใช้ให้เหมาะสม

วิธีการศึกษาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีหลายวิธีผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัยต้องพิจารณาตามความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือประเด็นต่าง ๆ และร่วมมือกันในการสร้างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม (Gillis, A., & Jackson, W., 2002; McNiff, J. & Whitehead, J., 2006; Stringer & Genat, 2004) อย่างไรก็ตามนักวิจัยมักเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย 3 วิธีเพื่อข้ามข้อจำกัดต่าง ๆ และเป็นการตรวจสอบสามเส้า (triangulate data) เพื่อสามารถแก้ปัญหาย่าง

มีประสิทธิภาพ (Streubert, H. J. & Carpenter, D. R., 1995) ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การบันทึกภาคสนาม การสัมภาษณ์การบันทึกประจำวัน การใช้แบบสอบถาม และการสำรวจ เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นิยมใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) อย่างไรก็ตามจะนำเสนอวิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธีได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์

การสนทนากลุ่ม เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์แบบกลุ่มที่มีการสนทนาระหว่างผู้ร่วมวิจัยในการรวบรวมข้อมูลประมาณ 7-12 คน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษา ในระหว่างการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอภิปรายและกระตุ้นให้มุมมองต่างๆ (Marshall, C. & Rossman, G., 2016) ตามแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนร่วมทุกคนจะได้รับการยอมรับและให้คุณค่าเท่าเทียมกันทุกคน ให้โอกาสทุกคนมีส่วนร่วมในการสื่อสารขณะสนทนากลุ่ม (Robin McTaggart, 1997)

การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่มากพอ ผู้วิจัยจะกลายเป็นผู้ร่วมคนหนึ่งในกระบวนการสังเกตและสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้นๆ การฟัง การเห็น และประสบการณ์ที่เป็นจริงของสถานการณ์ทางสังคมของผู้มีส่วนร่วม (Marshall, C. & Rossman, G., 2016) ดังนั้นนักวิจัยเป็นเสมือนผู้สังเกตอย่างมีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่กิจกรรมสังเกตการณ์มีส่วนร่วม และลักษณะทางกายภาพของสถานการณ์แต่ยังต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมในสังคม

การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เป็นการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การบันทึกเหตุการณ์และพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ผ่านการให้รายละเอียดและบันทึกภาคสนามอย่างเข้าใจ (Marshall, C. & Rossman, G., 2016) ผู้วิจัยเป็นผู้รู้ข้อมูลนั้นๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในสังคมที่ถูกคลี่ออกมา ผู้วิจัยต้องมีมุมมองที่กว้าง คาดการณ์ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นและมีโอกาสจะเกิดขึ้นต้องอธิบายรายละเอียดที่จะสื่อสารออกไป และอะไรคือสิ่งที่ยังมีความคลุมเครือในสถานการณ์ (Streubert, H. J. & Carpenter, D. R., 1995)

การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่มักใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนร่วมได้อธิบายสถานการณ์ต่างๆ ของเขา (Stringer, E. T., 2007) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีประสบการณ์เรื่องนั้นๆ การสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงความคิดของคน และจดจำคำพูดของเขาเขียน มากกว่าที่จะเขียนโดยใช้คำพูดของนักวิจัยเอง ผู้วิจัยศึกษาประเด็นต่างๆ เพื่อช่วยในการเข้าถึงมุมมองของผู้มีส่วนร่วมด้วยความเคารพ และให้เกียรติ (Marshall, C. & Rossman, G., 2016)

เป้าหมายสุดท้ายของการสัมภาษณ์คือ การมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนร่วม ทั้งผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมได้มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านกระบวนการสัมภาษณ์ดังนั้นในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดคือผู้ที่อยู่ในการพัฒนาแนวทางการสัมภาษณ์ (Streubert, H. J. & Carpenter, D. R., 1995)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.6 แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ

หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Government Framework) หมายถึง หลักในการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปใน

ครรลองธรรม ซึ่งเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของสำนักงาน ก.พ.ร. คือการส่งเสริมให้ระบบราชการไทยนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติและประชาชนตามเจตนารมณ์ของมาตรา 3/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, มปป)

1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย

1.1) ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดเกิดผลผลิตภาพที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ต้องมีการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ล้าสมัยและไม่มีความจำเป็น

1.2) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.3) การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

2) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วย

2.1) ภาระรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้งต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการให้คำปรึกษา ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

2.2) เปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนได้ รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย

2.3) หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ

2.4) ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ

สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และอื่น ๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของ กลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย

3) ประชาธิปไตย (Participatory State) ประกอบด้วย

3.1) การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented) หมายถึงในการปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงานและร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน

3.2) การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการควรมีการมอบอำนาจ และกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาค ส่วนอื่น ๆ ในสังคม

4) ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วย

4.1) คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็น ไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม รวมทั้งยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน และจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย 8 ประการ (I AM READY) ได้แก่

I - Integrity ซื่อสัตย์และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง

A - Activeness ทำงานเชิงรุก คิดเชิงบวกและมีจิตบริการ

M - Morality มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม

R - Responsiveness คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง

E - Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ

A - Accountability ตรวจสอบได้

D - Democracy ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย

Y - Yield มุ่งผลสัมฤทธิ์

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหลักในการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม ซึ่งเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของสำนักงาน ก.พ.ร. คือการส่งเสริมให้ระบบราชการไทยนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์สุขของประเทศไทยและประชาชน

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการทุจริต

การทุจริต (Corruption) หมายถึง การใช้อำนาจที่ได้มาหรือการใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่ในทางมิชอบ เพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์ของผู้อื่น การทุจริตอาจเกิดได้

หลายลักษณะอาทิ การติดสินบนเจ้าพนักงานด้วยการชักชวนการเสนอการให้หรือการรับสินบน ทั้งที่เป็นเงินและสิ่งของ การมีผลประโยชน์ทับซ้อน การฉ้อฉล การฟอกเงิน การยกยอกการปกปิดข้อเท็จจริง การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม การค้าภายใต้แรงอิทธิพล ทั้งนี้ การทุจริตดังกล่าวมิได้หมายความถึงเพียงความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงธุรกรรมระหว่างบุคคลหรือกิจการในระหว่างภาคเอกชนด้วยกันเองด้วย (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560)

กระบวนการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

กระบวนการดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริตในแต่ละส่วนราชการสามารถแยกการดำเนินการได้เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างจิตสำนึกโดยมุ่งพัฒนาให้ข้าราชการทุกระดับมีคุณธรรมจริยธรรม

ขั้นตอนที่ 2 ผนึกกำลังกับหน่วยงานอื่น และการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน สื่อมวลชน และประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 ขับเคลื่อนในการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ยอมรับและพร้อมใจในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อขับเคลื่อนคุณธรรม ให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานด้วยความภาคภูมิใจ

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบและประเมินผล เป็นเครื่องมือเพื่อให้หัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตในส่วนราชการ

ขั้นตอนที่ 5 กระบวนการพัฒนากระบวนการภายใน และพัฒนาระบบการบริหารงานของหน่วยงานที่เน้นความเสมอภาค โปร่งใส เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน

แนวทางการเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์สุจริต

การทุจริตในภาคราชการปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งอาจเป็นเรื่องของพฤติกรรมมนุษย์ อาจเกิดจากความเคยชินที่พบเห็นการกระทำนั้นที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีหรืออาจเกิดจากการมีทัศนคติ ค่านิยมที่เน้นวัตถุมากกว่าการมีจริยธรรม ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์ สุจริตต่อการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานราชการ จึงควรมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

1. ระยะสั้น 1) ผู้บริหารควรสอดส่องดูแลเรื่องการทุจริตในระบบราชการอย่างใกล้ชิด และต้องเป็นตัวอย่างที่ดี 2) หน่วยงานราชการควรยกย่องเจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดที่มีความประพฤติชอบ และมีความซื่อสัตย์สุจริต โดยจัดให้มีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ยกย่องผู้ประพฤติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต 3) หน่วยงานราชการประสานงานกับหน่วยงานภายในสังกัดให้จัดกิจกรรมประเภทอบรม ศีลธรรม และจริยธรรม เป็นประจำและต่อเนื่อง 4) หน่วยงานราชการควรนำมาตรการในการปลูกฝังทัศนคติและอุดมการณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐใน สังกัดให้มีความซื่อสัตย์สุจริต โดยการรักษาวินัยคุณธรรม และจริยธรรม

2. ระยะยาว 1) ภาคราชการควรเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติราชการ 2) ควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์งานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. รวมถึงการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับเยาวชนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มิใช่มุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว

แนวทางหรือมาตรการแก้ไขปัญหาการป้องกันการทุจริตในสังคมไทย นอกจากการใช้มาตรการทางด้านกฎหมายในการปราบปรามแล้ว ควรนำหลักการบริหารจัดการบ้านที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ควรจะต้องมีการสร้างเครื่องหมายแห่งความดีให้เกิดขึ้นกับตัวเองและสังคม เช่น หลักคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความดี มีจิตสำนึกที่ดี (ปิยะธิดา อภัยภักดิ์, 2561)

ยุทธศาสตร์แผนกพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาล ต่อต้านการทุจริต พ.ศ.2560-2564

สร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมต่อต้านการทุจริต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ปลุกจิตสำนึก ทศนคติต่อต้านการทุจริตประพุดติมิชอบ ของภาคีเครือข่ายภาคประชาชน ส่งเสริม สนับสนุนการ เข้าร่วม เฝ้าระวัง และตรวจสอบการทุจริตอย่างจริงจังมีประสิทธิภาพด้วยการ น้อมนำหลักการตามแนวพระราชดำรัส มาเป็นหลักคิดในการดำเนินการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างแท้จริงรูปแบบและปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, มปป)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

กำหนดในยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพุดติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพุดติมิชอบ เพื่อให้สังคมไทยมีวินัย โปร่งใส และยุติธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็ง เป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย ให้ครอบคลุมภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาชน พร้อมทั้งเพื่อสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต โดยมี 2 แนวทางหลักที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการผ่านภาคประชาสังคม คือ

(1) การปลูกฝังให้คนไทยไม่โกงโดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมุ่งสร้างจิตสำนึกและทัศนคติเชิงบวก และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ภาคเอกชน และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังพฤติกรรมของข้าราชการ รวมทั้งพัฒนา และสร้างเครือข่าย คุ้มครองการแจ้งเบาะแสการทุจริตและประพุดติมิชอบในกลุ่มประชาชน และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางมิชอบ

(2) ป้องกันการทุจริต โดยมีแนวทางการสนับสนุนการสร้างกิจกรรมการป้องกันการทุจริตของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การทุจริตเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทยมาเป็นเวลานานและฉุดรั้งความเจริญก้าวหน้าการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง โดยส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ระบบการเมืองการปกครองและการบริหารราชการเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาการทุจริตของประเทศ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

2.8 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเครือข่ายมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต

หลักสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการระดมความคิด พลังกาย พลังใจ และทรัพยากรในชุมชนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลสภาพท้องถิ่น ความต้องการ และเจตคติของประชาชน ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์

ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามและประเมินผลของการพัฒนาแล้ว จะทำให้ประชาชนยอมรับแผนงาน/โครงสร้างการพัฒนานั้น โดยใช้หลักประชาธิปไตย ยึดเสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก ภายใต้การสอดคล้องกับปรัชญาทางสังคมและการเมืองที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผล ซึ่งจะกลายเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของประชาชน และประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายนั้น มีประเด็นปัจจัยหลายประการขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้ประสานงาน (เจ้าหน้าที่) ที่จะพิจารณาถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุสามารถวิเคราะห์แยกได้ 4 ปัจจัย (อิติรัตน์ ราศิริ และอาจินต์ สงทับ, 2561) คือ

1. เจ้าหน้าที่รัฐเจ้าหน้าที่รัฐต้องมีทัศนคติ และจิตสำนึกที่ถูกต้อง ได้แก่ การยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความเชื่อ และเคารพในตัวชาวบ้านมีความเชื่อว่าชาวบ้านมีความสามารถ และเข้าใจในหลักการที่ว่าคนจะทำอะไร จะต้องทราบว่าจะได้อะไร จึงทำให้ด้วยความเต็มใจ โดยต้องสอบถามว่าเขาต้องการอะไร

2. การบริหาร และปัญหาเนื่องจากระบบราชการ ได้แก่ อำนาจการตัดสินใจยังอยู่ที่ส่วนกลาง การดำเนินงานมุ่งให้เกิดผลในระยะสั้นไม่เกิดผลในระยะยาว และเจ้าหน้าที่ไม่ประสานกัน และไม่มีเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนการดำเนินโครงการ/กิจกรรมทั้งระยะสั้น และระยะยาว รวมถึงการร่วมมือประสานกับภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชนให้มีการวางแผนเป้าหมายสอดคล้องซึ่งกันและกัน

3. การจัดระเบียบทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อนับได้ว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ จำเป็นต้องมีความเหมาะสมกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของสังคม วัฒนธรรมค่านิยมและความเชื่อ จึงควรพิจารณาให้ลึกซึ้ง และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ความเป็นจริง

4. บทบาทของภาคีเครือข่ายของชุมชน มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้สึกรับรู้ความเป็นเจ้าของ มีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) การเสริมแรงให้กับคนในชุมชนเกิดการรวมตัว เข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการแสดงออกถึงความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และให้ความสำคัญกับการสร้างแกนนำในการดำเนินการ

การทำงานกับเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายองค์กรเกษตรกร หรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยหลักการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ/ก่อเกิด ระยะจัดตั้งเครือข่าย ระยะดำเนินการ และระยะขยายเครือข่าย ซึ่งแต่ละระยะนี้ส่งเสริมการเกษตรจะต้องทราบข้อมูลพื้นฐาน จุดร่วมของการเกิดเครือข่าย วัตถุประสงค์และข้อตกลงร่วมกัน รวมทั้งมีระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกเครือข่าย การจัดกิจกรรมร่วมกันของเครือข่าย การบริหารจัดการข้อมูลเครือข่าย เพื่อให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมสนับสนุนได้ดังนี้ (วิสาหกิจชุมชน, 2563. ออนไลน์)

ระยะเตรียมการ/ก่อเกิด

- 1) ต้องศึกษาข้อมูลกลุ่ม องค์กรที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย
- 2) ร่วมค้นหากลุ่มเป้าหมายที่สนใจในวัตถุประสงค์การสร้างเครือข่ายเดียวกัน

3) ส่งเสริมการประสานงานกันระหว่างกลุ่ม องค์กร เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลก่อนการตัดสินใจสร้างเครือข่าย

ระยะจัดตั้งเครือข่าย

- 1) ประสานงานเพื่อให้เกิด การกำหนดวัตถุประสงค์ และข้อตกลงร่วมกัน
- 2) ร่วมวางแผนเครือข่าย
- 3) ส่งเสริมการสร้างและพัฒนาผู้นำเครือข่าย
- 4) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพบปะกันระหว่างเครือข่าย

ระยะดำเนินการ

- 1) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่าย
- 2) ประสานงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างเครือข่าย
- 3) ส่งเสริมการร่วมทำกิจกรรมของเครือข่ายและการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 4) กระตุ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจระหว่างเครือข่าย
- 5) ส่งเสริมการบริหาร จัดการข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

ระยะขยายเครือข่าย

- 1) ต้องเป็นผู้เชื่อมประสาน หรือส่งเสริมการประสาน ความร่วมมือระหว่างเครือข่าย
- 2) ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายให้เข้มแข็ง
- 3) พัฒนาต่อยอดการสร้างเครือข่ายทั้งแนวราบและแนวตั้ง
- 4) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการพัฒนาเครือข่าย

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการส่งเสริมเครือข่ายมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตเป็นหลักสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการระดมความคิด พลังกาย พลังใจ และทรัพยากรในชุมชนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลสภาพท้องถิ่น ความต้องการ และเจตคติของประชาชน ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามและประเมินผล

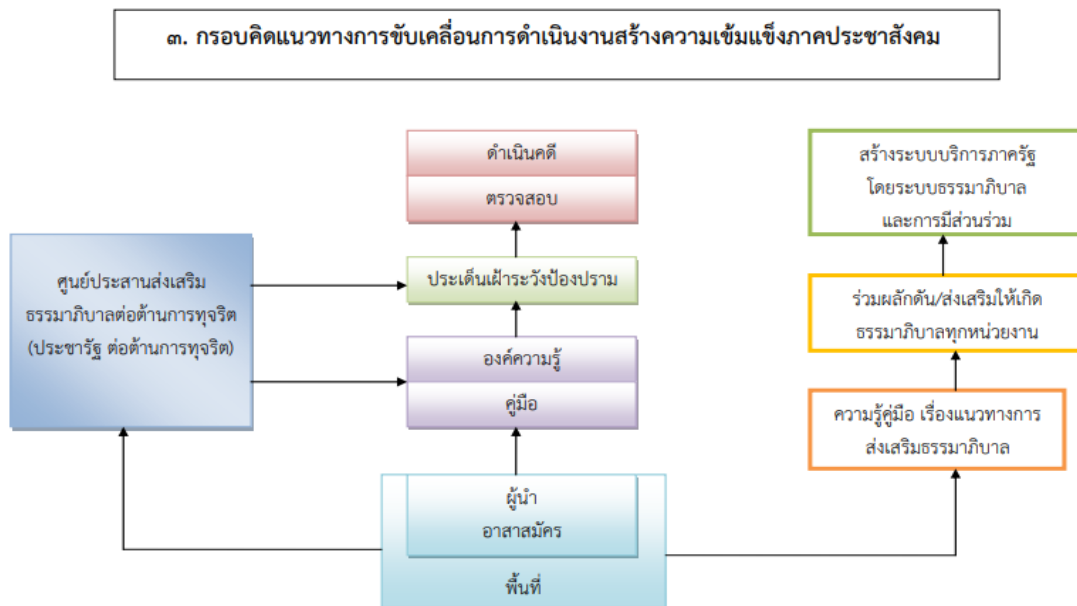
2.9 ยุทธศาสตร์พหุพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาลต่อต้านการทุจริต พ.ศ. 2560 – 2564

หลักการบริหารราชการแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จำเป็นที่จะต้องใช้ระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการบริหารและการดำเนินงานของรัฐ ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อที่รัฐจะได้ยึดเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการและจะได้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นหลักสากล และได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ตลอดจนถึงร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน นอกจากนี้ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องและให้อำนาจประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร่วมกับรัฐหรือตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐอีกหลายฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติ หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 และพระราชบัญญัติการอำนวยความสะดวกใน การพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 เป็นต้น

ซึ่งที่ผ่านมาแม้ว่าหลายหน่วยงานจะพยายามแสวงหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภาคประชาชน แต่การดำเนินการของหลายหน่วยงาน หลายองค์กร กลับดำเนินการในลักษณะของการเข้าไปจัดตั้ง สร้างเครือข่ายภาคประชาชนที่ภาครัฐกำกับให้เข้ามาร่วมปฏิบัติงานกับภาครัฐ อย่างไรก็ตามการดำเนินการดังกล่าว อาจจะสามารถสร้างภาคีเครือข่ายจำนวนมากได้ แต่ก็ขาดพลังผลักดันและความเข้มแข็งในการดำเนินการ และไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานไว้ในเรื่องของการพัฒนาคน “ต้องระเบิดจากข้างใน” นั้นหมายความว่า ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล่มสลายได้ ปัญหาการทุจริตในสังคมไทยได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น แต่ประชาชน ไทยส่วนใหญ่ในสังคมยังไม่ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตนเองโดยตรงและเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว หรือในบางส่วนเห็นว่าการทุจริตสามารถทำได้ ถ้าตัวเองได้ประโยชน์ด้วย ซึ่งทัศนคติเหล่านี้เป็นผลมาจากกระบวนการที่ผ่านมาอย่างไม่ได้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตอย่างแท้จริงซึ่งในปัจจุบันร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2559 ที่ได้ชื่อว่าเป็นฉบับปราบปรามโกง ได้กำหนดในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 63 “รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกัน เพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้านหรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงนำมาสู่แนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์เสริม สร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมต่อต้านการทุจริต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ปลุกจิตสำนึก ทัศนคติต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบของภาคีเครือข่ายภาคประชาชน ส่งเสริม สนับสนุนการเข้าร่วม เฝ้าระวัง และตรวจสอบการทุจริตอย่างจริงจังมีประสิทธิภาพ ด้วยการน้อมนำหลักการตามแนวพระราชดำริส มาเป็นหลักคิดในการดำเนินการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างแท้จริง

สถานการณ์การทุจริตของประเทศไทยที่ผ่านมาสถานการณ์การทุจริตของประเทศไทยเป็นปัญหาที่หยั่งราก ฝังลึกในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากดัชนีชี้วัดการรับรู้การทุจริต (Corruption Perception Index : CPI) โดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ซึ่งประเทศไทยได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ มาโดยตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยเหตุผลสำคัญของระดับผลคะแนนดังกล่าว เนื่องจากมาจากสังคมไทยยังยึดติดกับสังคมในระบบ อุปถัมภ์ หรือที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า The patron-client system เป็นระบบที่อยู่ในสังคมจารีตนิยม เกิดจากความเหลื่อมล้ำของมนุษย์ในแง่ทรัพย์สินคุณการ สถานะ และอำนาจ (wealth, status and power) แต่ยังมีอีกส่วนหนึ่งซึ่งได้แก่ จิตใจ ศีลธรรมและจริยธรรม ผู้อุปถัมภ์ (patron) จะเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะเอื้ออำนาจประโยชน์ได้ทั้งในอำนาจทางการเมือง ตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม และสำหรับบางกรณีผู้อุปถัมภ์คือ บุคคลเป็นที่เคารพนับถือในคุณความดีสามารถให้ความรู้สึที่ดีกับผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ลักษณะคล้ายเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ส่วนผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องอาศัยผู้อุปถัมภ์เพื่อผลประโยชน์ดังกล่าว รวมทั้งส่วนที่เป็นบวกในทางจิตใจ เป็นทั้งที่พึ่งในทางวัตถุ

และในทางจิตใจ ซึ่ง ศ.ดร.ลิขิต ธีรเวคิน ยังได้กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ที่อยู่ในระบบราชการไทยว่า “ระบบอุปถัมภ์ที่ส่งผล โดยตรงในสังคมไทยในอดีตคือ ระบบการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากสังคมในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลง การปกครองนั้นเป็นสังคมเกษตร ทั้งหมดขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจที่สามารถให้คุณให้โทษได้ ระบบที่จะให้ความสมบูรณ์พูนสุขที่สุดคือ ระบบราชการ ผู้ที่รับราชการเป็นขุนนางย่อมจะมีทั้งอำนาจ ทรัพย์สินศฤงคาร สถานะ ทางสังคม และบ่อยครั้งก็จะเป็นกลุ่มชนชั้นนำทางสังคม (social elite) ซึ่งจะเป็บบนบอย่างของการพุดจา การแต่งเนื้อแต่งตัว หรือกล่าวง่าย ๆ คือ เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตให้กับผู้อื่นในทางสังคม” ซึ่งจากระบบ อุปถัมภ์นี้เองกลายเป็นรากเหง้าทางความคิด จิตสำนึก และพฤติกรรมของคนในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับ การทุจริตคอร์รัปชันโดยเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา ใครจะโกงก็ได้ขอให้มีผลประโยชน์ตกมาถึงตัวเองบ้างก็พอ อย่างไรก็ตามสถานการณ์ดังกล่าวเหมือนจะดีขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน เพราะ จากผลการสำรวจ สถานการณ์การทุจริตของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ในปี พ.ศ.2558 ปรากฏว่า ทศนคติและจิตสำนึกของประชาชนต่อการทุจริตคอร์รัปชันดีขึ้น ค่าเฉลี่ยความรู้สึกรู้สึกของประชาชนที่จะไม่ทานทนกับการทุจริตคอร์รัปชัน ดีขึ้น (ร้อยละ 2.41) ประชาชนเห็นว่าการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องใกล้ตัวมากขึ้น (ร้อยละ 94 ไม่เห็นด้วย กับการที่การทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องไกลตัวไม่ได้เกี่ยวข้องกับตัวเองโดยตรง) ไม่ยอมรับรัฐบาลที่เก่งแต่โกง มากขึ้น (ร้อยละ 93 ไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลทุจริตคอร์รัปชัน แต่มีผลงานและทำประโยชน์ให้สังคม เป็นเรื่องที่รับได้) ไม่เห็นด้วยกับการให้สินน้ำใจ เล็ก ๆ น้อย ๆ แก่เจ้าหน้าที่มากขึ้น (ร้อยละ 93 ไม่เห็นด้วยกับ การให้สินน้ำใจ (เงินพิเศษ) เล็ก ๆ น้อย ๆ แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเรื่องไม่เสียหาย) ซึ่งจากผลการสำรวจดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ได้เกิดความตระหนักรู้ ตื่นตัวและพร้อมที่จะเข้าร่วมต่อสู้การดำเนินการเพื่อต่อต้านการทุจริตในทุกรูปแบบแล้ว นอกจากนี้ผลการสำรวจความเสียหายของการทุจริตที่ประเมินจากงบประมาณประเภทจัดซื้อจัดจ้าง ของหน่วยราชการ พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่ถึง 46% ระบุไม่จ่ายเงินเพิ่มพิเศษแก่ข้าราชการ/นักการเมืองที่ทุจริต เพื่อให้ได้สัญญาอีก 45% ตอบไม่ทราบ ส่วนอีก 9 % ตอบจ่าย โดยจำนวนเงินที่จ่ายลดลงเหลือเพียง 1-15% ของรายรับ จากการสำรวจครั้งแรกปี 2553-2556 ที่จ่ายมากถึง 25-35% เดือนมิถุนายน 2557 จ่ายที่ 15-25% และเดือนธันวาคม 2557 จ่ายที่ 5-15% ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงด้านงบประมาณรายจ่ายค่าครุภัณฑ์ ที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงงบลงทุนรัฐวิสาหกิจปี 2558 ที่ 1.074 ล้านล้านบาท ถ้าจ่ายเงินพิเศษ 1-5% จะมีมูลค่าความเสียหายจากคอร์รัปชันที่ 53,715-161,145 ล้านบาท คิดเป็น 0.39-1.18% ของผลิตภัณฑ์ มวลรวมในประเทศ (จีดีพี) จากปี 2557 ที่จ่ายเงินใต้โต๊ะ 15-25% หรือราว 150,763-251,272 ล้าน บาท หรือ 1.15-1.91% ของจีดีพี อย่างไรก็ตาม การจ่ายเงินสินบน เงินใต้โต๊ะลดลงทุก 1% จะทำให้เงินจาก การคอร์รัปชันลดลง 10,000 ล้านบาท

ภาพที่ 2.1 ยุทธศาสตร์แผนีกพลั้งประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมนูญภาคต่อต้านการทุจริต พ.ศ.2560 – 2564
แหล่งที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (สำนักงาน ป.ป.ท.)

การศึกษาปัจจัยแวดล้อมและบริบทการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายภาคประชาสังคมต่อการ
การทุจริต

1. นโยบาย ยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการต่อต้านการ
ทุจริต ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญและนโยบาย ยุทธศาสตร์ ที่สำคัญของประเทศดังนี้

1.1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ .ศ. 2559 กำหนดอยู่ในหมวดที่ 4 หน้าที่ของ
ปวงชนชาวไทยว่า “บุคคลมีหน้าที่ให้ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ”
และ หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐว่า “รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่
เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มี
ประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกใน
การส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกัน เพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ ให้ความรู้ต่อต้านการทุจริตหรือชี้
เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

1.2) ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี กำหนดในยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์ด้านการปรับ
สมดุล และพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ในเรื่องการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ
มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคีองค์กรภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชนและประชาชน ตลอดจน
เครือข่ายต่าง ๆ ช่วยกันสอดส่อง เฝ้าระวังตรวจสอบหรือต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบของ
บุคลากรภาครัฐ

1.3) ร่างยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3
(พ.ศ.2560 – 2564) กำหนดในยุทธศาสตร์ที่ “สร้างสังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต” ซึ่งมุ่งเน้นให้
ความสำคัญ ในกระบวนการการปรับสภาพสังคมให้เกิดภาวะ “ที่ไม่ทนต่อการทุจริต” โดยเริ่มตั้งแต่

กระบวนการกล่อมเกล่า ทางสังคมในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ปฐมวัยเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต ความมีวินัย ซื่อสัตย์ สุจริต ให้มี ความเป็นพลเมืองที่ดี มีจิตสาธารณะ จิตอาสา และความเสียสละเพื่อส่วนรวม รวมทั้งเสริมสร้างให้ทุกภาคส่วน มีพฤติกรรมที่ไม่ยอมรับและต่อต้านการทุจริตในทุกรูปแบบ ผ่านการพัฒนาวัฒนธรรมและการสื่อสารเพื่อการ เรียนรู้อันจะนำมาสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ตลอดจนส่งเสริมและเสริมสร้างบทบาทของสื่อมวลชน กลุ่มทางสังคม และองค์กรวิชาชีพในการสร้างสังคมโปร่งใส

1.4) ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) กำหนดในยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาล ในสังคมไทย ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อให้สังคมไทยมีวินัย โปร่งใส และยุติธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็ง เป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย ให้ครอบคลุม ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน พร้อมทั้งเพื่อสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต โดยมี 2 แนวทางหลักที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการผ่านภาคประชาสังคม คือ

(1) การปลูกฝังให้คนไทยไม่โกงโดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมุ่งสร้างจิตสำนึก และทัศนคติเชิงบวก และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ภาคเอกชน และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการ เฝ้าระวังพฤติกรรมของข้าราชการ รวมทั้งพัฒนา และสร้างเครือข่าย คุ้มครองการแจ้งเบาะแสการทุจริตและ ประพฤติมิชอบในกลุ่มประชาชน และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางมิชอบ

(2) ป้องกันการทุจริต โดยมีแนวทางการสนับสนุนการสร้างกิจกรรมการป้องกันการทุจริตของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง

1.5) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2558 – 2564) กำหนดในนโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป นโยบายที่ 9 เสริมสร้างความมั่นคงของชาติจากภัยการทุจริตคอร์รัปชัน โดยขจัด การทุจริต คอร์รัปชัน และเงื่อนไขต่างๆที่เกิดจากเจ้าหน้าที่รัฐ และสร้างความตระหนักให้ทุกภาคส่วน ร่วมมืออย่างจริงจัง และสนับสนุนการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยเฉพาะการให้ ความสำคัญกับระบบการขับเคลื่อน คือ การประสานความร่วมมือ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ การสร้างมาตรฐาน การติดตาม ประเมินผล รวมถึงการสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคมในการต่อต้าน การทุจริตคอร์รัปชัน

1.6) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ.2556 – 2561 กำหนดในประเด็น ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาค รัฐ ภาคเอกชนและ ภาคประชาชน ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการทบทวนบทบาทและภารกิจของตนให้มีความเหมาะสม โดยให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งเน้นการพัฒนา รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคส่วนอื่น การถ่ายโอนภารกิจบางอย่างที่ภาครัฐไม่จำเป็นต้อง ดำเนินงานเองให้ภาคส่วนอื่น รวมทั้งการสร้างความร่วมมือหรือความเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น และยุทธศาสตร์ที่ 6 การยกระดับความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาในการบริหารราชการแผ่นดิน ส่งเสริมและวางกลไก ให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารและสร้าง ความโปร่งใสในการปฏิบัติราชการ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคประชาชน

เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การทำงานของทางราชการ ตลอดจนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และมาตรการในการต่อต้านการทุจริต คอร์รัปชันให้บรรลุผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม

1.7) นโยบายและข้อสั่งการของคณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ ที่ผ่านมา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติในฐานะประธานคณะกรรมการต่อต้านการทุจริต คตช. ได้มีข้อสั่งการ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนในการต่อต้านการ ทุจริตอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น

(1) ให้วางระบบบริหารจัดการเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นให้มืองค์ประกอบในการบริหาร ทั้ง 3 กลไก คือ การจัดตั้ง - การควบคุม - การใช้งาน

(2) ให้เร่งรัดจัดทำหลักสูตรปลูกจิตสำนึกและสร้าง Content

(3) เร่งรัดผลักดันการใช้นโยบายการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการใช้ พ.ร.บ.การอำนวยความสะดวก ในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 ให้ชัดเจน เพื่อให้สั่งการส่วนราชการได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

(4) ให้สื่อทำความเข้าใจ หน่วยงานตรวจสอบการทุจริต ควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมสามารถเข้าร่วมตรวจสอบ โดยต้องมีความเข้าใจในขั้นตอน วิธีการ ตรวจสอบเพื่อไม่ให้เกิดความ ลำบากในการปฏิบัติงานประจำ

(5) ให้จัดตั้งกองทุน “กองทุนส่งเสริมธรรมาภิบาลและขจัดการทุจริต”

(6) สร้างการรับรู้ด้านกฎหมายกับประชาชน/สังคม เพื่อสร้างความเท่าเทียมและลดความเหลื่อมล้ำ ขับเคลื่อนมาตรการ สร้างองค์ความรู้การป้องกันการทุจริต และปลูกจิตสำนึกข้าราชการ ให้รู้คุณค่าและศักดิ์ศรีของข้าราชการ

(7) ให้สร้างเครือข่ายและวิทยากรกระบวนการ เผยแพร่วิธีการทำงาน การบริหารราชการ เครื่องมือการสร้างโปร่งใส การกระจายอำนาจ

(8) ให้แจ้งทุกส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ เปิดเผยแพร่ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง/ที่ตั้งโครงการ/สถานที่ดำเนินงาน ด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตามได้ เป็นต้น

กรอบทิศทางอนาคต กรอบทิศทางการ ผนึกพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาลต่อต้านการทุจริต ในอนาคตจะเป็นการประเมินความเป็นไปได้ของสถานการณ์ในอนาคตของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมต่อต้านการทุจริต เพื่อให้เห็นภาพในมิติต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ ผนึกพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาลต่อต้านการทุจริต (พ.ศ.2560-2564) ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศไทยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนี้

1) ภาพอนาคตจิตสำนึกและทัศนคติของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต ประชาชนและสังคมมีการตื่นตัวต่อการทุจริตมากขึ้น ให้ความสนใจข่าวสารและตระหนักถึงผลกระทบของการทุจริตต่อประเทศมากขึ้น จนเกิดกระแสสังคมต่อต้านการกระทำการทุจริตที่เป็นวงกว้าง

2) ภาพอนาคต กระบวนการภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เกิดกลไกที่ส่งเสริมให้ภาคประชาชนได้มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อดำเนินการต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบ สามารถเข้าถึงการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารของทางราชการได้อย่างรวดเร็ว เข้าถึงง่าย

3) ภาพอนาคตกระบวนการปฏิบัติงานร่วมระหว่างรัฐกับประชาชน การปฏิบัติราชการให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนในทุกขั้นตอนการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดกลไกความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนที่เข้มแข็ง ขณะเดียวกันประชาชนก็มียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของรัฐเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการที่มีธรรมาภิบาล และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการขับเคลื่อนประเทศ

4) ภาพอนาคตการพัฒนากระบวนการเฝ้าระวังและอาสาสมัครในการเฝ้าระวังตรวจสอบการทุจริตประพฤติมิชอบทุกหน่วยงานราชการมีการกระบวนการวิเคราะห์ประเมินความเสี่ยงในการเกิดการทุจริต และหาแนวทางการแก้ไข โดยกำหนดแผนการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม มีระยะเวลา มีแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีกลไกการปฏิบัติงานการเฝ้าระวังเพื่อแจ้งเตือนปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้นของหน่วยงาน และมีอาสาสมัครที่เข้มแข็งในการเป็นสายลับชี้ช่องทางเบาะแสการทุจริตในทุกหน่วยงานราชการที่มีประสิทธิภาพ เข้มแข็งและปลอดภัย

สรุปได้ว่าภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ มีเป้าหมายหลัก เพื่อให้ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดภัยการทุจริตและประพฤติมิชอบ ผ่านการพัฒนาคนและการพัฒนาระบบ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยให้ความสำคัญกับการปรับและหล่อหลอมพฤติกรรม “คน” ทุกกลุ่ม ในสังคมให้มีจิตสำนึกและพฤติกรรมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต และการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมในการต่อต้านการทุจริตในหน่วยงานภาครัฐที่เหมาะสมกับบริบท สภาพปัญหา และพลวัตการทุจริตของแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของกระบวนการและกลไกที่เกี่ยวข้องในการปราบปราม การทุจริต แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ที่มุ่งการพัฒนาคนและการพัฒนาระบบในส่วนการพัฒนาคน เน้นการปรับพฤติกรรม “คน” ทุกกลุ่มในสังคม โดยกลุ่มเด็กและเยาวชน เน้นการปลูกฝัง และหล่อหลอมให้มีจิตสำนึกและพฤติกรรมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตผ่านหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา กลุ่มประชาชนทั่วไป เน้นการสร้างวัฒนธรรมและพฤติกรรมสุจริต ควบคู่กับส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ กลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่งเสริมการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารงาน รู้จักแยกแยะเรื่องส่วนตัวออกจากหน้าที่การงาน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกและค่านิยมของบุคลากรในการต่อต้านการทุจริต สนับสนุนการมีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายเฝ้าระวัง สอดส่อง และแจ้งเบาะแสการทุจริต พร้อมทั้งจัดให้มีมาตรการสนับสนุนและคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส กลุ่มนักการเมืองให้ความสำคัญกับการพัฒนาและยกระดับการมีจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งระดับประเทศและท้องถิ่นให้มีเจตนาที่แน่วแน่ ในการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งส่งเสริมให้มีการกำกับจริยธรรมภายในพรรคการเมืองอย่างเข้มข้น

ในส่วนของการพัฒนา “ระบบ” จะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมในการต่อต้าน การทุจริตในหน่วยงานภาครัฐที่เหมาะสมกับบริบท สภาพปัญหา และพลวัตการทุจริตของแต่ละหน่วยงาน พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้เครื่องมือและมาตรการเพื่อสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และปิดโอกาสในการกระทำการทุจริต ทำให้การทุจริตคอร์รัปชันทำได้ยากและมีโอกาสสูงที่จะถูกตรวจพบ และลงโทษ พร้อมทั้งสร้างความไว้วางใจของประชาชนต่อภาครัฐ โดยการเพิ่มโทษให้หนัก

และการตัดสินใจที่มีความรวดเร็ว เด็ดขาด เพื่อให้การกระทำการทุจริตเป็นสิ่งที่ “ได้” ไม่คุ้ม “เสีย” ทั้งนี้ในการดำเนินการ ตามแนวทางของแผนย่อยการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบมีเป้าหมายสำคัญ คือการมีส่วนร่วมของประชาชนคนไทยที่จะช่วยกันสร้างวัฒนธรรมและพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต และการคดียุติธรรมให้ลดลงทั้งในส่วนคดีของหน่วยงาน และคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง โดยมีโครงการสำคัญที่ทุกหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันขับเคลื่อน คือโครงการปลูกฝังวิธีคิด สร้างจิตสำนึกในความซื่อสัตย์สุจริต และการแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม และโครงการสร้างนวัตกรรมในการต่อต้านการทุจริตอย่างมีส่วนร่วมมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของกระบวนการและกลไก ที่เกี่ยวข้องในการปราบปรามการทุจริต ทั้งในขั้นตอนการสืบสวน/ตรวจสอบเบื้องต้น การดำเนินการทางคดี การยึด/อายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด การตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิด ทั้งทางวินัยและอาญา ให้มีความรวดเร็ว การปรับปรุงกฎหมายและตรากฎหมายใหม่เพื่อสนับสนุนให้การบังคับใช้กฎหมาย มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การปรับกระบวนการทำงานด้านการปราบปรามการทุจริตเข้าสู่ระบบดิจิทัลการพัฒนา ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่สนับสนุนการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งรวมถึงการเชื่อมโยงระบบข้อมูลเรื่องร้องเรียนระหว่างหน่วยงาน การบูรณาการงานคดีการพัฒนาและเชื่อมโยงฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินที่ทันสมัย การจัดทำระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านการปราบปรามการทุจริต การพัฒนาสมรรถนะและองค์ความรู้เชิงสหวิทยาการของเจ้าหน้าที่ ในกระบวนการปราบปรามการทุจริต และการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน/องค์กรต่อต้านการทุจริตและองค์กรเอกชนในระดับนานาชาติ การดำเนินการตามแผนย่อยการปราบปรามการทุจริต ต้องการ บรรลุเป้าหมายสำคัญ คือ การดำเนินคดีทุจริตมีความรวดเร็ว เป็นธรรม โปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติ สนับสนุนการขับเคลื่อน การสร้างนวัตกรรมการปราบปรามการทุจริตเชิงรุกให้หมดไปจากประเทศไทย

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์แผนกพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาลต่อต้านการทุจริต พ.ศ.2560-2564 เป็นหลักการบริหารราชการแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จำเป็นที่จะต้องใช้ระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการบริหารและการดำเนินงานของรัฐ ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อให้รัฐจะได้ยึดเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการและจะได้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นหลักสากล และได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ตลอดจนถึงร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

2.10 แนวคิดเกี่ยวกับบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต

ธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 คือ ปกครองควบคุมจิตใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย มี 2 คือ หิริ ความละอายแก่ใจในการทำบาป โอตตัปปะ ความสะดุ้งกลัวต่อผลแห่งบาป

ธรรมทั้งสองประการนี้ทรงแสดงว่า เป็น โลกपालธรรม คือธรรมที่รักษาคุ้มครองโลก คือหมู่สัตว์ให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขตามสมควร นอกจากจะเรียกว่าเป็นโลกपालธรรมแล้ว ยังถือว่าเป็น เทวธรรม คือ ธรรมที่จะสร้างคนให้เป็นเทพบุตรเทพธิดาด้วยร่างกายที่เป็นมนุษย์นี้เอง หากเราสังเกต

ให้ตีจะพบว่า หิริโอตปปะ เป็นธรรมที่เกิดขึ้นภายในใจของคนทุกคน ในลักษณะที่ค่อยเกิดขึ้นมาตามลำดับท่านจึงเรียกธรรมสองประการนี้ว่า มโนธรรม คือธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิต หิริ โอตปปะ เป็นมโนธรรมนี้เองที่แยกให้แตกต่างจากสัตว์ ในด้านพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาด้านกาย วาจา เพราะใจประกอบด้วยความสำนึกอันมีหิริโอตปปะเป็นหลักยึดเหนี่ยวพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในสังคมจะยึดหลักการไม่เบียดเบียนตนเอง คนอื่นให้เดือดร้อน เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ จะอยู่ภายใต้การควบคุมของหิริโอตปปะ ให้สังเกตว่า หิริโอตปปะ เป็นความสำนึกที่เกิดขึ้นจากการยอมรับความสำคัญของตนเอง สังคม เงื่อนไขทางสังคมและศาสนาเป็นต้น เช่น การพิจารณาถึงชาติตระกูล อายุ จิตใจที่เข้มแข็ง การศึกษา เสียงครหาจากคนอื่น ความรู้สึกตำหนิตนเอง โทษทางบ้านเมือง การตกรรหลังจากตาย เป็นต้น ความรู้สึกสำนึกเหล่านี้จะค่อยๆเกิดขึ้น เมื่อคนสำนึกเห็นถึงคุณค่า ความงดงาม อันเกิดขึ้นจากการมีความละเอียดละออ และความสะดุ้งกลัวต่อบาป และผลบาป (พระครูโสภณคณาภรณ์, ตอบปัญหาทางพระพุทธศาสนา 2, 2522)

ความสันโดษ สันโดษ มาจากภาษาบาลีว่า สันโตสะ สัน แปลว่า ตน โตสะ แปลว่า ยินดี สันโดษ จึงแปลว่า ยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ จุใจ สุขใจ กับของของตน หมายความว่าโดยย่อคือ ให้รู้จักพอ รู้จักประมาณ ลักษณะของความสันโดษ

1. สแกน สันโดษ ยินดีกับของของตน หมายถึง ยินดีกับสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว
2. สันเตน สันโดษ ยินดีกับสิ่งที่ได้มา หมายถึง ยินดีกับของส่วนที่ตนได้มา
3. สเมน สันโดษ ยินดีโดยมีใจสม่ำเสมอ หมายถึง ไม่รู้สึกดีใจจนเกินไปเมื่อได้พบสิ่งที่ถูกใจและไม่เสียใจจนเกินไป เมื่อต้องประสบกับสิ่งที่ไม่ถูกใจ

สุจริต 3 คือ ประพฤติดี ประพฤติชอบ ประกอบด้วย 1) กายสุจริต ความประพฤติชอบด้วยกาย คือ งดเว้นตรงข้ามกับปาณาติบาต อทินนาทานและกาเมสุมิจฉาจาร 2) วจีสุจริตความประพฤติชอบด้วยวาจา คือ ประพฤติตรงข้ามกับมุสาวาทา ปิสุนาวาจา ผรุสวาจา และสัมผัปปลาปะ และ 3) มโนสุจริต ความประพฤติชอบด้วยใจ คือ ประพฤติอนภิขมา อพยาบาทและสัมมาทิฐิ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักธรรมอื่น ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เคยแสดงไว้อยู่เสมอให้สังคมปฏิบัติ เพื่อไม่ให้มีการเบียดเบียนด้วยกาย วาจา ใจซึ่งกันและกัน เช่น 1) ความมีสติ คือ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน 2) การรู้จักทำแต่กรรมดี ประกอบแต่กุศลกรรมอยู่เป็นประจำ 3) การมีปัญญาใคร่ครวญในสิ่งที่ชอบ คบแต่เพื่อนดี คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจต่อกัน เป็นต้น

พุทธธรรมกับการป้องกันการคอร์รัปชัน ในสังคมไทย

ในหลักการทางพระพุทธศาสนามี แนวคิดที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ ตถาคตกล่าว อย่างไร (ยถาวาที) ก็ทำอย่างนั้น (ตถากาโร) ทำ อย่างไร (ยถากาโร) ก็กล่าวอย่างนั้น (ตถาวาที) ฉะนั้นชาวโลกจึงเรียกว่า “ตถาคต” (ช.อิตติ. (ไทย) 25/112/496) แปลว่าเมื่อจะเป็นคนสอนคน ต้องมี ทักษะความรู้ และปฏิบัติได้ พุทธพจน์จึงมีคำว่า “วิชชา จรณสัมปโน” (วิ.มหา.(ไทย) 1/1/1) ที่ แปลว่าถึงพร้อมด้วยความรู้และการปฏิบัติ สรุปคือ สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอน นำมาบัญญัติเป็นหลักศีล หรือวินัย เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่เคย “ล่วงละเมิด” ในสิ่งที่เขินข้อห้าม และไม่เคยละเว้นในส่วนที่เป็น “หลักธรรม” หรือหลักการทำให้เจริญ ดังนั้น พระพุทธเจ้า จึงเป็นแบบอย่าง ต้นแบบในการดำเนิน หรือทำให้เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต แปลว่า คนจะ สอนคน คนจะเป็นผู้นำคน คนจะเป็นนักการเมือง นักการ

ศาสนา นักบริหารจัดการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อควบคุมคนให้เป็นสมาชิกในสังคม ต้องเป็นผู้ “มั่นคง” ในหลักการที่ตัวเองเป็นผู้บัญญัติ หรือถือ สมทาน แปลว่านักบวช ผู้นำศาสนา นักการเมือง บุคลากร ในองค์กรภาครัฐ ต้องเป็นตัวอย่างในการ รักษาหลักการที่ถูกต้องของศาสนาตัวเอง มั่นคง ในการที่จะ ทำตามศาสนาของตัวเองอย่างบริสุทธิ์ ไม่ปลอมแปลงแม้กระทั่งหลักการ หรือคำสอนของ ตัวเอง จากนั้นเป็นแบบอย่างในการส่งต่อสู่สาธารณะ กระทำตนเป็นแบบอย่างตามหลักการทางศาสนา แล้ว ส่งต่อเป็นพฤติกรรมที่เที่ยงตรง ซื่อตรงอย่าง เหมาะสม สู่สาธารณะ แปลว่า พูดได้ ทำได้ สอนได้ กระทำตนให้เป็นแบบอย่าง เพื่อสร้างตัวแบบต่อสังคม จากนั้นผู้ที่มีส่วนต่อการออกกฎหมายใช้ กฎหมาย หรือบังคับใช้ หรือรณรงค์ให้ผู้อื่นใช้กฎหมาย ต้อง เป็นแบบอย่างในทุก ๆ เรื่องตาม ข้อบัญญัติกฎหมาย เพราะถ้ากระทำในทางตรงกันข้าม จะเท่ากับว่าคุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ และคุณค่า ของกฎหมายก็ จะหายไป ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ ทั้งจะกลายเป็น กฎแห่งการเลือกปฏิบัติ ถ้าเกณฑ์ ทางศีลธรรมและ กฎหมาย ถูกที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเลือกปฏิบัติได้หรือ ปฏิบัติเกิดมาตรฐานที่แตกต่างกัน ผลจะกลายเป็น ปัญหาขององค์กรไปในที่สุด

ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 1 ของหน่วยงาน ป.ป.ช. ที่ทำหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริม กระตุ้น ป้องปรามต่อการทุจริตคอร์รัปชัน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ “ปลูกจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัยแก่ทุกภาคส่วน” ใน แนวคิดนี้ ป.ป.ช. ได้ร่วมมือกับองค์กรศาสนา องค์กรภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อน และกระตุ้นเตือนร่วมกับองค์กรอื่น ที่จะช่วยกัน สร้างเครื่องมือ หรือกลไกป้องกันกลโกง ไม่ให้ เกิดขึ้นในสังคม หรือรณรงค์การ “โกง” ในศาสนิก ผู้นำถือศาสนานั้น ๆ โดยอาศัยหลักคิดอุดมคติทาง ศาสนา เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการรณรงค์และ ช่วยให้เกิดในสังคมไทย ให้น้อยที่สุด

โดยหลักการในทางพระพุทธศาสนา พบว่าในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีข้อมูลหลาย แหล่ง ที่แสดงโทษของการ “โกง” หรือการเบียดบัง ทรัพย์ หรือสิ่งของอันไม่พึงประสงค์ หรือการได้มา โดย ไม่สุจริต แม้แต่เพียงแค่เฉียดกล้ากรายยัง ต้องโทษเกือบประหารชีวิต (ขุ.จரிய. (ไทย) 33/16-23/759-760/จिरาภรณ์ สุธัมมสภา และ ภูเบศ วณิชชานนท์, 2557) แปลว่าการ “เบียดบัง” ทรัพย์ากรในทุกกรณีเป็นเหตุนำไปสู่ความเสื่อม หรืออันตรายต่อชีวิตได้ทั้งสิ้น (บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2557)

หลักปฏิบัติในเรื่องศีล 5 เป็นบัญญัติ พื้นฐานในเชิงสังคม (สุวัณน์ อินทรประไพ, 2557) ซึ่ง เราจะเห็นว่า ศีลโดยเฉพาะข้อทินนาทาน มีแนวคิดเรื่องสัมมาอาชีวะ ที่เป็นเครื่องการันตีว่า พระพุทธศาสนา ไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมการ “เบียดบัง” ทั้งทรัพย์สินของบุคคล ปัจเจก หมู่คณะ ส่วนรวม และสาธารณะประโยชน์ หรือ ของภาครัฐ อันมีความหมายถึงการฉ้อโกงทุกกรณี ดังนั้น หลักการทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาอธิบายประยุกต์ใช้ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันได้ คือ

1. การใช้หลัก “ธรรมวินัย” หรือ “หลักการ” ให้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด หมายถึง พระพุทธศาสนา ให้ยึดหลักการดังมีหลักฐานว่า ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานพระอานนที่ใต้หล้า ถามว่า จะมอบให้ ใครเป็นผู้นำพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ตอบว่า “ธรรมวินัยจะเป็นศาสดาแทนเรา” (ปัจฉิมวาจา: ที.มหา. (ไทย) 10/216/164) ในความหมายคือหลักการ อันเป็นอุดมคติ แกนกลางจะเป็นสิ่งสำคัญ สูงสุดเพื่อยึดถือ เพื่อการปฏิบัติหรือให้ผู้ยึดถือได้ปฏิบัติในความหมาย คือ ศีลธรรมต้องเป็นศีลธรรม กฎหมายต้องเป็น กฎหมาย ความโปร่งใสต้องเป็นความโปร่งใส นัยยะนี้คือ หลักการต้องเป็น

“บัญญัติ” ของทุกสังคมหรือทำให้คนมีความสุจริตในหน้าที่ซึ่งตรงต่อหน้าที่ ดังกรณี ครูบาตีบ อุบลี วัดหัวฝาย สุโขทัย (พ.ศ. 2440-2515) เกจิผู้เป็นศิษย์ครูบา ศรีวิชัย (พ.ศ. 2421-2481) ที่มีประวัติถึงความมุ่งมั่นชื่อตรงต่อ “มังสวิรัต” จนกระทั่งมรณภาพด้วยโรคขาดสารอาหาร หรือ “พระยาพิชัยดาบหัก” (พ.ศ.2284- 2325) (ทรงพล นาคเอี่ยม, 2550) ที่ยอมสละชีวิตเพียงเพราะต้องการยืนยันต่อเจตนารมณ์แห่งความ “ซื่อสัตย์” พร้อมวลีเด็ดว่า “ไม่เป็นข้าสองบ่าว ไม่เป็นจ้าวสองนาย” รวมไปถึง “พันท้ายนรสิงห์” ในประวัติศาสตร์ที่มุ่งมั่นต่อความจริงและความถูกต้อง ที่ยืนยันต่อความตายเพื่อที่จะรักษา “กฎ” ไว้ ดังนั้น แนวคิดทางพระพุทธศาสนา คือ การยึดหลักการที่จะเป็นสิ่งสำคัญหรือรักษาความถูกต้องไว้ ดังมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “จงสละมือเพื่อ รักษาแขน สละแขนเพื่อรักษาชีวิต และยอมสละ ชีวิต เพื่อรักษาธรรม (ความถูกต้อง)” (ขุ.ชา (ไทย) 28/470/177) ดังนั้นหากสังคมถูกทำให้เป็นสังคมแห่งความจริง ถือกฏกติกาที่ถูกต้องเหมือนพระพุทธเจ้าทรงทูลตอบคำถามพระอานนทว่า จะมอบให้ใครเป็น “ศาสดา” แทนพระองค์หลังปรินิพพานแล้ว พระพุทธศาสนายืนยันเจตนารมณ์ที่ชัดเจนว่า “หลักการ” สำคัญกว่าตัวบุคคลและ หลักการเป็นอุดมคติสูงสุดในดำเนินทั้งในส่วนชีวิตและองค์กร เมื่อมาประยุกต์ใช้กับการป้องกันการคอร์รัปชัน หลักพุทธธรรมต้องเข้มข้นจริงจัง หลักกฏหมายย่อมสำคัญสุด ต้องมีอำนาจในการบังคับใช้โดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยถือแนวคิดในเรื่องหลักการสูงสุดสำคัญสุด ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

2. การใช้หลักศีล 5 โดยเฉพาะข้อ อทินนาทาน (วิ.มหา.(ไทย) 1/130-131/98) ซึ่งเป็นหลักการป้องกันความมั่นคงของมนุษย์ในด้านทรัพย์สิน ที่จะไม่ถูกละเมิดจากผู้ใด คณะใด หรือ กลุ่มใด ต่อทรัพย์สินส่วนบุคคล ส่วนรวม สาธารณะ และส่วนรวมของประเทศชาติ ย่อมจะไม่ถูกคุกคามเบียดบัง หรือให้ได้มาด้วยวิธีการไม่ถูกต้อง ดังนั้น ศีลข้อนี้จะเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการหวงแหนทรัพย์สินของตนเอง รู้คุณค่าของทรัพย์สินส่วนตนที่ถูกทำให้เป็นส่วนรวม (ภาษี) ในระบอบรัฐ การบริจาคน (องค์กรการกุศล) ผู้เสียภาษี หรือผู้บริจาคมมีสิทธิ์ที่จะหวงแหนภาษีหรือผลประโยชน์ในนามรัฐ ส่วนรวม โดยมีบทบาทตรวจสอบ คณะ บุคคล ที่จะมาใช้งบประมาณของแผ่นดิน กระตุ้นให้เขาเหล่านั้นจะต้องตระหนักว่า จะไม่ละเมิดหรือใช้ในทางที่เป็นการเบียดบังหรือเอาเปรียบแผ่นดินและประชาชนด้วยการ “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” เมื่อเงินภาษีไปอยู่ในรูปเงินรวมของแผ่นดินที่ควรเป็นประโยชน์ของประชาชนทั้งประเทศอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ต้องไม่ถูกเบียดบังด้วยผู้บริหารภาครัฐ/เอกชน ข้าราชการ นักการเมือง ที่ไม่ได้บริหารให้เป็นไปโดยสุจริต ดังนั้นกระบวนการของศีลต้องครอบคลุมไปถึงการเบียดบังมิใช่แค่การรักษาทรัพย์สินในกระเป๋าของตัวเองที่หามาได้ ดังนั้น ทุกคนต้องตระหนักเห็นความสำคัญของความสุจริต และหาทางช่วยป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันหรือการเบียดบังทรัพย์สินส่วนรวม

ดังแนวคิดของพระพรหมบัณฑิต (2557) ให้ทัศนะของศีลใช้ป้องกันการ การคอร์รัปชันไว้ว่า “...เวลาที่เราจะต่อต้านทุจริตคอร์รัปชันไม่น่าหลักธรรมศีล 5 เข้าไปได้อย่างไร โดยเฉพาะในข้อ อทินนาทาน ธรรมมาภิบาลจะต้องมีความ Transparency เป็นข้อหนึ่งในนั้นก็คือ ความโปร่งใส ทำอย่างไรให้คนโปร่งใสก็ให้คนมีศีล มีธรรม เบนกฎศีล เบนจรรยาต้องเข้ามา...” ดังนั้น กฎทางศีลธรรมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่าง ชัดเจนในฐานะเป็นหลักปฏิบัติสากลของชาวพุทธ พร้อมส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นกลไกขับเคลื่อนให้ เกิดผลในทางปฏิบัติ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ทรัพย์สินต้องชัดเจน

แยกให้ออกระหว่างส่วนรัฐ ส่วนตน และส่วนองค์กร และไม่ละเมิด เบียดบัง เบียดเบียน โดยประการ ทั้งปวงโดยมีหลักศาสนาเป็นเครื่องกระตุ้น เตือน หลักกฎหมายของรัฐช่วยควบคุมป้องกัน

3. การใช้หลักปฏิบัติเรื่อง “สัมมาอาชีวะ” การสอนให้ประชาชนชาวพุทธ ประกอบอาชีพที่ สุจริต มีคำสอนว่า “ชาวพุทธต้องไม่ประกอบอาชีพ มิจฉาวาณิชชา” อันหมายถึงอาชีพที่ต้องไม่ เบียดเบียน ตนเอง เบียดเบียนชีวิตคนอื่น เบียดเบียนสังคมในภาพรวม ดังนั้นการที่จะป้องกันแก้ไข การคดโกงตามหลักพุทธธรรม คือ ต้องส่งเสริมให้เกิดการ “ยังชีพ-ประกอบอาชีพ” ที่ “สุจริต” เป็นไปตามครรลองที่สุจริตชนพึงกระทำตามกรอบของหลักพุทธศาสนาที่เรียกว่า “สัมมาชีพ” (วิ.มหา (ไทย) 4/13/21) อันเนื่องด้วยวิถีการปฏิบัติและหลักคุณธรรมทางศาสนาที่จะยึดสมาทานถือไว้ว่า ถูกต้อง จะยังคงเป็นความถูกต้องรัฐต้องเข้าไปสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้เพื่อส่งเสริมให้ ประชาชน พลรัฐในภาพรวมยังชีพด้วยคุณภาพชีวิตที่เป็นปกติสุข

4. การใช้หลักปฏิบัติ “สุจริต” หมายถึง ความประพฤติดี ความประพฤติชอบ ประพฤติตรง และจริงใจไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง คนจะได้ชื่อว่ามีคุณสมบัติต้องมีความจริง 5 ประการ

4.1 จริงต่อการทำงาน คือ ทำอะไร ทำจริง มุ่งให้งานสำเร็จเกิดประโยชน์ส่วนตนหรือ ส่วนรวมได้จริง

4.2 จริงต่อหน้าที่ คือ ทำจริง ในงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเรียกว่า หน้าที่ทำงาน เพื่อ งาน ทำงานให้ดีที่สุด ไม่ลีนเล่อ ไม่หละหลวม ไม่หลีกเลี่ยงบิดพลิ้ว คือ หลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ต้องเอาใจใส่หน้าที่ให้งานสำเร็จเกิดผล

4.3 จริงต่อวาจา คือ การพูด ความจริง ไม่กลับกลอก รักษาวาจาสัตย์อย่างเคร่งครัดพูด จริงทำจริงตามที่พูด

4.4 จริงต่อบุคคล คือ มีความ จริงใจต่อคนที่เกี่ยวข้อง ต่อมิตรและผู้ร่วมงาน จริงใจต่อ เจ้านายของตน เรียกว่ามีความจงรักภักดี จริงใจต่อผู้มีพระคุณ เรียกว่า มีความกตัญญูกตเวที

4.5 จริงต่อความดี คือ มุ่งประพฤติ แต่ความดีจนติดเป็นนิสัยเป็นบุคคลที่ประกอบด้วย คุณธรรม คือ หิริ ความละอายบาป ละอายใจต่อ การทำชั่ว โอตตปปะ ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อ ความชั่ว

เมื่อประมวลออกมาความสุจริต ความ “จริง” จึงหมายถึง การกระทำที่ “โปร่งใส” และ ตรงไปตรงมา ไม่เบียดบังทรัพย์สินของส่วนรวม คำว่า “สุจริต” ต้องตรงกับความจริง โปร่งใส และใน ความโปร่งใส เป็นพฤติกรรมและการกระทำที่สุจริต ที่ควรให้เกิดขึ้นกับการบริหารในทุกองค์กร ดังที่ พระพรหมบัณฑิต (2557) เคยกล่าวไว้ คือ “...พุทธภาษิตว่า “นตถิ ตณฺหา สมานํ” แม่น้ำเสมอด้วย ตัณหา หามีไม่ แม่น้ำยังมีวันเต็มแต่ ตัณหาไม่มีวันเต็มเปี่ยม อยู่ที่ไหนในระบบ เศรษฐศาสตร์ และชาว พุทธว่าอย่างไร มันจะเกิดกระตุ้นตัณหาเขาเรียกว่า บริโภคนิยม ต้องการกำไรสูงสุด โฆษณาให้เกิดอุปสงค์ กระตุ้นตัณหา ไม่รู้จบ มุ่งบริโภคมากกว่าผลิต ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา อยากรจะมี IPHONE ขึ้นมาเอาเงินมาจากไหน งานก็ยังไม่มีทำ ลัก ขโมย คอร์รัปชันเยอะเยาะไปหมด เพราะต้องการสินค้า ต้องการบริโภคมากกว่าผลิตและมองเห็น การผลิตเป็นหน้าที่ คือการทำงานให้ สุจริตมาใช้ในระบบเศรษฐศาสตร์ ไม่ได้มองเห็นการทำงานเป็นการปฏิบัติธรรม ประพฤติหน้าที่คือการทำงานให้สุจริตไม่อยู่ในความคิด...” หรือพระบรมราชาบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนัก

จิตรลดาโรหฐานในคราวพระราชทานเพื่ออัญเชิญ ลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ปีพุทธศักราช 2531 วันที่ 18 พฤศจิกายน 2530 ดังนี้ “ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่างเด็ก ๆ จึงต้อง ฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโต ขึ้นเป็นคนดีมีประโยชน์ และมีชีวิตที่สะอาดที่เจริญมั่นคง”

สุจริตเป็นหัวใจสำคัญที่ประกอบด้วย กายสุจริต 3 วาจาสุจริต 4 และใจสุจริต 3 อันจะมีผลต่อการควบคุม ป้องกันการคอร์รัปชันไม่ให้เกิดขึ้นตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างสำคัญด้วยเช่นกัน รวมทั้งความสุจริตยังมีผลต่อการนำไปประยุกต์ใช้ทางกฎหมาย การบริหารบ้านเมือง กิจการขององค์กรภาครัฐและเอกชนด้วยความสุจริตโดยมีเป้าหมายคือไม่โกงด้วยเช่นกัน

5. สนับสนุนให้ผู้นำศาสนาต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ยืนยันหลักการที่ถูกต้อง และเป็นผู้เข้าไปสนับสนุนส่งเสริม หมายถึง ผู้นำทางศาสนา ต้องเป็นแบบอย่างในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำให้เกิดการเป็นแบบอย่างต่อการกระทำความดีในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักการทางศาสนาให้เป็นอย่างดี “สร้าง” ตัวแบบของความถูกต้อง ผู้นำศาสนาต้องนำหลักการที่ถูกต้องมีอยู่ในศาสนา มาอธิบาย สื่อสาร ผ่านช่องทางต่าง ๆ (พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, 2559) เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม มุ่งตรงไปยังศาสนิกของตัวเองให้มุ่งมั่น หรือมั่นคงต่อการเข้าถึงหลักการตามหลักศาสนาของตนเอง เพื่อป้องกันการไม่โกงหรือการทุจริตหรือลดการทุจริต รวมทั้งเข้าไปกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจหรือตระหนักต่อความดีงามตามแบบของหลักการที่ถูกต้อง และมีตัวแบบคือผู้นำศาสนาเป็นตัวอย่างหรือหลักการที่เหมาะสมเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการปฏิบัติ โดยปราศจากการ “ทุจริต” ในทุกระดับตั้งแต่บุคคล ตัวเอง อย่างตรงไปตรงมา ทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แม้กระทั่งในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เป็นเบื้องปลาย

6. การสร้างและใช้กลไกทางศาสนา/รัฐ/องค์กรเอกชน/ในการตรวจสอบซึ่งกันและกัน ที่อาจมีคำเรียกว่า “ประชารัฐ/ประชาสังคม” ที่ต่างฝ่ายต่างเป็นภาคีแห่งความดีงาม สมานความดีตามหลักการศาสนา สำนึกในหลักการทางศาสนา มองเห็น “ภัย” ของการโกงทุจริตในทุกรูปแบบว่า เป็นความผิดบาป แล้วหาทางชี้เบาะแส การเข้าไป ตรวจสอบผลได้เสียในฐานะประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในการแก้ปัญหาและการป้องกัน อันจะเกิดขึ้นของสัญญาประชาคมในรูปลักษณะต่าง ๆ (ประชาสังคม) แล้วต้องเข้ากระตุ้นให้ทุกฝ่ายตระหนักต่อความดี และยินดีต่อความดีอย่างเหมาะสม (ประชารัฐ) การสร้างกฎหมายเฉพาะที่มีความชัดเจน รัดกุม และครอบคลุม โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันและแก้ไขการทุจริตอันจะเกิดขึ้นจากการคอร์รัปชันในทุกประเภทที่จะเกิดขึ้นในสังคมนี้

ดังนั้น เมื่อก้าวโดยสรุป หลักพุทธธรรมทางศาสนาจะเข้าไปเป็นกลไก เครื่องมือในการเข้าไปสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามหลักการ คำสอนทางศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อการรณรงค์ ป้องกันหรือหยุดการกระทำที่เรียกว่า “ทุจริต” อันเกิดขึ้นในทุกวงการและคนในทุกศาสนาก็เป็นเครื่องมือหรือกลไกที่จะป้องกันหรือแก้ไขไม่ให้เกิดเหตุการณเหล่านี้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแต่อย่างน้อยหรืออยู่ในฐานะที่จะควบคุมได้ ดังนั้น ศาสนิกทุกองค์กรทางศาสนาต้องแสดงจุดยืนในเรื่องหลักการที่ถูกต้องในการป้องกันการโกง ทุจริตให้เป็นไปตามหลัก (ก) การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง และสามารถนำแบบอย่างนั้นมาเป็นตัวแบบในระบบสังคมโดยรวมได้ รวมทั้งนำรูปแบบหรือตัวแบบนี้ให้ปรากฏเป็นพฤติกรรมเชิง ประจักษ์ได้ (ข) รณรงค์ หรือส่งเสริมให้คนผู้เป็นศาสนิกของตนเอง ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญว่า การ “ผิดศีล” ตามหลักศาสนบัญญัติในสังคัม “เอาเปรียบ-เบียด

บัง-ทุจริต-โอง” เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามหลักศาสนบัญญัติ รวมทั้งสร้างการตระหนักรู้ กำหนด กระทำ นำพาให้เกิดการปฏิบัติเป็นสิ่งอันจะพึงเกิดขึ้นในสังคมประชาชาติในองค์รวม เพื่อป้องกันการ ทุจริตทั้งระดับบุคคล องค์กร และประเทศชาติ เพื่อนำพาให้เกิดสันติสุขและคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าหลักธรรมเป็นหลักธรรมที่เตือนสติให้ยังคิด ไตร่ตรองก่อนที่จะ กระทำการใด ๆ และผลของการกระทำนั้น ๆ ว่าเป็นผลดีหรือไม่ดีต่อตนเองและคนอื่น เพื่อให้เกิด ความละอายใจต่อการทำความชั่ว ต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลาย และเกรงกลัวต่อความชั่วต่อผลของ ความทุจริตที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง ดังนั้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นส่วนหนึ่ง ในการขัดเกลาจิตใจและสามารถป้องกันในการต่อต้านทุจริต

2.11 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชุมแพ แสนยะบุตร และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนและภาคประชาชนต่อการต่อต้านการทุจริตขององค์กรชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขต เทศบาลตำบลกลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการ และวิธีการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เกิดจากการประกาศเจตนารมณ์ของสมาชิกชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในพื้นที่ของตน ซึ่งมีการเข้าร่วมในรูปแบบจิตอาสา จนเกิดเป็นองค์กร ชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริตทั้งนี้ ปัจจัยหลักของความสำเร็จที่ทำให้เกิดการสร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต ในเขตเทศบาลตำบลกลางหมื่น ประกอบด้วยศักยภาพนโยบายของผู้นำ กลไกการตรวจสอบ และการสนองตอบความต้องการของประชาชน และ 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและภาคประชาชนต่อการต่อต้านการทุจริต ประกอบด้วยสมาชิกในชุมชน พึงตระหนักรู้บทบาทหน้าที่ของตนถือปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถ เน้นการสร้างควมสามัคคี และแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง หากจะนำรูปแบบการดำเนินการนี้ไปใช้จำเป็นต้องทำความเข้าใจว่าจะ สามารถนำตัวแบบนี้ไปใช้ได้เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ชุมชนของตนได้หรือไม่ เนื่องจากบริบทของแต่ ละสถานที่ย่อมมีความแตกต่างกัน

สมชาย ชูเมือง (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1) เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดกาญจนบุรี มี 2 เครือข่าย คือ เครือข่ายที่แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด และเครือข่ายที่เกิดจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง 2) การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี มี 7 กระบวนการดังนี้ 1. การสร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบ 2. การ สร้างอุดมการณ์ผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์ 3. การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 4. การพัฒนา ศักยภาพบุคลากรรักความซื่อสัตย์และความยุติธรรม 5. การวางแผนการป้องกันการทุจริต 6. การ ส่งเสริมและดำเนินการเฝ้าระวังการทุจริต 7. การสรุปบทเรียนประเมินผล และ 3) แนวทางการพัฒนา เครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแบบ 7 ส 2 ว 1 ย มีดังนี้ 7 ส คือ ส.1 ส่งเสริมบทบาทของสภา, ส.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน, ส.3 สร้างความเข้าใจ ให้แก่ประชาชน, ส.4 สร้างกลไกเชื่อมประสานองค์กรกลางกับทุกภาคส่วน, ส.5 สร้างตัวอย่างที่ดี, ส.6 สร้างสังคมทริโอดัปปะ, ส.7 สนับสนุนการร้องเรียนผ่านระบบ, 2 ว คือ ว.1 วางแผนปฏิบัติการป้องกันการ ทุจริต, ว.2 วางหลักเกณฑ์การได้มาของผู้บริหาร 1 ย คือ ย.1 ยอมรับการตรวจสอบด้วยระบบ

ศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน, ประทีป พีชทองกลาง (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคู่มือและสร้างเครือข่ายการสอนรายวิชาการต่อต้านการทุจริตในมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบน” ผลการศึกษาพบว่า 1) คู่มือฯ มี 13 บท ใช้สอน 15 สัปดาห์ๆ 3 ชั่วโมง ได้แก่ (1) ความหมายของการทุจริต (2) ประเภทและรูปแบบของการทุจริต (3) ผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม (4) สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งของผลประโยชน์ส่วนตน และผลประโยชน์ส่วนรวม (5) ผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อสถานะทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (6) ผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อพัฒนาการและความเจริญเติบโตของประเทศไทย (7) สาเหตุ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดการทุจริต (8) หลักธรรมาภิบาลสากลในการปฏิบัติงาน (9) นโยบายและแนวทางในการบริหารงานด้วยธรรมาภิบาล (10) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในระดับสากล ระดับประเทศ (11) ทักษะคิด และความตระหนักถึงผลกระทบที่ร้ายแรงของการทุจริต (12) จิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีในการป้องกันและต่อต้านการทุจริต และ (13) แนวทางในการพัฒนาตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการทุจริต 2) เครือข่ายการสอนวิชาการต่อต้านการทุจริตของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 12 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่มีการจัดทำประมวลการสอนรายวิชาที่เหมาะสมกับสังคมเชียงใหม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้สังคมตระหนัก ตื่นตัว ต่อต้านไม่จ่ายอมต่อการทุจริตและไม่ยอมรับการทุจริตด้วยการบูรณาการความร่วมมือของผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิจนสำเร็จลุล่วง 3) คู่มือฯ มีค่าเฉลี่ยระดับความเหมาะสมของการประเมินคุณภาพคู่มือจากผู้เชี่ยวชาญ 7 คนอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มืออยู่ในระดับมากที่สุดสามารถนำไปใช้ในการสอนให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ได้

อัจฉริยะ วะทา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเครือข่ายประชาสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต คือ การฝึกอบรมผู้นำเครือข่ายประชาสังคม โดยใช้หลักสูตรพัฒนาผู้นำเครือข่ายประชาสังคมเพื่อส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจความจำเป็นในการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเครือข่ายประชาสังคม โดยการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสำรวจความต้องการฝึกอบรม 2) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร มี 2 ขั้นตอน คือ การร่างหลักสูตรและการปรับปรุงร่างหลักสูตรฝึกอบรมก่อนนำไปใช้จริง และการประเมินโครงสร้างหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรประกอบด้วยสาระ 5 หน่วยคือ 1) เกี่ยวกับความรู้ด้านภาวะผู้นำ 2) ความรู้และทักษะด้านการพัฒนาทีมงานและเครือข่าย 3) ความรู้เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน 4) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต 5) ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้นำเครือข่ายประชาสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า หลังการฝึกอบรมผู้นำองค์กรประชาสังคม มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ เจตคติต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและพฤติกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยรวมหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นจากก่อนฝึกอบรม ($p\text{-value} < 0.05$)

เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันด้วยการสร้างค่านิยมของกลุ่มนักศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ” ผลการศึกษาพบว่า 1) ค่านิยมและทัศนคติของกลุ่มนักศึกษาที่มีต่อการทุจริตคอร์รัปชัน ได้แก่ การเอาใจเอาเปรียบผู้อื่นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ พบว่า นักศึกษายอมรับได้ เพราะไม่ได้มีผลกระทบโดยตรงต่อตนเองและครอบครัว การทำสิ่งผิดกฎหมาย และความไม่โปร่งใส พบว่า นักศึกษายอมรับได้และให้เหตุผลว่าเป็นเรื่องของการเมือง ไม่ใช่เรื่องของตนเอง การทุจริตต่อหน้าที่หรือการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ พบว่า นักศึกษายอมรับได้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีการเรียกเงินใต้โต๊ะมีการติดสินบนเพิ่มมากขึ้นแต่การดูแลประชาชนและสถิติอาชญากรรมลดลง การให้และการรับสินบน พบว่า นักศึกษายอมรับได้ โดยมองว่า การติดสินบนเป็นเรื่องปกติโดยคิดว่าเป็นค่านิยมที่ควรปฏิบัติเพื่อให้การติดต่อกันต่าง ๆ รวดเร็ว การคดโกงต่อตนเองและผู้อื่น พบว่า นักศึกษายอมรับได้ เพราะคิดว่าการคอร์รัปชันนี้นำมาพัฒนาให้ประชาชนหรือคนในองค์กรอยู่ดีกินดี 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ได้แก่ กลยุทธ์การปลูกฝังจิตสำนึกตามวิถีไทย ในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และกลยุทธ์การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางการศึกษาในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน 3) ความรู้จากผลการวิจัยถ่ายทอดให้กับนักศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน โดยก่อนเข้าร่วมโครงการ พบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ในเกณฑ์ที่น้อย โดยคิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว เมื่อจบโครงการ พบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้น ทราบถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งเกิดความคิดที่จะร่วมต่อต้านการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในสังคมไทย มีความมุ่งมั่นที่จะเข้าร่วมขบวนการเป็นกระบอกเสียงในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

พจนีย์ บุญเจริญสุข, พัทธราภรณ์ เกษะประกร, ธนวุฒิ นัยโกวิท (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การเปิดรับสื่อ ความตระหนัก และทัศนคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ อาชีพ หน่วยงานสังกัด และรายได้ที่แตกต่างกันมีความตระหนักและทัศนคติในการต่อต้านคอร์รัปชันที่แตกต่างกัน 2) พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโฆษณาโดยรวมและสื่อชุด “อย่าปล่อยให้คนโกงมีที่ยืนในสังคม” มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักในการต่อต้านคอร์รัปชัน 3) พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโฆษณาโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อต้านคอร์รัปชันและการเปิดรับสื่อชุด “อย่าปล่อยให้คนโกงมีที่ยืนในสังคม” มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติด้านการเปิดโปงและปลูกฝัง 4) ความตระหนักในการต่อต้านคอร์รัปชันมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อต้านคอร์รัปชัน 5) ความตระหนักและทัศนคติในการต่อต้านคอร์รัปชันสามารถพยากรณ์พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันในระดับของการให้และได้รับข้อมูล การสร้างความร่วมมือวางแผนร่วมกัน และการร่วมดำเนินการ

สมชาย ธรรมสุทธิวัฒน์ นวลจันทร์ แจ้งจิตร สว่าง มีแสง อนันต์ เพชรใหม่ และนนท์ น้าประทานสุข (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบความร่วมมือและยกระดับการป้องกันการทุจริตในประเทศไทย โดยศึกษาประสบการณ์ประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้” ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการป้องกันการทุจริตของประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ นั้น เป็นรูปแบบที่เน้นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่อต้านการทุจริตกับภาคประชาสังคมของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ในการประสานความร่วมมือกันทั้งสามภาคส่วน คือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเรื่องป้องกันการทุจริต 2. รูปแบบการป้องกัน

การทุจริตของประเทศไทยนั้น พบว่า ความร่วมมือในการป้องกันการทุจริตระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง และโดยอ้อมตลอดจนองค์กรอิสระนั้น มีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของภาครัฐไทยและภาคประชาชนน้อยมาก 3. รูปแบบความร่วมมือและยกระดับการป้องกันการทุจริตในประเทศไทย จากรูปแบบการป้องกันการทุจริตของประเทศญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ พบว่า รูปแบบการสร้างประชาธิปไตยแบบเข้มข้น (Thick Democracy) เป็นวิธีการยกระดับการป้องกันการทุจริตในไทยที่ดีที่สุด โดยเน้นไปยังการสร้างระบบและกลไกให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง การแก้ไขกฎหมาย ลดการผูกขาดทางการตลาดและการใช้ดุลพินิจที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

บวร ชมขุนศรี ยุทธนา ประณีต (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการต่อต้านการทุจริต และประพฤตินิยมชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดให้รัฐพึงปฏิบัติตามและให้มีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตและประพฤตินิยมชอบ เน้นการปรับพฤติกรรม “คน” ปลุกฝังให้มีจิตสำนึก ยึดมั่นและสร้างวัฒนธรรมซื่อสัตย์สุจริต 2) ประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้ความเข้าใจการต่อต้านการทุจริตและประพฤตินิยมชอบตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการปรับค่านิยม ด้านการเสริมสร้างสังคมธรรมาภิบาล ด้านการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลในการบริหารประเทศ ด้านการปลูกจิตสำนึกการเป็นพลเมืองที่ดี และด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในองค์กร 3) แนวทางการส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤตินิยมชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต รองลงมาได้แก่ ด้านการบูรณาการและปฏิรูปกระบวนการป้องกัน ด้านยกระดับธรรมาภิบาล ตามลำดับ

อนุชา พลทะกุล ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า มะลิ ทิพย์ประจง และสุบัน สวัสดิ์ประภา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ เป็นที่เคารพเชิงผู้นำทางจิตวิญญาณ มีองค์ความรู้ทางโลกและทางธรรม การยอมรับจากคณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชน ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงศาสนาร่วมกับชุมชน เสนอหลักสูตรต่อต้านทุจริต โดยอาศัยหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นศูนย์ดำเนินการทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น ให้คำปรึกษาแก่ชุมชน สังคมและภาครัฐ ภายใต้พระธรรมวินัยและกฎหมาย ให้สอดคล้องกับความจำเป็นของชุมชนที่มีความหลากหลาย 2. ภาคประชาชน ต้องเป็นพลเมืองดีที่สนใจปัญหาชุมชน ตามกฎหมายและระเบียบราชการท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการป้องกันและควบคุมทุจริตภาคประชาชน ท้องถิ่น ที่ยอมรับจากภาครัฐ ร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผ่านจัดกิจกรรม เช่น การประกวด แข่งขัน ประกาสกย่องบุคคลดีเด่น และปฏิบัติตามระบบกลไกตรวจสอบภายใน เช่น กิจกรรมประชุม สัมมนา ออกตรวจเยี่ยม รณรงค์ ส่งเสริม และเชิญชวน ให้ประชาชนแสดงบทบาทร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น 3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมาภิบาล และจารีตประเพณีอันดีต่อประชาชน ปฏิเสธระบบอุปถัมภ์ ส่งเสริมระบบคุณธรรมเชิงประจักษ์ เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย จัดทำโครงการและดำเนินการสร้าง

ระบบป้องกันและควบคุมทุจริต โดยคณะกรรมการพัฒนา ติดตาม และประเมินผล เปิดเผยข้อมูลจัดซื้อจัดจ้างและผลงานท้องถิ่น เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ หากประพฤติผิดต้องลงโทษตามกฎหมาย เพื่อสร้างท้องถิ่นซื่อสัตย์ ภาครัฐโปร่งใส

อมรรัตน์ กุลสุจริต เพ็ญประภา ภัทรานุกรม สุจิตรา สามัคคีธรรม ปรีชา ปิยจันทร์ และทฤทัย กมลศิริสกุล (2563) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการติดตั้งระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบางบัว เขตบางเขน และชุมชนหลังพลัดร่วมพัฒนา เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การติดตั้งระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน ผ่านกติกาชุมชนที่ได้ร่วมกันกำหนดเพื่อการทำงานคณะกรรมการชุมชนประกอบด้วย 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การประชุมและองค์ประชุมของคณะกรรมการชุมชน 2) การเงินและแบบฟอร์มทางการเงินของชุมชน 3) การรับสิ่งของบริจาคของคณะกรรมการชุมชน 4) การเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนคน รุ่นใหม่ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 5) การสื่อสารและการเปิดเผยข้อมูลแก่สมาชิกชุมชน 6) กระบวนการ หนุนเสริมเพื่อการต้านคอร์รัปชันในชุมชน และ 7) กระบวนการทำงานเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายภายนอก

ทั้งนี้ จากการทดลองปฏิบัติการในช่วงระยะที่ดำเนินการวิจัย ทีมวิจัย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของทั้งสองชุมชนใน 3 ระดับ ด้วยกัน คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับชุมชน โดย การติดตั้งระบบและกลไกดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลาในการหล่อหลอมและฟุ้งฟักเพื่อเรียนรู้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ และยังคงต้องอาศัยความเข้มแข็งเอาจริงเอาจัง ของประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน และสมาชิกชุมชน ที่จะต้องร่วมมือกันจริงจังในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้นับเป็นทิศทางที่ดีในการสร้างพลังชุมชนสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งเพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่จะค่อยๆ ลดและหมดไปสู่วิถี “ชุมชนปลอด คอร์รัปชัน” ในที่สุด

นนท์ นำประทานสุข (2561) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาท หน้าที่และกลไกขององค์การภาครัฐและภาคประชาสังคม ต่อการต่อต้านและปราบปรามการทุจริต คอร์รัปชัน ของประเทศญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า องค์การต่อต้านและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันสามารถแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ องค์การหน่วยงานภาครัฐและองค์การหน่วยงานภาคประชาสังคม โดยหน่วยงานภาครัฐไม่ได้แยกบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานนั้นอย่างเด็ดขาด แม้จะมีหน้าที่เฉพาะของแต่ละหน่วยงานและมีกลไกแบบระบบราชการก็ตาม หากแต่อาศัยกฎระเบียบ การทำงานระหว่างหลายองค์การร่วมกัน ส่วนหน่วยงานภาคสังคมนับบทบาทและหน้าที่อย่างมากในการตรวจสอบติดตามการทำงานของภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติโดยมีกลไกการทำงานที่ประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการปราบปรามทุจริตคอร์รัปชันในประเทศญี่ปุ่น กรณีของประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานภาครัฐและการยกระดับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ภาครัฐควรส่งเสริมการประสานการร่วมมือกัน โดยเน้นให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นทั่วประเทศ โดยมีศูนย์เฝ้าระวังที่เชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ

ศุภยาวิ นาคเงินทอง พระมหาบุญเลิศ อินทปญญ์ และอภิรักษ์ จันตะนี (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “การป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัย

พบว่า 1. สภาพการเอื้อประโยชน์ต่อการทุจริตที่มีต่อสังคมไทยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ (1) ระดับบุคคล ได้แก่ บุคลากรของรัฐขาดความรู้ความเข้าใจ ระเบียบแนวทางปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย การใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงประโยชน์หรือเอื้อประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง การขาดจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ และภาคประชาชนมีค่านิยมจ่ายสินบนให้แก่บุคลากรภาครัฐเพื่ออำนวยความสะดวกในการรับบริการ เห็นว่าการทุจริตเป็นเรื่องปกติ ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง การร้องเรียนไม่กล้าระบุตัวบุคคล แต่ระบอบองค์กร ทำให้กลไกการตรวจสอบการทุจริตเป็นไปได้ยาก (2) ระดับองค์กร เนื่องจากระบบราชการมีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนทำให้บุคลากรภาครัฐอาศัยช่องว่างของกฎหมาย แสวงหาผลประโยชน์ที่มิควรได้ ในบางกรณีกฎระเบียบที่วางไว้ทำให้คนสุจริตไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ประกอบกับการวางระบบควบคุมภายในขาดประสิทธิภาพ กลไกการตรวจสอบการทุจริตจากหน่วยงานภายนอกรวมทั้งกระบวนการยุติธรรมล่าช้าไม่ทันการณ์ การลงโทษด้านกฎหมายและด้านสังคมไม่รุนแรง

2. การป้องกันการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบตามแนวพระพุทธศาสนาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้นโยบายยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักความโปร่งใสซึ่งมีตัวชี้วัดตามที่สถาบันพระปกเกล้ากำหนด และแบ่งรูปแบบการป้องกันการทุจริตเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล ด้วยการปลูกจิตสำนึกโดยปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ธรรมะค้ำให้รักษาศีลห้า ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ระดับองค์กร ด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ประสานงานกับองค์กรอิสระในการให้ความรู้ความเข้าใจและร่วมตรวจสอบองค์กรให้เกิดความโปร่งใส พร้อมทั้งเน้นกลไกการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการตรวจสอบกระบวนการดำเนินการบริหารจัดการท้องถิ่นทุกขั้นตอน

3. รูปแบบการป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ ประกอบด้วยการดำเนินการใน 2 ระดับคือ (1) ระดับบุคคล ใช้หลักโลกบาลธรรม (หิริ โอตตัปปะ) เป็นกลไกในการบูรณาการ เพื่อปลูกและปลูกจิตสำนึกของบุคคลในองค์กรให้เกิดความละเอียดต่อความซื่อและเกรงกลัวต่อผลของการประพฤติชั่วพร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของคน (2) ระดับองค์กร ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครองเพื่อให้องค์กรเกิดความเข้มแข็ง มีความสามัคคีของหมู่คณะ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนาเป็นกลไกบูรณาการร่วมกับหลักธรรมาภิบาล ขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้โปร่งใสปราศจากการทุจริตอย่างยั่งยืน

จำกัด อดิตยา เดวันทารา และคณะ (2019) ได้ศึกษา การศึกษาต่อต้านคอร์รัปชันเพื่อสร้างนักเรียนที่มีลักษณะมนุษยธรรมและสอดคล้องกับกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่า (1) การนำการศึกษาต่อต้านการทุจริตเป็นไปโดยครูโดยผ่านการใส่คุณค่าในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีที่ มอบสื่อการศึกษาต่อต้านคอร์รัปชันผ่านการบรรยายการอภิปรายและการนำเสนอ ครูในฐานะผู้จัดการชั้นเรียนและวิทยากรในกระบวนการสอนใช้วิธีการต่อต้านทุจริตด้วยการให้คำแนะนำ ตักเตือน และลงโทษในชั้นและลดคะแนนนักเรียนสำหรับนักเรียนที่ไม่ได้ดำเนินการลักษณะต่อต้านการทุจริต กิจกรรมนี้คือ

ทำให้นักศึกษาเติบโต ซื่อสัตย์ มีวินัย เอาใจใส่ และยังเอาความรับผิดชอบต่อนักศึกษา (2) ปัจจัยที่สนับสนุนในการดำเนินการศึกษาต่อต้านคอร์รัปชัน ได้แก่ ความมุ่งมั่นของอาจารย์ใหญ่และครู สิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีและโครงสร้างพื้นฐานสำหรับผู้ฝึกฝนและการลงโทษที่ชัดเจนปัจจัยกีดขวาง ได้แก่ สถานศึกษาใกล้รายจ่ายศูนย์กลางและการขาดการอ่านหนังสือเกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชัน การศึกษาในห้องสมุด

ไชยาริฟา กุสเตียวาตี มุกรีและฮิตายะห์ ไบซา (2020) ได้ศึกษา การศึกษาต่อต้านคอร์รัปชันบนพื้นฐานของศาสนาและวัฒนธรรมของชาติ ผลการศึกษาพบว่า การทุจริตได้ทำร้ายคนจำนวนมากและถึงกับทรมาณตัวเอง คอร์รัปชันข้อควรระวังทางการศึกษาถือว่าไม่ได้ผลและเป็นกำลังใจเพราะทำไม่ได้ไม่จัดการทุจริตคอร์รัปชันที่สังคมแต่ละชั้นทำได้แม้กระทั่งจากสอนให้คนทั่วไป ยิ่งกว่านั้นมันยังหายไปพร้อมกับกฎหมายไม่พอแนวทางและการบังคับใช้ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเชิงประจักษ์ที่ดำเนินการผ่านการทบทวนวรรณกรรมและแนวทางการสร้างสังคมใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาอธิบายวิธีการแนวคิดของการศึกษาลักษณะนิสัยการต่อต้านการทุจริตที่มองเห็นได้เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมของชาติที่ใช้เป็นขั้นตอนเชิงกลยุทธ์ในการปลูกฝังการศึกษาต่อต้านการทุจริตในหมู่นักเรียน ผลปรากฏว่าการฝังและพัฒนาให้นักเรียนต้องสร้างขึ้นบนศรัทธา และความกตัญญูต่ออัลลอฮ์ SWT บุคลิกอันสูงส่งที่เหมาะสมที่สุดและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของครอบครัวแนวคิดการเรียนรู้ของแนวคิดนี้มีหลากหลายและจัดวางอย่างเป็นระบบครอบคลุม

ยานติ อเมเรีย และคณะ (2563) ได้ศึกษา การศึกษาต่อต้านคอร์รัปชันสำหรับเด็กนักเรียนวันอาทิตย์ ในรูปแบบของนโยบายไม่ลงโทษเพื่อจัดการทุจริต ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาต่อต้านคอร์รัปชันสำหรับเด็กนักเรียนวันอาทิตย์ เป็นรูปแบบหนึ่งของนโยบายที่ไม่เกี่ยวกับโทษทัณฑ์เพื่อจัดการทุจริต การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ว่ารูปแบบการไม่ลงโทษเป็นอย่างไรนโยบายจัดการคอร์รัปชันที่เกิดจากการศึกษาของคริสตจักรอย่างเป็นทางการ ได้แก่โรงเรียนวันอาทิตย์ด้วยการปลูกฝังค่านิยมต่อต้านการทุจริตในเด็กโรงเรียนวันอาทิตย์ (ASM) วิธีการวิจัยที่ใช้เป็นการวิจัยเชิงกฎหมายเชิงบรรทัดฐานโดยใช้แนวความคิด และวิธีการทางกฎหมาย เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้คือ การศึกษาวรรณกรรมแล้ววิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ ผลปรากฏว่าสถาบันศาสนาตลอดวันอาทิตย์ครูโรงเรียน (GSM) สามารถมีบทบาทในการแก้ปัญหาการทุจริตผ่านตัวอักษรการศึกษาที่มีค่านิยมต่อต้านคอร์รัปชันที่สอนให้เด็กนักเรียนวันอาทิตย์ทุกครั้งไปโบสถ์ ค่านิยมต่อต้านคอร์รัปชัน เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม วินัย ความรับผิดชอบ, ความขยัน, ความกล้าหาญ, ความเป็นอิสระ, ความเรียบง่าย และการดูแลเอาใจใส่ได้ชัดเจนอธิบายให้เด็ก ๆ ฟังผ่านวิธีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับตัวละครในพระคัมภีร์ การเล่นและร้องเพลงด้วยกัน โดยแนะนำและปลูกฝังค่านิยมต่อต้าน คอร์รัปชันตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงเด็ก ๆ โดยเฉพาะเด็กนักเรียนวันอาทิตย์ ผ่านข้อความทางศาสนาที่ GSM ถ่ายทอด คาดว่าเด็กจะมีนิสัยต่อต้านคอร์รัปชันตั้งแต่อายุยังน้อยจึงจะได้สร้างบุคคลที่มีลักษณะต่อต้านการทุจริตและมีคุณธรรมสูง

คริสเตียน ฮูลเวอร์ (2019) ได้ศึกษา การต่อต้านการทุจริต: การฝึกอบรมต่อต้านการทุจริตสร้างความแตกต่างหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า การทุจริตยังคงเป็นความท้าทายที่ท้าทายต่อบริษัทที่ดำเนินงานในระดับสากล ตามมาตรฐานการต่อต้านการคอร์รัปชันสากลที่มีอยู่ทั่วไป บริษัทสามารถถูกรับผิดทางอาญาได้หากไม่ระบุนโยบายจำเป็นและสมเหตุสมผลทั้งหมด มาตรการขององค์กรในการ

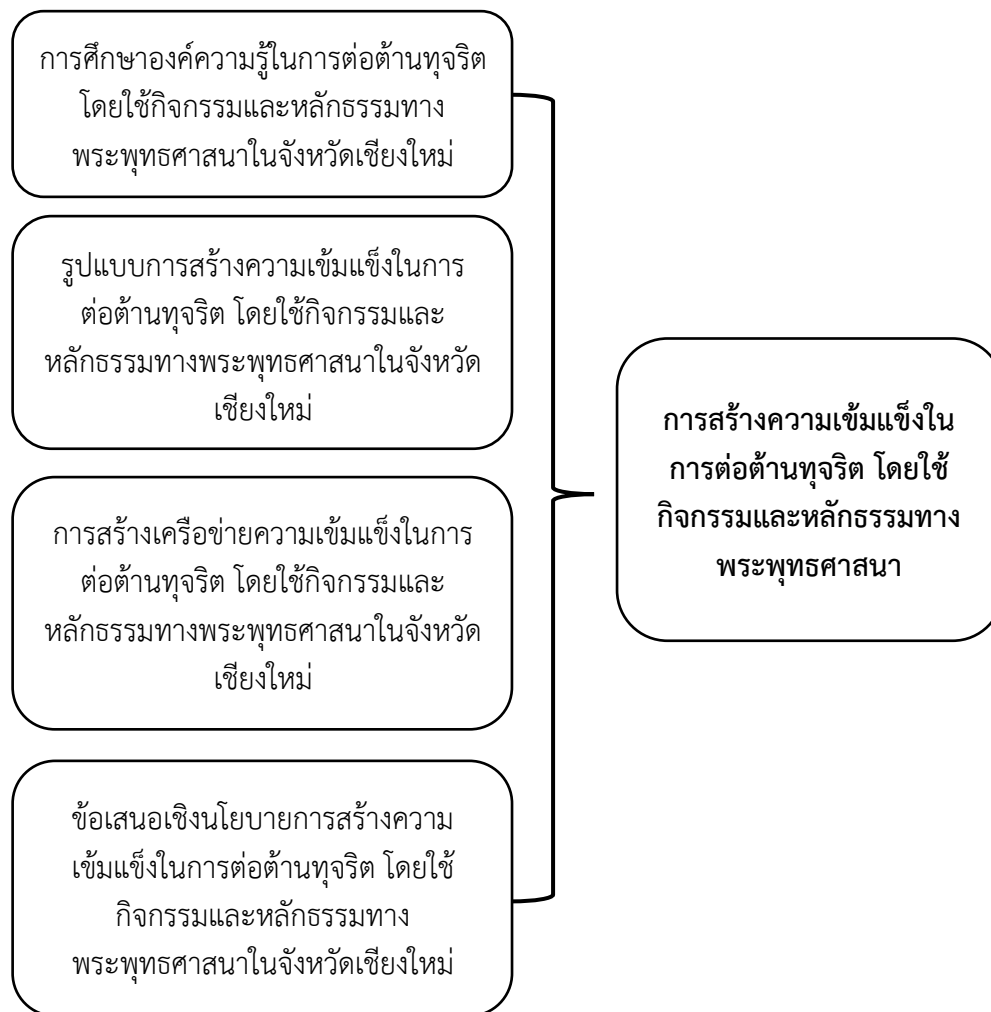
ป้องกันการทุจริต การฝึกอบรมพนักงานอย่างสม่ำเสมอเป็นหนึ่งในสิ่งที่ดีที่สุดวิธีที่มีประสิทธิภาพ ในการป้องกันการทุจริต การฝึกอบรมพนักงานถือว่าเป็นประโยชน์ในการพยายามลดความเสี่ยงของ พนักงานเข้าไปพัวพันกับพฤติกรรมทุจริต ด้วยแนวคิดนี้และการสร้างแบบจำลองสามเหลี่ยมการ ฉ้อโกงและการวางตัวเป็นกลางทฤษฎี บทความนี้ตรวจสอบว่านักธุรกิจที่ได้รับการฝึกอบรมต่อต้าน การทุจริตมีโอกาสมากขึ้นหรือไม่ที่จะปฏิเสธเหตุผลของการทุจริตที่มีอยู่ทั่วไปมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการ ฝึกอบรมดังกล่าว เจริญประจักษ์การวิเคราะห์ในเอกสารนี้ใช้แบบจำลองการถดถอยโดยใช้ข้อมูลที่ได้ จากชุดข้อมูลเฉพาะซึ่งประกอบด้วย 200 ธุรกิจมีอาชีพให้หลักฐานว่าการฝึกอบรมมีการเชื่อมโยงเชิง บวกกับแนวโน้มที่จะปฏิเสธเหตุผลของคอร์รัปชัน อย่างไรก็ตาม การวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าวิธีการฝึกอบรม ต้องมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เพื่อจัดการกับคำถามที่ท้าทายเกี่ยวกับประเด็นสีเทาของจริยธรรม และการปฏิบัติตาม

สิทธิ อูสวาตุน ฮาเสนาห์ และคณะ (2019) ได้ศึกษา นโยบายของวิทยาลัยในการดำเนินการ ศึกษาต่อต้านคอร์รัปชัน ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาต่อต้านการทุจริตสำหรับนักเรียนสำคัญมากใน การให้ความรู้เพียงพอเกี่ยวกับความซับซ้อนของการทุจริตและการกำจัดของมันไปพร้อม ๆ กันโดย ปลุกฝังค่านิยมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันที่ซื่อสัตย์เอาใจใส่ ฟังตนเอง มีวินัย รับผิดชอบหน้าที่งาน อ่อนน้อมถ่อมตน กล้าหาญ และยุติธรรม แน่ใจว่าต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษกับทุกส่วนไม่ว่าจะ เป็นเมือง/เขตการปกครอง หัวหน้ามหาวิทยาลัยหรืออาจารย์โดยเฉพาะอาจารย์วิชาศึกษาพลเมือง โดยคำนึงถึงความสำคัญของการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันตัวละครที่นักเรียนเป็นเจ้าของในฐานะ ทายาทของสิ่งนี้ชาติในกาลิมนตันตะวันตก การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าจาก 12 วิทยาลัยในกาลิมนตัน ตะวันตกที่เข้าร่วมในการฝึกอบรมวิทยากรต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันไม่ใช่ทุกคนที่ใช้การต่อต้านการ ทุจริตการศึกษาในหลักสูตรพิเศษไม่บูรณาการเข้ากับอีกหลักสูตรหนึ่งโดยเฉพาะการศึกษาของ พลเมืองเนื่องจากได้ขอให้ดำเนินการศึกษาต่อต้านการทุจริตในแบบบังคับ/รายวิชาเสริม หรือ แบบ แทรกในหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการสร้างบุคลิกภาพต่อต้านการทุจริตของนักเรียนในขณะเดียวกัน ก็พัฒนาจิตวิญญาณและความสามารถเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงเพื่อชีวิตของสังคมและรัฐที่ได้รับการ ค้ำคองอย่างเต็มที่จากการคุกคามคอร์รัปชันยังคงห่างไกลจากความคาดหวัง

จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศจะเห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการป้องกันและ ต่อต้านการทุจริต จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าวเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญต่อการ ต่อต้านการทุจริต ปัญหาการคอร์รัปชันเป็นปัญหาสำคัญทั้งนี้ยังพบว่ารูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็ง ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การดำเนินการ ใน 2 ระดับคือ (1) ระดับบุคคล ใช้หลักโลกบาลธรรม (หิริ โอตตัปปะ) เป็นกลไกในการบูรณาการ เพื่อ ปลุกและปลุกจิตสำนึกของบุคคลในองค์กรให้เกิดความละเอียดต่อความชั่ว และเกรงกลัวต่อผลของ การประพฤติชั่วพร้อมทั้งปลุกฝังค่านิยมคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของคน (2) ระดับองค์กร ใช้หลักอภิธานิธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครอง เพื่อให้องค์กรเกิด ความเข้มแข็ง มีความสามัคคีของหมู่คณะ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เน้นความ รับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนาเป็นกลไกบูรณาการร่วมกับหลัก ธรรมาภิบาล ขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นให้โปร่งใสปราศจากการทุจริต อย่างยั่งยืน

2.12 สรุปกรอบแนวความคิด

การวิจัยเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ มีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้วางกรอบและแนวทางการวิจัยแบบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่” วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือจึงได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ทั้งโดยมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งเวทีวิพากษ์เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล มีกระบวนการสังเคราะห์ วิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1.1 ขั้นตอนการวิจัย

1) การเตรียมงานด้านวิชาการและศึกษาบริบท

- (1) ส่งหนังสือเอกสารขออนุญาตศึกษาวิจัยถึงหัวหน้านักวิจัยโครงการย่อยทั้ง 4 โครงการ
- (2) ศึกษาจากข้อมูลเอกสาร/งานวิจัยของชุมชน เครือข่าย
- (3) ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์
- (4) ศึกษาจากการลงพื้นที่สำรวจชุมชน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เชิงลึก

2) ศึกษาการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

- (1) จัดเวทีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับหัวหน้าและคณะวิจัยทั้ง 4 โครงการ ได้แก่ โครงการวิจัยที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โครงการวิจัยที่ 2 รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โครงการวิจัยที่ 3 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ และโครงการวิจัยที่ 4 ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้ประสานนัดวันและเวลาในการจัด และผู้วิจัยทำ

หน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการสนทนาร่วมกัน ภายใต้กรอบประเด็นการวิจัยที่กำหนดไว้ สำหรับการสัมภาษณ์ กิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายคณะผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล ทั้งจากการสร้างความคุ้นเคยเป็นรายบุคคลและการสร้างความคุ้นเคยในลักษณะกลุ่ม จากนั้นจึงเริ่มทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ซึ่งคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้น เป็นคำถามแบบไม่มีโครงสร้างและแบบมีโครงสร้างด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก นอกจากนี้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความครอบคลุม และยังเป็น การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยจัดทั้งหมด 2 ครั้ง 1 พื้นที่

(2) ใช้เครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยการพัฒนาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอที่ปรึกษาทางวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง รับข้อเสนอแนะ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพร้อม ทั้งนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วเสนอที่ปรึกษาทางวิจัยพิจารณา และให้ความเห็นชอบ ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ท่านและจัดพิมพ์แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในกลุ่มประชากรตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ประชากร การสุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ นอกจากการศึกษาเอกสารแล้วยังเน้นการวิจัยภาคสนาม (Field Study) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดังนั้น การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และผู้ร่วมปฏิบัติการ (Participants) และการวิจัยในครั้งนี้ก็วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ครอบคลุมบริบทการศึกษาวิจัย โดยมีการเจาะจงจำนวนเขตการศึกษาวิจัย คือ ประชากรในโครงการวิจัยย่อย ได้แก่ หัวหน้าโครงการย่อยและคณะทำงานทั้ง 4 โครงการ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาการดำเนินงาน ดังนี้

1) ประชากร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าโครงการย่อยและคณะทำงานทั้ง 4 โครงการ โครงการวิจัยที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โครงการวิจัยที่ 2 รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โครงการวิจัยที่ 3 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ และโครงการวิจัยที่ 4 ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

ประชากร	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน รูป/คน
โรงเรียนสามัคคีวิทยานาน	คณะผู้บริหาร	5
โรงเรียนเมตตาศึกษา	คณะผู้บริหาร	5
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่	คณะผู้บริหาร	5
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา	คณะผู้บริหาร	5

2) กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างของประชากร

โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากหัวหน้าโครงการย่อยและคณะทำงานทั้ง 4 โครงการ

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาประกอบด้วย

1. หัวหน้าโครงการวิจัยที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 รูป/คน
2. หัวหน้าโครงการวิจัยที่ 2 รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 รูป/คน
3. หัวหน้าโครงการวิจัยที่ 3 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 รูป/คน
4. หัวหน้าโครงการวิจัยที่ 4 ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 รูป/คน

รวมทั้งสิ้น 4 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง ประกอบกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดับความคิดร่วมกัน โดยมี กล้องถ่ายรูป สมุดจดและเครื่องบันทึกเสียงใช้บันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่างๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งบันทึกข้อสังเกตและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองในแต่ละช่วงเก็บข้อมูล ดังนี้

3.3.1 แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งใช้สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม (Focus Group) หัวหน้าโครงการวิจัยโครงการย่อยทั้ง 4 โครงการมีโครงสร้าง ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลสรุปการวิจัยสู่การสังเคราะห์การวิจัยการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

1. วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
 - 1.1 วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยโครงการที่ 1 ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
 - 1.2 วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยโครงการที่ 2 ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
 - 1.3 วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยโครงการที่ 3 ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
 - 1.4 วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยโครงการที่ 4 ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
2. จากผลสรุปการวิจัย สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร
 - 2.1 จากผลสรุปการวิจัยโครงการที่ 1 สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร
 - 2.2 จากผลสรุปการวิจัยโครงการที่ 2 สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร

2.3 จากผลสรุปการวิจัยโครงการที่ 3 สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร

2.4 จากผลสรุปการวิจัยโครงการที่ 4 สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร

3. องค์ความรู้ที่เกิดสังเคราะห์จากการวิจัยทั้ง 4 โครงการ ได้องค์ความรู้อะไรบ้าง และสามารถนำไปใช้ได้อย่างไร

4. จากผลการสังเคราะห์งานวิจัยของท่าน ท่านมีแนวทางการพัฒนาของ วัด ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องในอนาคตได้อย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1. ท่านมีข้อเสนอแนะ จากการวิจัยอย่างไร

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การศึกษาและวิจัยในครั้งนี้ ประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 5 ท่าน ได้แก่

1) พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2) พระมหาวิเศษ ปญญาชิโร, รศ.ดร. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

3) รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยพะเยา

4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตระกูล ชำนาญ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิรมย์ ศรีดาคำ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

เพื่อตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) จากนั้นนำความคิดของผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มประชาชนที่ไปทำทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มีเครื่องมือวิจัยที่มีคุณภาพ โดยผลการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมอยู่ที่ 1.00

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น นักวิจัยลงพื้นที่ภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ได้แก่ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ตลอดจนถึงให้นักศึกษาและผู้ช่วยวิจัย จำนวน 5 ท่าน ในการสัมภาษณ์ โดยมีหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมจัดเวทีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมด้วยตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการพบเห็นจากการสังเกต

แบบมีส่วนร่วม และข้อมูลที่เป็นข้อสรุปจากการที่ได้จัดเวทีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตลอดจนนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูลโดยนักวิจัยสังเคราะห์ข้อมูลจากที่รวบรวมและจัดเก็บจากกลุ่มเป้าหมาย ทั้งจากเวทีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเคราะห์จากเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเชิงคุณภาพโดยนักวิจัย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานั้น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ (Content Analysis) ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น จัดประเภท/กลุ่มข้อมูล เพื่อให้ได้ชุดข้อมูล ที่สามารถเสนอเป็นข้อเท็จจริง และใช้ประกอบการวิเคราะห์อภิปราย ซึ่งมีการให้เหตุผลเชิงตรรกะ นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่” คณะวิจัยได้วางกรอบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และได้เสนอผลการวิจัยดังนี้

4.1 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.2 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.3 ผลการสังเคราะห์เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.4 ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.1 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1) วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สาเหตุหรือปัจจัยใดที่สร้างช่องว่างทำให้เกิดการทุจริต ประพฤติมิชอบในสังคม ปัจจัยใดที่สร้างช่องว่างในการทุจริตนั้นอาจเกิดขึ้นได้จากสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจมีสิทธิ์ขาดในการใช้ดุลยพินิจ ซึ่งให้อิสระในการเลือกปฏิบัติ เลือกใช้อำนาจมากกว่าความจำเป็นหรือจะใดกับใครก็ได้ หรือการใช้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อกำหนดจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางธุรกิจ ซึ่งจะเป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดผลต่าง (ผลประโยชน์นอกเหนือที่ได้รับจากเงินเดือน) หรือมูลค่าเพิ่มกับละเว้น หรือกำไรส่วนเกินทางเศรษฐกิจ ซึ่งตัวอย่างในของบทสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดการทุจริตประพฤติมิชอบในสังคมมีอยู่จำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ กระจายไปสู่ทุกกลุ่มในสังคม ซึ่งมีช่องว่างด้านข้อกำหนด/กฎระเบียบ/ข้อบังคับ ด้านพฤติกรรมของผู้กระทำ และด้านพฤติกรรมของผู้ถูกระทำ ส่วนพฤติกรรม การทุจริตหรือประพฤติมิชอบท่าจะมีวิธีการทำอย่างไรเป็นพฤติกรรมที่เกิดมาตัวบุคคลในการใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ที่มีมุ่งหมายในการควบคุมดูแล การรับ การเก็บรักษาหรือการใช้เงิน หรือทรัพย์สินจากเงินภาษี และมีพฤติกรรมที่ไม่โปร่งใส ใช้อำนาจที่ได้รับการไว้วางใจในทางที่ผิดโดยแทนที่จะใช้อำนาจนี้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม กลับเอาอำนาจดังกล่าวมาใช้ในการแสวงหาประโยชน์ส่วนบุคคลซึ่งพฤติกรรม การทุจริตหรือประพฤติมิชอบ มีพฤติกรรม การทุจริตหรือประพฤติมิชอบเชิงการปฏิบัติ และพฤติกรรม การทุจริตหรือประพฤติมิชอบเชิงหลักการ สำหรับสิ่งที่จะช่วยลดสถานการณ์ และปัญหาการทุจริตหรือพฤติกรรมประพฤติมิชอบ

ชอบเป็นสิ่งที่มีความหมายและทุกวันนี้เป็นปัญหาที่ใหญ่ มากเกินกว่าองค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือกลุ่มคนจำนวนหนึ่งจะแก้ไขปัญหาคิดได้ จึงพยายามชักชวนและสร้างให้มีเครือข่ายที่มองเห็นปัญหานี้ และร่วมลงมือกันแก้ไขปัญหาการทุจริตหรือพฤติกรรมประพฤตินิยมชอบที่เพิ่มมากขึ้นด้วยการปลูกฝังค่านิยมที่ดี เปิดโปงการทุจริตหรือพฤติกรรมประพฤตินิยมชอบสร้างการป้องกันในเรื่องการปลูกฝังค่านิยมที่ดี ผ่านการรณรงค์สร้างความรู้กับสังคมและการเปิดโปงการทุจริตหรือพฤติกรรมประพฤตินิยมชอบ เพื่อกระตุ้นให้มีการปราบปรามอย่างจริงจังจึงเป็นสิ่งที่ต้องทำ สำหรับสร้างการป้องกัน คนในสังคมต้องพยายามทำงานร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเชิงนโยบาย ส่วนองค์กรในสังคมควรมีจุดยืนอย่างไรในการต่อต้านการทุจริตประพฤตินิยมชอบที่เกิดขึ้นในสังคมต้องการกำหนดให้เป็นนโยบาย โดยการจัดตั้งศูนย์ตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอกในแต่ละส่วนงาน เพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบเรื่องร้องเรียน แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนทุกเรื่องในทุกพื้นที่ รวมถึงให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน

2) สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กร

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือคนในสังคมได้ตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต อาทิสถานศึกษาและมหาวิทยาลัยของสงฆ์รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐในทางมิชอบเพิ่มมากขึ้นและสร้างความเท่าเทียมเสรีภาพในด้านข้อมูลข่าวสารอันเป็นกลไกในการสร้างความโปร่งใสของภาครัฐและการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่ลดหรือพัฒนาพฤติกรรมทุจริตประพฤตินิยมชอบที่เกิดขึ้นในสังคม ต้องมีการบริหารกิจการบ้านเมืองเกี่ยวข้องกับการจัดการโครงสร้างและความสัมพันธ์ของสถาบันทางการเมือง การตัดสินใจจัดสรรทรัพยากรเพื่อบริหารกิจการของบ้านเมืองและแก้ไขปัญหาของสังคม ตลอดจนกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคส่วนหรือฝ่ายต่างๆ ในการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ ภายใต้กรอบและกระบวนการทางกฎหมายอันชอบธรรมหรือกล่าวอย่างง่าย คือ เป็นหลักการในการดำเนินงานของภาครัฐที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้มั่นใจได้ว่าข้อเรียกร้องหรือความต้องการของทุกฝ่ายในสังคมจะได้รับการรับฟังและเพื่อทำให้ปัญหาทุจริตหรือประพฤตินิยมชอบลดลงและหมดไป

3) องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นและการนำไปใช้

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์ความรู้ ได้แก่ ปัจจัยที่จะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จของเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต คิดว่า กระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี มีระบบการสร้างความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสังคม หรือประเทศชาติ ความไม่เข้มแข็งของเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน การป้องกันการทุจริตเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือผู้ได้รับการแต่งตั้งในทำหน้าที่เท่านั้น ไม่ได้ตระหนักว่าเป็นหน้าที่ร่วมของพลเมือง ปัจจัยที่จะสร้างให้เครือข่ายการต่อต้านการทุจริตมีความเข้มแข็งได้ ต้องสร้างกระบวนการรับรู้อย่างเข้าใจ หากทุกคนเข้าใจถึงกระบวนการทุจริต และผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่ออนาคตของสังคม เครือข่ายจะมีความตระหนักและเข้มแข็งขึ้นได้ ปัจจัยที่สำคัญ คือ 1) คน ต้องมีความพร้อม และมีอุดมการณ์ร่วมกัน และ

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อมูลการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม และ 5) ต้องมีรูปแบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน สมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงาม ไม่มีวัชหมองหรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย ตั้งอยู่ในความซื่อตรงทั้งต่อหน้าและลับหลัง คุณธรรมและจริยธรรม เพราะในปัจจุบันเราจะเกรงกลัวในบาปและกรรมน้อยลง จึงทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้น ดังนั้นการส่งเสริมให้คนเรามีคุณธรรมและจริยธรรม การมีหลักธรรมอยู่ในใจ เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต การสร้างหรือปลูกจิตสำนึกให้แก่คนในสังคมและการให้ความร่วมมือของคนในองค์กร (1) การได้รับการเอาเปรียบหรือไม่เป็นธรรมจากบุคคลที่ทุจริต (2) อยากได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำงาน (3) คุณภาพชีวิตที่ดี หากคุณภาพชีวิตไม่ดีแล้วทำให้คนเรามีโอกาสที่จะทุจริตคอร์รัปชันได้เช่นกัน ระบบความคิดเราต้องส่งเสริมให้บุคลากรรู้จักแยกแยะให้ได้ว่าผลประโยชน์ส่วนตนกับส่วนรวม มี คุณธรรม และคิดแบบฐานสอง ที่มีแค่สองตัวเลือก ถูก/ผิด ใช่/ไม่ใช่ ในส่วนของตัวผู้นำต้องเป็น ตัวอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในเครือข่าย ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม สมาชิกเครือข่ายทุกคนต้องปฏิบัติ ตามและร่วมมือ การต่อต้านการทุจริต สรุป ปัจจัยที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการทุจริตใน จังหวัดเชียงใหม่ คือ การมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี มีระบบที่ดี สร้างความตระหนัก ถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสังคม และปัจจัย 5 คือ 1) คน ผู้นำสมาชิกขององค์กรต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของ เครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อมูลการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม 5) มีรูปแบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงาม ไม่มีวัชหมอง หรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย มีคุณธรรมและจริยธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่เกิดองค์ความรู้ 1. การจัดการกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธศาสนาอย่างมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมเทศน์มหาชาติโดยนำหลักธรรมสุจริตมาเทศนาบรรยายประกอบ รวมทั้งกิจกรรมเทศนาหลักธรรมกับการใช้ชีวิตของนักศึกษาในพิธีปฐมนิเทศรับน้อง 2. การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรในเรื่องของความกระตือรือร้น มีวินัย และมีความรักในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจากการทำกิจกรรมและได้เรียนรู้ในเรื่องของหลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิ อิทธิบาท 4 บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น สามารถลดช่องว่างที่ก่อให้เกิดการทุจริตในองค์กรมากขึ้น สามารถตรวจสอบให้คำแนะนำในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3. ปัจจัยที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการทุจริตใน จังหวัดเชียงใหม่ คือ การมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี มีระบบที่ดี สร้างความตระหนัก ถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสังคม และปัจจัย 5 คือ 1) คน ผู้นำสมาชิกขององค์กรต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของ เครือข่าย 4) การ

ระดมสมอง หาข้อยุติการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม 5) มีรูปแบบ การปฏิบัติงาน อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงามไม่มัวหมอง หรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย มีคุณธรรมและจริยธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4.2 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1) วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ภายในสถาบันการศึกษา ไม่เคยมีการจัดอบรมหรือเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตโดยตรง แต่ภายในองค์กรมีการจัดกิจกรรมตามประเพณี การฟังธรรมเทศนา การปฏิบัติธรรม และมีการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ซึ่งจากการจัดกิจกรรม โครงการและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กร เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โรงเรียนเมตตาศึกษา และโรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน มีการจัดกิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรม ซึ่งจะเป็นการรวบรวมคณะผู้บริหาร บุคลากร นักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรมซึ่งจากการจัดทำค่ายจะมีการสอดแทรก ข้อคิดและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมการรู้จักผิดชอบชั่วดี ให้แก่ผู้บริหาร บุคลากร นักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม เช่น หลักธรรมในชีวิตประจำวัน พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสังคหวัตถุ 4 หลักฆราวาสธรรม 4 หลักหิริโอตตัปปะ หลักสันโดษ และหลักสุจริต จากการจัดกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กร สถาบันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในการทำงาน เป็นการทำงานที่เสมือนครอบครัวพี่น้อง ในส่วนของผู้บริหารจากการทำกิจกรรมส่งผลให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น และเมื่อมีการจัดกิจกรรมส่วนรวม เจ้าหน้าที่บุคลากรนักเรียนนักศึกษาจะพร้อมใจกันในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษา ทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือกิจกรรมอาสาต่าง ๆ สมาชิกก็จะช่วยกันระดมทรัพยากรระดมทุนในการให้ความช่วยเหลือและจัดกิจกรรมร่วมกัน

2) สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กร

จากการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สถาบันทางการศึกษา องค์กรในเครือข่ายพระพุทธศาสนาให้ตระหนักถึงการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่ นักเรียนนักศึกษา และการปลูกฝังเด็ก ๆ ให้มีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งหนทางที่จะช่วยทำให้ประเทศชาติของเรา ลดปัญหาการคอร์รัปชันได้มาก เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ถ้าเขาได้ถูกปลูกฝังในสิ่งที่ดีๆ เชื่อว่าในอนาคตข้างหน้าเด็กเหล่านี้จะกลายเป็นกำลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองปราศจากการคอร์รัปชันได้ในที่สุด โดยบรรจุแผนกิจกรรมแผนงบประมาณลงในแผนงานประจำปีขององค์กร เพื่อให้เกิดการส่งเสริมกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตให้เกิด

ความต่อเนื่องการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3) องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นและการนำไปใช้

จากการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์ความรู้ ได้แก่ การพัฒนารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ควรมีการพัฒนารูปแบบ 2 รูปแบบคือ รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยการส่งเสริมการจัดกิจกรรม อบรมเป็นแผนประจำปี ให้แก่สถาบันทางการศึกษา องค์กรในเครือพุทธศาสนาให้ตระหนักถึงการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่นักเรียนนักศึกษา และรูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าผลการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่สถาบันการศึกษา องค์กรหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการพัฒนารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ คือ 1. รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยการส่งเสริมการจัดกิจกรรม อบรมเป็นแผนประจำปี 2. รูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรทางพระพุทธศาสนา

4.3 ผลการสังเคราะห์เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1) วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัย

พบว่า บุคลากรขององค์กรยังขาดความมีส่วนร่วม ขาดความรู้สึกมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ร่วมมรดงค์เกี่ยวกับ การทุจริต มีเพียงบุคลากรบางท่านเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในส่วนขององค์กรมีนโยบายที่ทุกคนในองค์กรต้องถือปฏิบัติ อีกทั้งมีระเบียบ กฎข้อบังคับ เป็นเครื่องมือบังคับให้ ต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้บุคลากรในองค์กรจึงมีหน้าที่ที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการทุจริต โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคน แต่บุคลากรบางท่านยังมองว่าเป็นเรื่องนอกเหนืออำนาจ หน้าที่ เป็นเรื่องห่างไกลตัวเอง ไม่ใช่เรื่องของตัวเองและอาจจะทำให้ตนเองเดือดร้อนได้ อีกอย่าง มหาวิทยาลัยสงฆ์บุคลากรส่วนใหญ่ผ่านเพศบรรพชิตมาก่อน มีความเมตตาสูงและเป็นคนที่ไม่ให้อภัยคนอื่นง่าย คนที่ไม่ได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต จะเฉยเมยต่อการป้องกันหรือแก้ไข ปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้น โดยมองว่าการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการทุจริตไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบโดยตรง

2) สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กร

จากการสังเคราะห์เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถต่อต้าน

การทุจริตได้ กิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ซึ่งมีการแสดงธรรม บรรยายธรรม การปฏิบัติธรรม มีส่วนช่วยให้จิตใจเป็นกุศล ทำให้ใจน้อมไปในทาง ที่สุจริต เมื่อจะทุจริตก็รู้ว่าละอายไม่กล้าเพราะพื้นฐานของจิตใจที่เป็นกุศล กิจกรรมการอบรมค่ายคุณธรรมต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการถือว่าเป็นคุณประโยชน์อย่างมากในการสร้าง คุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน ตั้งแต่ระดับเด็ก เยาวชน วัยทำงาน จนถึงผู้บริหารเห็นถึงโทษของการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาและความเดือดร้อนอันเกิดจากการทุจริต นอกจากนั้น กิจกรรมที่จัดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ที่สอดแทรกด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3) องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นและการนำไปใช้

จากการสังเคราะห์เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์ความรู้ ได้แก่ หลักการทำงานภาครัฐจะต้องยึดหลัก กล่าวคือ และยึดหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ กล่าวคือมีความรับผิดชอบต่อสังคมและตนเอง 1) หลักนิติธรรม คือ ต้องมีกฎระเบียบ มีวินัยต่อตนเองก่อน และต้องปฏิบัติตามกฎหมาย 2) หลัก คุณธรรม คือ ยึดมั่นในความดีงาม ความถูกต้อง ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเอง มีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน 3) หลักความโปร่งใส คือ การทำงานต่อการพูดคุย ทุกคนสามารถรู้ข้อมูลข่าวสาร ไม่ ปิดบัง 4) หลักการมีส่วนร่วม คือ ให้โอกาสผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการในการทำงาน 5) หลักความรับผิดชอบต่อ หมายถึง การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาการบริหารจัดการ การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากกระทำของตนเอง 6) หลักความคุ้มค่า การบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระดับบุคคล ความคุ้มค่าเทียบเคียงได้กับความประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า องค์การเครือข่ายควรที่จะตรวจสอบการทำงานได้ เมื่อเครือข่ายเข้าตรวจสอบการทำงาน มีความโปร่งใส เครือข่ายที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะนำไปสู่การแก้ไขการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายเป็นการการันตีสำหรับคนที่จะมาทำงานเพื่อสังคมได้พัฒนาและเพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง เพราะฉะนั้น การสร้างเครือข่ายจึงแก้ไข ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันได้ การสร้างเครือข่ายในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานในแบบองค์การเครือข่าย ซึ่งเป็นรูปแบบของการทำงานที่มีความสำคัญ เพราะทำให้เกิดการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนให้มากยิ่งขึ้น และเพื่อแก้ปัญหาต่างคนต่างทำงานตามอำนาจหน้าที่ของตน นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างพลังร่วมกันในการ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตและสร้างแรงกระเพื่อมให้เกิดขึ้นในวงกว้าง เพราะระบบกลุ่มกดดัน (Pressure Group) ก่อให้เกิดความระมัดระวังในการกระทำทางทุจริต เครือข่ายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานรวมทั้งข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้จากกัน และกันเกี่ยวกับการป้องกันต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน การสร้างเครือข่ายเป็นการปลูกจิตสำนึกให้คน ในเครือข่ายรู้จักวิธี และสามารถป้องกันตัวเองได้ เครือข่ายสามารถชี้แนะโดยใจสุจริตเพื่อเห็นช่องโหว่ ของระบบการบริหารที่อาจมีการทุจริตได้และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม เครือข่ายควรมีบทบาทควบคุม การป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อที่จะมีเจ้าหน้าที่ในการช่วยกันดูแลสอดส่องการทุจริตของบุคลากร

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ผลการสังเคราะห์เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ควร มีวัตถุประสงค์เป้าประสงค์ที่ ชัดเจน มีการจัดรูปแบบองค์กรเป็นรูปธรรม ให้การยกย่ององค์กรที่สุจริตและตำหนิองค์กรหรือบุคคล ที่ทุจริต มีการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ระดมสมองจากเครือข่าย มีงบประมาณในการทำงาน จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ มีระบบการตรวจสอบการทำงานที่ชัดเจน สร้างการ เรียนรู้ร่วมกัน มีตัวแทนของทุกภาคส่วน มีอุดมการณ์ร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรมร่วมกันของ เครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 3) สร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ต้องมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้มี ระบบที่ดีสร้างความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ ของสังคม และ 1) คน ผู้นำ สมาชิกขององค์กร/เครือข่าย ต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน 2) วัสดุอุปกรณ์สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ 3) เงินงบประมาณในการดำเนินงานของ เครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อมูลการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม 5) มีรูปแบบ การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน นอกจากนั้นผู้นำและสมาชิกของเครือข่าย ต้องมีประวัติดีงามไม่มัวหมอง หรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย มีคุณธรรมและจริยธรรม และสมาชิกในเครือข่ายต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4.4 ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1) วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาระบบการสื่อสารมีความคาดเคลื่อนโดยบุคลากรเข้าใจว่าเป็นเพียงการปฏิบัติธรรมจึงทำให้ได้รับความร่วมมือในกิจกรรมดังกล่าวไม่มากนัก แต่จากการจัดกิจกรรม โครงการและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรดังกล่าวส่งผลให้ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียน นักศึกษา มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กรสถาบันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในการทำงาน เป็นการทำงานที่เสมือนครอบครัวพี่น้อง ในส่วนของผู้บริหารจากการทำกิจกรรมส่งผลให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น และเกิดองค์ความรู้เรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธอย่างมีส่วนร่วม ที่มีเนื้อหาและหลักธรรมเกี่ยวกับการต่อต้านทุจริตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกิจกรรม อบรม และสัมมนา เป็นหลัก เกิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) จากการทำกิจกรรมและการเรียนรู้จากหลักธรรม เช่น ในส่วนของผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากร คณาจารย์ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับหลักธรรมและเห็นถึงความสำคัญในการต่อต้านทุจริต และในส่วนของนักเรียนนักศึกษาสามารถนำหลักธรรมนั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถเป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตโดยมีหลักธรรมในการใช้ชีวิตได้แก่ พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4

อริยสัจ 4 และสังคหวัตถุ หลักฆราวาสธรรม 4 หลักหิริโอตตัปปะ หลักสันโดษ และหลักสุจริต เป็นต้น ซึ่งจากข้อมูลการสังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

2) สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กร

จากการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงจาก ข้อเสนอเชิงนโยบาย คือ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1: การนำกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธขององค์กรทางพระพุทธศาสนาควรมุ่งกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธ ในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษาในทุกระดับชั้น เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนการกุศล รวมทั้งองค์กรสถาบันในระดับอุดมศึกษา โดยการจัด กิจกรรมให้แก่ คณาจารย์บุคลากร นักเรียนนักศึกษา อย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งมีการตั้งงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 2: การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 และ 19 ระบบการศึกษา ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมทั้งชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรทางการศึกษา จึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนนักศึกษามีทักษะ สำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ 3 ทักษะ ได้แก่ 1. ทักษะการคิด สามารถใช้เหตุผลและความคิดในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างดี 2. ทักษะการทำงาน ได้แก่ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม แสดงภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี ริเริ่มงานและดูแลตนเองได้ อดทนและขยันทำงานหนัก สร้างหุ้นส่วนธุรกิจ 3. ทักษะการใช้ชีวิต ได้แก่ สามารถแสวงหาความรู้ นำตนเองในการเรียนรู้ได้ มีความมั่นใจในตัวเอง กระตือรือร้นในความรู้ เป็นผู้ผลิต มุ่งความเป็นเลิศ สามารถดำรงชีวิตด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดี รู้และเคารพกติกา มีระเบียบวินัย คำนึงถึงสังคม คิดถึงภาพรวมโลก มีคุณธรรม ยึดมั่นในสันติธรรม มีความเป็นไทย เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแบ่งปันประสบการณ์ เป็นต้น

3) องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นและการนำไปใช้

จากการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดองค์ความรู้ต่าง ๆ ดังนี้

1. เกิดการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธศาสนาอย่างมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา นั้น คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียนนักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องของ

หลักธรรม เช่น หลักธรรมกับการใช้ชีวิตประจำวัน อาทิ พรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4, อริยสัจ 4, สังคหวัตถุ 4, หลักฆราวาสธรรม 4, หลักหิริโอตตัปปะ หลักสันโดษ และหลักสุจริต ที่มีเนื้อหาและหลักธรรมเกี่ยวกับการต่อต้านทุจริตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกิจกรรม อบรม และสัมมนา อาทิ กิจกรรมเทศน์มหาชาติโดยนำหลักธรรมสุจริตมาเทศนาบรรยายประกอบ รวมทั้งกิจกรรมเทศนาหลักธรรมกับการใช้ชีวิตของนักศึกษาในพิธีปฐมนิเทศรับน้อง เป็นต้น

2. เกิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) จากการทำกิจกรรมและการเรียนรู้จากหลักธรรม เช่น ในส่วนของผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากร คณาจารย์ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับหลักธรรมและเห็นถึงความสำคัญในการต่อต้านทุจริต และในส่วนของนักเรียนนักศึกษาสามารถนำหลักธรรมนั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถเป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต การจัดการความรู้เรื่องการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมขององค์กร

3. เกิดผลกระทบที่เกิดขึ้น พบว่า ผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมนั้นเป็นผลกระทบด้านบวกในเรื่องของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากร เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรในเรื่องของความกระตือรือร้น มีวินัย และมีความรักในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจากการทำกิจกรรมและได้เรียนรู้ในเรื่องของหลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิ อิทธิบาท 4 หลักธรรมเพื่อความสำเร็จ อิทธิบาท ซึ่งแปลว่าบาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึงสิ่งซึ่งมีคุณธรรม เพื่อให้ลูถึงความสำเร็จตามที่ตั้งใจ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตน ให้สมบูรณ์ โดยมีพื้นฐานจาก 4 ข้อคือ ฉันทะ ความพอใจในสิ่งที่ตนมีตนเป็น ไม่ต้องการอยากได้ ใครมีมากเกินไป ซึ่งจะนำมาสู่ความโลภ วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ไม่ย่อท้อง่ายๆ เมื่อพบกับอุปสรรค จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝน ไม่ล้มเลิกความตั้งใจกลางคันง่าย ๆ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น ๆ วิมังสา ความมีเหตุผลในเรื่องนั้น ๆ ความรู้จริงด้วยการศึกษา อย่างลึกซึ้งถ่องแท้ เพื่อความเข้าใจ และความสำเร็จ อริยสัจ 4 ความจริงแห่งชีวิต เป็นความจริง 4 ประการที่ทุกคนต้องเคยพบ คือการมีอยู่ของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางไปสู่ความดับทุกข์ ทุกข์ คือ ความทุกข์เกิดขึ้นได้จากภาวะเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความไม่สมหวังทั้งปวง รวมไปถึงความสูญเสีย ความโกรธ ความริษยา อาฆาต ความวิตกกังวล ความกลัว ความอยาก ความยึดมั่นถือมั่น การพลัดพราก ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นทุกข์ทั้งสิ้น สมุทัย คือเหตุแห่งทุกข์ คือการพิจารณาถึงที่มาของทุกข์นั้นว่าเพราะอะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร นิโรธ คือ ความดับทุกข์ เมื่อรู้ต้นเหตุของความทุกข์แล้ว ก็ต้องหาทางกำจัดเสีย ทุกข์ก็จะไม่เกิดขึ้นอีก หรือเกิดก็น้อยลงโดยการทำความเข้าใจและยอมรับความจริงของชีวิต มรรค คือหนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ คือการใช้ชีวิตอย่างมีสติ เพื่อให้เกิดปัญญา ที่จะชี้นำไปสู่หนทางของการพ้นทุกข์ สังคหวัตถุ 4 เพื่อการยึดเหนี่ยวจิตใจ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่นเป็นการผูกไมตรีด้วยการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ทาน คือ การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ยึดติดวัตถุ และค่านึงเสมอว่าไม่มีสิ่งใดยั่งยืน ปิยวาจา คือการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ

ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ ถือเป็นบันไดขั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง อุตถจริยา คือการให้ความช่วยเหลือด้วยจิตใจที่เป็นกุศล สมานัตตา คือการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย ช่วยให้เป็นคนจิตใจหนักแน่น ไม่วอกแวก รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่น หลักขรวาจาธรรม 4 คือ หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนมีอยู่ 4 ประการคือ สัจจะ คือ ซื่อสัตย์สุจริต, ซื่อตรงและจริงใจต่อหน้าที่การงานของตน ทมะ คือ การฝึกฝนอบรมตนเอง และข่มใจตนเองไม่ให้ไปยึดติดกับอบายมุข คือความโลภอยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน ความโกรธ ความหลง ซันติ คือความอดทน ในที่นี้หมายถึงอดทนต่อกิเลส ต่อสิ่งยั่วยุ ต่อราคะที่จะเข้ามาครอบงำจิตใจของตนไม่ให้หลงไปกระทำความผิดนั้น ๆ และ จาคะ คือ การสละในที่นี่รวมถึงการสละกิเลส สละอารมณ์ออกไปจากใจของตน ไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามายั่วจิตใจของเรา หิริ-โอตปปะ คือความเกรงกลัวต่อบาป เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สันโดษ คือการพอใจในสิ่งที่ตนมียินดีในสิ่งที่ตนได้ มีความสมรรถ และ สุจริต คือ ความประพฤติดีประพฤติชอบ ได้แก่ กายสุจริต ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ตั้งามถูกต้องประพฤติชอบด้วยกาย วาจาสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ตั้งามถูกต้องประพฤติชอบด้วยวาจา และมโนสุจริตความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ตั้งามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ เป็นต้น

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างคามเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ มี 2 ข้อคือ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1 การนำกิจกรรมการสร้างคามเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธ ในการสร้างคามเข้มแข็งการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษาและข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการสร้างคามเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ สังเคราะห์การศึกษารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ สังเคราะห์เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ และสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1) ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

พบว่า เกิดองค์ความรู้ 1. การจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธศาสนาอย่างมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมเทศน์มหาชาติโดยนำหลักธรรมสุจริตมาเทศนาบรรยายประกอบ รวมทั้งกิจกรรมเทศนาหลักธรรมกับการใช้ชีวิตของนักศึกษาในพิธีปฐมนิเทศรับน้อง 2.การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรในเรื่องของความกระตือรือร้น มีวินัย และมีความรักในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจากการทำกิจกรรมและได้เรียนรู้ในเรื่องของหลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิ อิทธิบาท 4 บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น สามารถลดช่องว่างที่ก่อให้เกิดการทุจริตในองค์กรมากขึ้น สามารถตรวจสอบให้คำแนะนำในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3.ปัจจัยที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการทุจริตใน จังหวัดเชียงใหม่ คือ การมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี มีระบบที่ดี สร้างความตระหนัก ถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสังคม และปัจจัย 5 คือ 1) คน ผู้นำสมาชิกขององค์กรต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของ เครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อมูลการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม 5) มีรูปแบบ การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน นอกจากนั้นผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงามไม่มีวัชรมอง หรือมีประวัติไม่ต่างพร้อม มีคุณธรรมและจริยธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2) ผลการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

พบว่า สถาบันการศึกษา องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการพัฒนา รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ คือ 1. รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยการส่งเสริมการจัดกิจกรรม อบรมเป็นแผนประจำปี 2. รูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรทางพุทธศาสนา

3) ผลการสังเคราะห์เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

พบว่า เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ควรมีวัตถุประสงค์เป้าประสงค์ที่ ชัดเจน มีการจัดรูปแบบองค์กรเป็นรูปธรรม ให้การยกย่ององค์กรที่สุจริตและตำหนิองค์กรหรือบุคคล ที่ทุจริต มีการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ระดมสมองจากเครือข่าย มีงบประมาณในการ ทำงาน จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ มีระบบการตรวจสอบการทำงานที่ชัดเจน สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีตัวแทนของทุกภาคส่วน มีอุดมการณ์ร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรมร่วมกันของ เครือข่าย อย่างต่อเนื่อง 3) สร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ต้องมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ มี ระบบที่ดีสร้างความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ ของสังคม และ 1) คน ผู้นำ สมาชิกขององค์กร/เครือข่าย ต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน 2) วัสดุอุปกรณ์สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของ เครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อยุติการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม 5) มีรูปแบบ การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน นอกจากนั้นผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงามไม่มัวหมอง หรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย มีคุณธรรมและจริยธรรม และสมาชิกในเครือข่ายต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4) ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

พบว่า เกิดข้อเสนอ 2 ข้อ คือ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1 การนำกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็ง และหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านทุจริต โดยใช้ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษา และข้อเสนอเชิง นโยบายที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรใน อนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

สำหรับการอภิปรายผลการศึกษาและวิจัยเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้รวบรวม และทบทวน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยนำมาอภิปรายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1) ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

เกิดองค์ความรู้เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ที่มีเนื้อหาและหลักธรรมเกี่ยวกับการต่อต้านทุจริตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกิจกรรม อบรม และสัมมนา เป็นหลักและ เกิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) จากการทำกิจกรรมและการเรียนรู้จากหลักธรรม เช่น ในส่วนของผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากร คณาจารย์ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอน ในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับหลักธรรมและเห็นถึงความสำคัญในการต่อต้านทุจริต และในส่วนของนักเรียนนักศึกษาสามารถนำหลักธรรมนั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถเป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตโดยมีหลักธรรมในการใช้ชีวิตได้แก่ พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสังคหวัตถุ 4 หลักการวาสนธรรม 4 หลักhiriโอตูปะ หลักสันโดษ และหลักสุจริต ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พรเทพ จันทรนิภ (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริต คอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย

ปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ ต้องมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี มีระบบที่ดี สร้างความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสังคม และประกอบด้วย 1) คน ผู้นำ สมาชิกขององค์กร/เครือข่าย ต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน 2) วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนในการดำเนินงาน ต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อมูลการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม 5) มีรูปแบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงามไม่มัวหมองหรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย มีคุณธรรมและจริยธรรม และคนในเครือข่ายต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับ ชุมแพ แสนยะบุตร และศุภวัฒน์ วังศ์นวุธ (2560) ได้สรุปว่า ปัจจัยหลักของความสำเร็จที่ทำให้เกิดการสร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต ในเขตเทศบาลตำบลกลางหมื่น ประกอบด้วยศักยภาพ นโยบายของผู้นำ กลไกการตรวจสอบ และการสนองตอบความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับ สมกุล ถาวร กิจ (ม.ป.ป อ้างถึงในสนธยา พลศรี, 2550) เสนอว่า การดำเนินงานของเครือข่ายจะประสบ ความสำเร็จ 1) ความเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งจิตใจและความสามัคคีของสมาชิกเครือข่าย 2) สมาชิกมี ขวัญกำลังใจ และเจตนารมณ์ร่วมกัน ที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จ 3) ความเสียสละของ สมาชิก ทั้งร่างกาย สติปัญญาและทุนทรัพย์หรือทรัพยากร

2) ผลการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

การจัดกิจกรรมตามประเพณี การฟังธรรมเทศนา การปฏิบัติธรรม และมีการจัดทำโครงการต่าง ๆ ซึ่งจากการจัดกิจกรรม โครงการและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กร ดังกล่าวส่งผลให้คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กร สถาบันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในการทำงานเป็นการทำงานที่เสมือนครอบครัวพี่น้อง ในส่วนของ

ผู้บริหารจากการทำกิจกรรมส่งผลให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Christian Hauser พบว่ามาตรการขององค์กรในการป้องกันการทุจริต การฝึกอบรมพนักงานอย่างสม่ำเสมอถือเป็นหนึ่งในสิ่งที่ดีที่สุดวิธีที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการทุจริต การฝึกอบรมพนักงานถือว่าเป็นประโยชน์ในการพยายามลดความเสี่ยงของพนักงานเข้าไปพัวพันกับพฤติกรรมทุจริต (Christian Hauser, 2019) และเมื่อมีการจัดกิจกรรมส่วนรวม เจ้าหน้าที่บุคลากรนักเรียนนักศึกษาจะพร้อมใจกันในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษาทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือกิจกรรมอาสาต่าง ๆ สมาชิกก็จะช่วยกันระดมทรัพยากรระดมทุนในการให้ความช่วยเหลือและจัดกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมในองค์กรของท่านมีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และหลักธรรมที่โดดเด่นสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมตามประเพณี การพึงธรรมเทศนา การปฏิบัติธรรม และการจัดทำโครงการต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีการจัดกิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรม ซึ่งจะเป็นการรวบรวมคณะผู้บริหาร บุคลากร นักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรมซึ่งจากการจัดทำค่ายจะมีการสอดแทรกข้อคิดและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมการรู้จักผิดชอบชั่วดี ให้แก่ผู้บริหาร บุคลากร นักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม เช่น หลักธรรมในชีวิตประจำวัน พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสังคหวัตถุ 4 หลักการวาสนธรรม 4 หลักทริโอดัปปะ หลักสันโดษ และหลักสุจริตการพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วนิดา ชุมนุม, 2561) รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ควรมีการพัฒนาในรูปแบบ 2 รูปแบบคือ รูปแบบการส่งเสริมการจัดกิจกรรม อบรมเป็นแผนประจำปี ให้แก่สถาบันทางการศึกษา องค์กรในเครือพุทธศาสนาให้ตระหนักถึงการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่ นักเรียน นักศึกษา และรูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศุภยาเยาว์ นาคเงินทอง และคณะ, 2561)

3) ผลการสังเคราะห์เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต สร้างอุดมการณ์และสร้างจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม มีระบบการตรวจสอบการทำงานที่ชัดเจน เริ่มที่ผู้นำเป็นอันดับแรก ผู้นำมีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ย่อมทำให้ผู้ตามไม่กล้า ทุจริตคอร์รัปชัน ให้สมาชิกในเครือข่ายสามารถแสดงความคิดเห็น มีการระดมสมองของบุคลากรใน เครือข่ายแล้วสรุปความคิดเห็นร่วมกัน มีการสำรวจปัญหาหรืออุปสรรคแล้วนำไปแก้ไข สร้าง อุดมการณ์ สร้าง จิตสำนึกในการทำงานที่โปร่งใส เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ขจัดระบบอุปถัมภ์ให้หมดไปจากองค์กร สอดคล้องกับบวร ชมขุนศรียุทธนา ประณีต (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดให้รัฐพึงปฏิบัติตามและให้มีส่วนร่วม ในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

เน้นการปรับพฤติกรรม “คน” ปลุกฝังให้มีจิตสำนึก ยึดมั่นและสร้างวัฒนธรรมเชื้อสัตย์สุจริต สอดคล้องกับ ศุภยาวันาคเงินทอง พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และอภิรักษ์ จันทะนี (2561) สรุปว่า ระดับบุคคลด้วยการปลุกจิตสำนึกโดยปลุกฝังค่านิยมและ ทัศนคติให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม รมรงค์ให้รักชาติศัลห่า ดำรงชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับอิติรัตนราศิริและอาจินต์สงทับ (2561) ได้ สรุปว่า ภาศึเครือข่ายของชุมชน มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้สึกรู้สีกความเป็นเจ้าของมีการเสริมสร้าง พลังอำนาจ (Empowerment) การเสริมแรงให้กับคนในชุมชนเกิดการรวมตัว เข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการแสดงออกถึงความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และให้ความสำคัญกับการสร้าง แคนนำในการดำเนินการ

4) ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

เกิดข้อเสนอ 2 ข้อ คือ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1 : การนำกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษา และข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 2: การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ได้แก่ทักษะการคิด ทักษะการทำงาน และทักษะการใช้ชีวิต ซึ่งความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิษณุ หอมสมบัติ และคณะ (2564) เรื่องฆราวาสธรรม 4 ประเภท: การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน ซึ่งจากข้อมูลการศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรจะมีการพัฒนารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2) ควรส่งเสริมรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตด้วยการส่งเสริมนโยบายการจัดกิจกรรมอบรมเป็นแผนงานประจำปี

3) ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตระหว่างสถาบันการศึกษา

4) การสร้างกระบวนการรับรู้ให้เกิดขึ้นในวงกว้าง หลากหลายรูปแบบ การสร้างความเข้าใจ ในการรับรู้ถึงกระบวนการทุจริต มีการชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทุจริต

5) เครือข่ายควรมีความหลากหลายกลุ่มผู้เข้าร่วม ทั้งวัย การศึกษา อาชีพ และมี การเชื่อมโยง เครือข่ายองค์กรในระดับพื้นที่ ชุมชน ท้องถิ่น

6) ควรสร้างเครือข่ายตั้งแต่ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา มีกฎหมายรองรับ จัดโครงสร้างบริหาร ให้ชัดเจน มีทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนเข้าร่วม

และองค์กรทางพระพุทธศาสนา

5.3.2 ข้อเสนอแนะการวิจัย

- 1) ควรศึกษาและวิจัยเพิ่มเติมในส่วนของผลดำเนินงานสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรอื่น ๆ เพิ่มเติม
- 2) ควรศึกษาและวิจัยเพิ่มเติมในพื้นที่ต้นแบบสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ประสบความสำเร็จ

บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจ. (2561). องค์กรท้องถิ่น แชมป์ธุรกิจสอบโคง ตร.อยู่อันดับ 3. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/803342>.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือนุชนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: สัมคคีสาส์น.
- เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล. (2561). “แนวทางสร้างค่านิยมต่อต้านการคอร์รัปชันทุกรูปแบบให้กับกลุ่มเยาวชนในจังหวัดนครราชสีมา”. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 2(3), 43.
- ชนิภูธา กาญจนรังษิณนท์. (2542). *การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2558). *หลักสูตร คู่มือ และแนวทางการสร้างเครือข่ายภาครัฐต่อต้านการทุจริต*. โครงการข้าราชการไทยไร้ทุจริต. กระทรวงยุติธรรม.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564”.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). “ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580”.
- คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (มปป.). การสร้างเครือข่าย (Networking). http://med.md.kku.ac.th/site_data/mykku_med/701000019/Networking.doc
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และคณะ. (2554). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพฯ. บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- จารุวรรณ สุขุมาลพงษ์. (2556). แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย (The Trend of Corruption in Thailand), รายงานวิจัย, กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จิราภรณ์ สุธัมมสภา และภูเบศ วนิชชานนท์. (2557). หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการสร้างความโปร่งใส ให้แก่หน่วยงานภาครัฐ, ในการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร: Books of Abstracts and MCU Congress Proceedings, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉัตรชัย นาถาพลอย. (2563). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. *วารสารศิลปศาสตร์ราชวมงคล สุวรรณภูมิ*, 2(2), 463-464.
- ชุมแพ แสนยะบุตร และ ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ. (2560). การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและภาคประชาชนต่อต้านการทุจริตขององค์กรชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลกลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสาร มหาวิทยาลัยนครพนม*, 7(3), 53 – 62.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณภัทร เตโช และคณะ. (2559). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในส่วนราชการไทย. เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนักบริหารเชิงยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการทุจริตระดับกลาง รุ่นที่ 1 ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2563, จาก http://www.nacc.go.th/download/article/article_20100126184143.pdf.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณรชต อิมณะรัฐ. (2557). สัญลักษณ์เพื่อการรณรงค์ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันที่สะท้อนผ่านสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ดิฐภัทร บวรชัย. (2560). รูปแบบการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจกรณีศึกษาระดับสถานีตำรวจ. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 16(30), 50-62.
- ทรงพล นาคเอี่ยม. (2550). การเปลี่ยนแปลงของความหลากหลายในเชิงศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวไทยกรณีศึกษามวยไทยสายพระยาพิชัยดาบหัก. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนา ประมุขกุล. (2544). “เครือข่าย”. *วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, 24(3), 40-45.
- ธิตีรัตน์ ราศิริ และอาจินต์ สงทับ. (2561). แนวทางการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อก้าวสู่ “ศตวรรษที่ 21”. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI และอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1*. 5(1), 315-318.
- นฤมล นิราทร. (2534). การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ. มปท.
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพฯ: โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก.
- นวรรตน์ ไวมณู, รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. วิเคราะห์คน: พรหมวิหาร 4 สำหรับผู้บริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*.
- บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2557). หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา : หลักการสำคัญเพื่อต่อต้านป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย, ใน “การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร : Books of Abstracts and MCU Congress Proceedings”, กรุงเทพฯ: มหาคณาจารย์มหาวิทยาลัย.
- บวร ชมขุนศรี ยุทธนา ประณีต. (2564). การส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์*, 5(1). 315-628.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประเวศ วะสี. (2546). ประชาสังคมเพื่อการพัฒนากระบวนการชุมชนทหารเข้มแข็ง. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.rakbankerd.com>.
- ปารีชาติ วลัยเสถียร. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- ปิยะธิดา อภัยภักดิ์. (2561). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 13(1), 1-12.
- พงษ์ ณ พัฒน์. (2549). ธรรมะรอบตัวคุณ. กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์. สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- พรเทพ จันทรนิภ. (2559). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 16(1):88-89.
- พระครูโสภณคณาภรณ์. (2522). *ตอบปัญหาทางพระพุทธศาสนา 2*. กรุงเทพฯ : วัดบวรนิเวศวิหาร.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระครูอุดมเจติยารักษ์. (2562). ได้วิจัยเรื่องการเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6 (10), 1-13.
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์). ขุททกนิกาย อิติวุตตะกัณฑ์ เล่ม 25 ข้อ 112 หน้า 496, ย่อว่า : (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/112/496).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์). ขุททกนิกาย ชาดก เล่ม 27 ข้อ 14- 20 หน้า 597, ย่อว่า : (ขุ.ชา.(ไทย) 27/14-20/597).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์). ขุททกนิกาย จริยาปิฎก เล่ม 33 ข้อ 16-23 หน้า 760, ย่อว่า : (ขุ.จริยา. (ไทย) 33/16-23/759-760).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกัณฑ์ เล่ม 13 ข้อ 446 หน้า 558, ย่อว่า : (ม.ม. (ไทย) 13/446/558).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม 10 ข้อ 216b หน้า 164, ย่อว่า : (ที.มหา. (ไทย) 10/216/164).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). วินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม 1 ข้อ 130-131 หน้า 98, ย่อว่า : (วิ.มหา.(ไทย) 1/130-131/98).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). วินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม 4 ข้อ 13 หน้า 21, ย่อว่า : (วิ.มหา (ไทย) 4/13/21).
- พระธรรมโกศาจารย์. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 10 ก.ค. 2535, จาก <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/graduate-chulalongkorn.html>.
- พระปลัดระพี พุทธิสารโร. (2559). อาบัติ : บทวิเคราะห์อันว่าด้วยหนังสือศาสนากับมุมมองท่าทีตามแบบชาวพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(1), 231-244.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *ธรรมนุญชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมบัณฑิต. (2557). พุทธบูรณาการ เพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม, สรุปรายการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 1 : Commemorative Book : MCU Congress I, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระพรหมบัณฑิต. (2557). พุทธบูรณาการ เพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม, สรุปรการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 1 : Commemorative Book : MCU Congress I, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานพดล สีทอง. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านสังคหวัตถุ 4 และขันติ- โสรัจจะกับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของบุคลากร:กรณีศึกษา บุคลากรของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ.
- พระมหามงคล สารินทร์. (2557). การบริหารงานตามแนวพุทธธรรม. *วารสารบริหารการศึกษา มศว.*, 10 (19), 84-88.
- พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2547). *เครือข่ายธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2556). การสร้างและบริหารเครือข่ายในยุคปัจจุบัน. Retrieved from <https://www.ldi.or.th>.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 7) กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิชัญ หอมสมบัติและคณะ. (2563). ฆราวาสธรรม 4 ประเภท: การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2554). *การบริหารงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ภูมิพลังแห่งปัญญา คลังความรู้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. (มปป). สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2564, จาก <http://ks.rmuts.ac.th/th/whatiskm>.
- วนิดา ชุมนุช. (2561). ได้วิจัยเรื่อง ธรรมภิบาลแนวพุทธ: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ,คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 11(2), 1-14.
- วิชัย เทียนถาวร. (2562). วิปัสสนากรรมฐาน. มติชนออนไลน์. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th /article/news_1334805.
- วีคุณ สวรรค์ตรานนท์, สมหมาย ชินนาค และสิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2552). การสร้างเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อสนับสนุนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบบมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่ 10. *Veridian E – Journal, Silpakorn University*, 2(1), 49-61.
- วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2555). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. กรุงเทพฯ. บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด.
- ศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน, ประทีป พิษทองกลาง. (2562). การพัฒนาคู่มือและสร้างเครือข่ายการสอนรายวิชาการต่อต้านการทุจริตในมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบน. *วารสารปัญญา*, 26(2), 38-40.
- ศิริวรรณ มนอัคระผดุง. (2555). สถานการณ์คอร์รัปชันของประเทศไทย. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์*, 2(1),1-9.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศุภยา นาคเงินทอง และคณะ. (2561). การป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไก พุทธบูรณาการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 7(2). 1-11.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). แผนการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ของสสวท. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2564, จาก <http://www.oic.go.th/00000100.PDF>.
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สนธยา พลศรี. (2550). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน . กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สมชาย ชูเมือง และคณะ. (2563). การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(2), 191-202.
- สมชาย ธรรมสุทธิวัฒน์, นวลจันทร์ แจ่มจิตร, สว่าง มีแสง, อนันต์ เพชรใหม่ และนนท์ น้ำประทานสุข. (2563). รูปแบบความร่วมมือและยกระดับการป้องกันการทุจริตในประเทศไทย โดยศึกษา ประสพการณ์ประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้. *วารสารธรรมทรรศน์*, 20(1). หน้า 1-10.
- สมณะ โพธิ์รักษ์. (2555). ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:<http://www.asoke.info/04Agriculture/OFNT/KudinfaProject/01Community.html>.
- สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. (2539). รวมธรรมะ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมภพ เต็งทับทิม . (มปป). *หลักประชาธิปไตยกับการบริหารงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค*. รายงานการ ฝึกอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่น 4. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ: สำนักงานศาล รัฐธรรมนุญ.
- สายันต์ ไพธชาญจิตร. (2549). *กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2560). แผนภาพยุทธศาสตร์ ผนึก พลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาลต่อต้านการทุจริต พ.ศ. 2560 – 2564. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2564, จาก https://www.pacc.go.th/pacc_website/uploads/files/strategy/motiv_60.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (มปป). คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐ ตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2564, จ าก http://procurement.kmutnb.ac.th/filedownload.ashx?dbtable=KNOWLEDGEBASE&key column=KNOWLEDGEBASE_ID&keyvalue=58&filecolumn=FILE_BYTES&filename.Pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 -2549. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุวัฒน์ อินทรประไพ. (2557). การนำศิลปะไปใช้แก้ไขปัญหาการทุจริตของบุคลากรภาครัฐ, ใน “การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร : Books of Abstracts and MCU Congress Proceedings”, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนุชา พลกุล ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า มะลิ ทิพย์ประจง และสุบัน สวัสดิ์ประภา. (2562). การเสริมสร้างความรู้ และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(10), 4844-4846.
- อมรรัตน์ กุลสุจริต เพ็ญประภา ภัทรานุกรม สุทธิตรา สามัคคีธรรม ปฐวีชา ปิยจันทร์ และหฤทัย กมลศิริสกุล. (2560). *แนวทางการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมปลอดคอร์รัปชันโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนในเขตบางเขน เขตผายไหม เขตดอนเมือง และเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อัจฉรา สโรบล. (2553). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโครงการพัฒนา. (วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์. เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยแม่โจ้).
- อัจฉริยะ วัฒนา. (2562). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเครือข่ายประชาสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(1), 339-351.
- Adelman, C. (1993). Kurt Lewin and the Origins of Action Research. *Educational Action Research*, 1(1): 7-24.
- BBC NEWS. (2562). คอร์รัปชัน : อันดับความโปร่งใสไทยปี 2562 ร่วงทั้งระดับโลกและอาเซียน. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand>.
- Bonnie Richards. (2019). แนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขตามหลักศาสนาพุทธ. สืบค้นจาก <https://thecesar salad.com>.
- Chansarn, S. (2013). Corruption and Income Inequality in Society: A Cross-Country Review. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*, 19(3), 35-59.
- Christian Hauser. (2019). Fighting Against Corruption: Does Anti-corruption Training Make Any Diference?. *Journal of Business Ethics*. 159: 281-299.
- Gillis, A., & Jackson, W. (2002). *Research methods for nurses: Methods and interpretation*. Philadelphia: F.A. Davis Company.
- Jagad Aditya Dewantara, Yudi Hermawan, Dadang Yunus, Wibowo Heru Prasetyo, Efriani, Fitria Arifyanti, T Heru Nurgiansah. (2021). Anti-corruption education as an effort to form students with character humanist and law-compliant. *Journal Civics: Media Kajian Kewarganegaraan*. 18(1), 72-79.
- Marshall, C. & Rossman, G. (2016). *Designing Qualitative Research*. (6th Ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Noi Beleza. (2019). อริยมรรค มีองค์ 8. โครงการสามเณรปลูกปัญญาธรรมปี 8, สืบค้นจาก <https://minimore.com/b/wRsxx/37>.
- Phuangsomjit. (2014). *Participatory Action Research on Research in Educational Administration*. (Book 2 (Unit 6-10); 3rd edition). Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai).
- Robin McTaggart. (1997). Principles for Participatory Action Research. *Adult Education Quarterly*. 41(3): 172 - 179; Spring
- Starkey, Paul. (1997). *Networking for Development*. London: IFRTD (The International Forum for Rural Transport and Development).
- Streubert, HJ. & Carpenter, DR. (1995). *Qualitative Research in Nursing: Advancing the Humanistic Imperative*. Philadelphia; Lippincott.
- Stringer, E. T. (2007). *Action Research (Third Edition)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Syarifah Gustiawati Mukri, Hidayah Baisa. (2020). The Anti-Corruption Education on the Basis of Religion and National Culture. *Journal cita Hukum (Indonesian Law Journal)*, 8(2), 412.
- Yamane T. (1973) *Statistics: An introduction*. New York: Harper& Row.
- Yanti Amelia Lewerissa, Nancy Silvana Haliwela, Lusy. K. F. R. Gerungan. (2021). Anti-Corruption Education for Sunday School Children As A Form Of A Non-Penal Policy To Eradicate Corruption. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 8(1), 892.

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

1) พระครูสุนทรมหาเจตียนุรักษ์, ผศ.ดร.

วุฒิการศึกษา Ph.D. (Sociology).
Magadha University, India
ศศ.ม. (การวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น)
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศน.บ. (ปรัชญา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2) พระมหาวิเศษ ปญฺญาวชิโร, รศ.ดร.

วุฒิการศึกษา ปร.ด. (ผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ร.ม. (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ศน.ม. (พุทธศาสนนศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ศษ.บ. (สังคมศึกษา)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร

วุฒิการศึกษา รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ร.ม. (การปกครอง)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พณ.บ. (บริหารอุตสาหกรรม)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตำแหน่งปัจจุบัน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
มหาวิทยาลัยพะเยา

4. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรมย์ สีดาคำ

วุฒิการศึกษา	ปร.ด. (การบริหารการพัฒนา) มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ M.A. (Sociology) University of Pune, India พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตระกูล ชำนาญ

วุฒิการศึกษา	ศศ.ด. (การพัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยนเรศวร M.A. (Sociology). Banaras Hindu University, Varanasi, India ศน.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการบดี วิทยาเขตล้านนา อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ภาคผนวก ข
เครื่องมือเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์
เรื่อง การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จัดทำขึ้น

- 1) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อสังเคราะห์การศึกษารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อสังเคราะห์การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
- 4) เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 ที่อยู่.....
 ตำแหน่ง.....
 วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเพื่อวิเคราะห์ผลสรุปการวิจัยสู่การสังเคราะห์การวิจัยการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1. วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

- 1) วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยโครงการที่ 1 ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
- 2) วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยโครงการที่ 2 ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
- 3) วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยโครงการที่ 3 ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
- 4) วิเคราะห์สภาพปัญหา/สถานการณ์จากผลการวิจัยโครงการที่ 4 ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. จากผลสรุปการวิจัย สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร

1) จากผลสรุปการวิจัยโครงการที่ 1 สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร

2) จากผลสรุปการวิจัยโครงการที่ 2 สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร

3) จากผลสรุปการวิจัยโครงการที่ 3 สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร

4) จากผลสรุปการวิจัยโครงการที่ 4 สามารถวิเคราะห์สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. องค์ความรู้ที่เกิดสังเคราะห์จากการวิจัยทั้ง 4 โครงการ ได้องค์ความรู้อะไรบ้างและสามารถนำไปใช้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. จากผลการสังเคราะห์งานวิจัยของท่าน ท่านมีแนวทางการพัฒนาจัดการระบบการป้องกันและต่อต้านทุจริตในชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องในอนาคตได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ท่านมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากการวิจัยอย่างไร

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความกรุณาตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์
โครงการวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ-สกุล** : นายวิรัช ภูมาศรี
- ตำแหน่ง** : หัวหน้าโครงการวิจัยชุด/หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 1
- ประวัติการศึกษา** : พ.ศ. 2556 ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2542 ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2541 ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประวัติการทำงาน** : อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
- ผลงานทางวิชาการ** : 1. จริญญาศักดิ์ แพง, ณรงค์ศักดิ์ ลุนสาโรง, วิรัช ภูมาศรี, สรวิต พรหมลี. (2562). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. *วารสาร มจร วิชาการล้านนา*, 8(1), 101-108.
2. พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, พระวีรวัฒน์ วีระพัฒน์, วรยุทธ สถาปนาศุภกุล, มงคลชัย สมศรี, วิรัช ภูมาศรี และอุเทน ลาพิงค์. (2560). โลกทัศน์ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อการรองรับกับเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาชุมชนในเขตจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 17(3). 13-23.
3. พระมหาวิเศษ เสาะพบดี, ดร. ภูเบศ ม่วงแก้ว และวิรัช ภูมาศรี. (2560). สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนภาษาบาลี สำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 351-362.
- ผลงานการวิจัย** : 1. วิรัช ภูมาศรี. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
2. วรเชษฐ์ โทอิน, วิรัช ภูมาศรี. (2563). การสร้างความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันการเล่นการพนันในประเพณีท้องถิ่น จังหวัดยโสธร
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน** : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ-สกุล : พระครูสังฆรักษ์ วีรวัฒน์ วีรวิฑฒโน
- ตำแหน่ง : หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 2
- ประวัติการศึกษา : พ.ศ. 2556 ศน.ม. (รัฐศาสตรการปกครอง)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2542 ศน.บ. (รัฐศาสตรการปกครอง)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประวัติการทำงาน : อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
- ผลงานทางวิชาการ : พระวีรวัฒน์ วีรวิฑฒโน, พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, วรยุทธ สถาปนาศุภกุล
และมงคลชัย สมศรี. (2562). การใช้หลักอริปไตย 3 ในการส่งเสริมความรู้
ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชาการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา, การประชุมสัมมนา
วิชาการระดับชาติ, หน้า 787-795.
- ผลงานการวิจัย : พระวีรวัฒน์ วีรวิฑฒโน. (2562). การใช้หลักอริปไตย 3 ในการส่งเสริม
ความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชาการ
ปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา.
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นายมงคลชัย สมศรี
ตำแหน่ง	:	หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 3
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2550 ร.ม. (การเมืองและการปกครอง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2544 ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	1. พระวิรุวัฒน์ วิรุจพัฒน์, พระมหาวิโรศักดิ์ สุรเมธี, วรยุทธ สถาปนาสกุล และมงคลชัย สมศรี. (2562). การใช้หลักอภิปไตย 3 ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขต ล้านนา. <i>การประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ</i> . 787 2. อุเทน ลาพิงค์, ตระกูล ชำนาญ, มนตรี วิชัยวงศ์, และมงคลชัย สมศรี. (2561). การประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบปลอดบุหรี่ใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. <i>วารสารธรรมทรรศน์</i> , 18(3). 91-103. 3. ตระกูล ชำนาญ, วรยุทธ สถาปนาสกุล, มนตรี วิชัยวงศ์ และมงคลชัย สมศรี. (2561). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่</i> , 19(1). 105-111.
ผลงานการวิจัย	:	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ-สกุล : ดร.จรรยาศักดิ์ แพง
- ตำแหน่ง : หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 4
- ประวัติการศึกษา : พ.ศ. 2553 Ph.D. (Public Administration)
Magadha University, India
พ.ศ. 2549 รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พ.ศ. 2545 ศน.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประวัติการทำงาน : อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
- ผลงานทางวิชาการ : จรรยาศักดิ์ แพง, ณรงค์ศักดิ์ ลุนส์ารโรง และสรวิศ พรหมลี. (2562). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษา
นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. *วารสาร
มจร วิชาการล้านนา*, 8(1). 101-108.
- ผลงานการวิจัย : จรรยาศักดิ์ แพง. (2562). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนา
สิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา